

Kapsayıcı Eğitim Öğretmen Eğitimi Modülü Projesi

“Okul Yöneticilerinin Eğitimi” Modülü

PROGRAM AKIŐI			
GÜN/TARİH	SAAT	SÜRE	ETKİNLİK
1. GÜN		2	Etkinlik 1 - Etkinlik 2
		2	Etkinlik 3
			ÖĞLE ARASI
		2	Etkinlik 4 - Etkinlik 5
		2	Etkinlik 6
2. GÜN		2	Etkinlik 7
		2	Etkinlik 8
			ÖĞLE ARASI
		2	Etkinlik 9
		2	Etkinlik 10
3. GÜN		3	Etkinlik 11
		2	Etkinlik 12
			ÖĞLE ARASI
		2	Etkinlik 13
		1	Etkinlik 14
4. GÜN		2	Etkinlik 15
		2	Etkinlik 16
			ÖĞLE ARASI
		2	Etkinlik 17
		2	Etkinlik 18
5. GÜN		2	Etkinlik 19
		2	Etkinlik 20
			ÖĞLE ARASI
		2	Etkinlik 21
		2	Etkinlik 22 - Etkinlik 23

ETKİNLİK 1

ETKİNLİĞİN ADI: Grupla tanışma etkinlikleri
AMAÇ: Katılımcıların birbirleri ile tanışmasını ve kaynaşmasını sağlamak
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Birbirlerinin adlarını ve farklılıklarını öğrenirler.
• Birbirleri ile rahat iletişime geçerler.
MATERYAL: Ek-1.1 (katılımcı sayısı kadar)
SÜRE: 1 ders saati
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Eğitimci “Şimdi mekânımızı tanımaya çalışalım. Mekanın her yerini kullanarak yürümeye başlayalım” yönergelerini verir. Katılımcılar eğitmenin verdiği aşağıdaki yönergelere uygun olarak mekânda serbest şekilde yürürler.
2. Sırasıyla “Çok yavaş yürüeyim, biraz hızlanalım, hızlı hızlı yürüeyim, daha da hızlı sanki karşımdakilere çarpıyormuş gibi yapıyoruz ama çarpıyoruz.”
3. Katılımcılardan normal hızda yürümeye devam etmeleri istenir. Eğitimci “dur” dediğinde, eğitmenin verdiği aşağıdaki yönergelere uygun olarak tüm katılımcıların selamlaşmaları sağlanır. <p>Yönergeler;</p> <ul style="list-style-type: none">
• Başımızla selamlaşıyoruz,
• Parmakları kullanarak selamlaşıyoruz,
• Ayaklarımızı kullanarak selamlaşıyoruz,
• Karşılaşmak istemediğimiz ama karşılaştığımız biriyle selamlaşır gibi selamlaşıyoruz,
• Yıllardır görüşmediğimiz yakın bir arkadaşımızla karşılaşmış gibi selamlaşıyoruz. <p>Not: Katılımcılar bu süreçte fiziksel temas kurmadan selamlaşabilirler. <i>Selamlaşma etkinliği yaklaşık 10 dk. sürdürüldükten sonra etkinlik tamamlanır ve grubun bir çember oluşturması istenir.</i></p> <ol style="list-style-type: none">
4. Katılımcılardan isimlerinin baş harflerine göre bir çember oluşturacak şekilde alfabetik sıraya girmeleri istenir. Eğitimci kendi ismini ve isminin baş harfi ile başlayan bir sıfat söyler (örneğin ‘Meraklı Mustafa’). Çemberde eğitmenin yanında duran kişi, kendinden önce söylenmiş olan sıfat ve ismi tekrar eder ve ardından kendi sıfat ve ismini söyler. Üçüncü kişi kendinden önceki iki kişi için aynı uygulamayı yapar. Bu şekilde gruptaki herkes kendinden öncekilerin söylediklerini tekrar eder ve kendi sıfat ve ismini söyler.
5. Bu etkinliğin ardından aktif öğrenme üzerine katılımcılarla konuşulur. Bu etkinlikte

sınıftaki kişilerin adları klasik bir anlatım ile değil eğlenceli bir oyun aracılığı ile öğretilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin öğrenmeye aktif katılımlarının öğrenme üzerindeki olumlu etkisi vurgulanabilir. Ayrıca, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklar ve öğrenme hızının bir birinden farklı olabileceği konusuna dikkat çekilir. Bu tartışma yaklaşık 10-15dk. sürdürülüp konu ile ilgili görüşler alındıktan sonra katılımcıların birbirlerini daha iyi tanımalarını sağlamak amacıyla “sınıfın enleri” etkinliğine geçilir.

6. Ek-1.1 formu katılımcılara dağıtılır. Eğitmenin işaretiyle tüm grup ayağa kalkarak birbirlerine sorular soracak ve formda yer alan her bir başlığın altına en az bir kişinin adını yazmaya çalışacaktır. Katılımcılar kendi formlarındaki her bir başlığın altına farklı isimler yazmalıdırlar.

Eğitmene Not: Bu süreci bir yarışma şeklinde de organize edebilirsiniz. Örneğin; İlk bitiren veya sonuncu olan kişiye ödül ya da ceza verebilirsiniz. Yaklaşık 10 dk. formun doldurulması için süre verilir. Sonrasında “tüm başlıkları dolduran var mı?” diye sorulur, yoksa sadece bir boşluk olan, iki boşluk olan şeklinde sorular yöneltilir ve en fazla isim yazan kişilerin kendi formlarındaki isimleri sınıfa tanıtılmaları istenir. En fazla tekrar edilen isim ve özelliklere dikkat çekilerek katılımcıların birbirlerini daha yakından tanımaları sağlanır. 10-15 dk. kadar bu şekilde devam edilir.

7. *Tanışma etkinliği sonrasında belli bir süre bir arada eğitim alacak bireylerin tanışıp kaynaşmalarının öneminden bahsedilir. Tanışmanın yanı sıra birlikte çalışacak bireyler arasında grup dinamiğinin oluşturulmasının ve ortak kurallar belirlenmesinin de oldukça önemli olduğu vurgulanır. İkinci etkinliğin eğitimin içeriğine geçiş yapmadan önce grup dinamiğinin sağlanmasına yönelik olduğu ve sonrasında eğitim içeriğine geçiş yapılacağı açıklanır.*

Ek-1.1 Grubumuzun enleri

Sınıfınızda aşağıdaki özelliklere sahip katılımcıları tespit ederek adlarını yazınız.

Bir müzik aleti çalabilen?	Evcil hayvanı olan?	Bisiklet sürebilen?
Bir spor dalıyla amatör olarak uğraşan?	Mantı yapabilen?	Üniversiteyi İstanbul ya da Ankara'da okuyan?
Bir hobisi olan?	En çok sevdiği renk mavi olan?	Yüzme bilen?
Yurtdışında bulunmuş olan?	Yay burcu olan?	Resim yapabilen?
Satranç oynayabilen?	Kamp yapmaktan hoşlanan?	Matematiği seven?

ETKİNLİK 2

ETKİNLİĞİN ADI: Grup dinamiği etkinliği
AMAÇ: Katılımcıların bir grup oluşturmalarını sağlamak, sürecin etkili ve verimli bir şekilde yönetilebilmesi için gerekli kuralları oluşturmak.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Grup kurallarının önemini fark ederler.
• Grup dinamiğinin önemini fark ederler.
MATERYAL: Göz bandı, ip veya kurdele
SÜRE: 1 ders saati
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Etkinliğe aşağıdaki linklerde yer alan animasyonlardan herhangi biri seyrettiler girış yapılır. Bu videonun ana mesajı sorgulattır. (5 dk.) https://www.youtube.com/watch?v=fUXdr19ch_Q https://www.youtube.com/watch?v=ZnjJpa1LBOY&t=25s Eğitmene Not: Video izlendikten sonra yapılan tartışma sırasında grup olma bilinci, sorumluluk alma, strateji geliştirme, işbirliği ve iletişim gibi kavramların gündeme gelmesi ve bu kavramların grupla etkili çalışma konusundaki önemi vurgulanır.<ol style="list-style-type: none">
2. Etkinliğin sonraki adımı için okul bahçesi veya koridor müsait ise katılımcılar dışarı çıkarılarak, değilse sınıf içinde uygun bir ortam oluşturularak devam edilir.
3. Katılımcılardan bir çember oluşturmaları istenir. Tüm katılımcıların uçlarından bağlanmış uzun bir ipin herhangi bir yerinden tutmaları sağlanarak gözlerini kapatmaları söylenir. Ardından ellerindeki ipi yere bırakıp ipten birkaç adım uzaklaşmaları ve geri dönmeleri istenir. Katılımcıların çembere geri döndükten sonraki görevleri, gözlerini açmadan mükemmel bir kare oluşturmaktır. Bu kare oluşturulurken diğer katılımcılarla fiziksel temas kurulmamalıdır. Grubun görevi tamamlamasının ardından oyundaki işbirliği hakkında değerlendirmeler yapılır. Eğitmene Not: Grup çok kalabalık veya sınıf ortamı müsait değil ise grup ikiye ayrılarak etkinlik gerçekleştirilir (Bu durumda sürenin uzayacağı dikkate alınmalıdır). Etkinliğin iki grupla yapılması durumunda her iki grup da etkinliği tamamladıktan sonra değerlendirme aşamasına geçilir. Değerlendirme sırasında süreçte dışlanan (pasif kalan) kimse olup olmadığı, bu kişilerin ne hissettikleri, problemi çözmek için bir süre kısıtlaması olmadığı halde neden bazılarının dışlanarak çözüme gidildiği gibi hususlar hakkında tartışma gerçekleştirilebilir.<ol style="list-style-type: none">
4. Eğitmen tarafından aşağıdaki açıklama yapılır: <i>Bu etkinliğin temel amacı bir grubun etkili bir şekilde çalışabilmesi için grup içi iletişim, yönlendirme, liderlik ve kapsayıcılık gibi becerilerin öneminin katılımcılar tarafından fark edilmesini sağlamaktır.</i>
İhtiyaç halinde aşağıdakine benzer bir açıklama yapılır: <i>Benzer amaç ve beklentileri karşılamak için bir araya gelen insanlara sosyolojide grup adı verilmektedir. Her grubun kendi amaçları, değerleri ve kuralları vardır. Eğitimlerden</i>

maksimum faydanın elde edilebilmesi için katılımcıların kendilerini bir grup olarak görmelerini sağlamak gerekir. Grup dinamiklerinin ve sürecin nasıl yönetileceğine dair kuralların başlangıçta belirlenmiş olması, sürecin eğitimciler açısından çok daha etkili, katılımcılar açısından ise çok daha verimli geçmesini sağlayacaktır.

5. Katılımcılardan, grupların etkili bir şekilde çalışmasını sağlayan ve engel olan davranışları düşünmeleri istenir. Ortaya çıkan düşünceler aşağıdaki şekilde tahtaya yazılır.

Grupların etkili şekilde çalışmasını engelleyen davranışlar
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....
• .....

6. Katılımcıların düşüncelerinden hareketle, grup olarak etkili bir şekilde çalışabilmek için bir rehber geliştirilir. Bu süreçte sınıftan gönüllü bir kişi seçilerek ortak alınmış kararların listelenmesi sağlanır. Bu rehberin eğitim boyunca sınıfın uygun bir yerine asılması sağlanır.

Rehberde yer verilebilecek örnek bazı davranışlar şu şekilde olabilir:

- *Kimse kararlaştırılanın aksine dersin erken bitirilmesini istemez.*
- *Herkes haftalık planını, eğitim programını göz önüne alarak gerçekleştirir.*
- *Herhangi bir konuda anlaşamadığımızın üzerine anlaşabiliriz.*
- *Eğitim sürecine herkes aktif olarak katılır.*
- *Başkalarının söyledikleri aktif olarak dinlenir.*
- *Dönütler ve itirazlar yapıcı bir anlayışla verilir.*

7. Süreçte son olarak belirlenen bu yönergenin kim tarafından takip edileceği grup tarafından belirlenir. Bu bağlamda tüm sınıf tartışması ile aşağıdaki sorulara cevap oluşturulur.

- *Yönergeye uyulup uyulmadığını kim takip etmeli?*
- *Eğer bir kişi yönergeye uymazsa kim müdahalede bulunmalı?*
- *Eğer birisi yönergeye uymazsa, ne yapılmalı?*

Yukarıdaki soruların cevabını grup olarak oluşturmak, süreçte meydana gelebilecek yanlış anlamaların önüne geçecektir. Çünkü gerçekleştirilecek olan herhangi bir müdahale ya da eylem kişisel olarak algılanmayacaktır.

ETKİNLİK 3

ETKİNLİĞİN ADI: Bu modül neyi başarmayı amaçlıyor?
AMAÇ: Modülün tanıtılması ve amacının ortaya konulması
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Kapsayıcı eğitimle ilgili farkındalık oluştururlar.
• Modülün içeriği konusunda fikir edinirler.
• Kapsayıcı eğitimin ekonomik gerekçelerini kavrarlar.
• Kapsayıcı eğitimin sosyo-kültürel gerekçelerini kavrarlar.
• Kapsayıcı eğitimin eğitimsel gerekçelerini kavrarlar.
• Kapsayıcı eğitimin hukuki gerekçelerini kavrarlar.
MATERYAL: Ek-3.1, Ek-3.2 ve Ek-3.3 (katılımcı sayısı kadar) çoğaltılır. Renkli kalem setleri ve poster kağıtları temin edilir.
SÜRE: 2 ders saati
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Eğitimci aşağıdaki açıklamayı yaparak etkinliğe giriş yapar.<p><i>Her sınıf birbirinden farklı endişeleri, motivasyonları, önceki öğrenme deneyimleri, yetenekleri ve kültürleri olan bireylerle doludur. İyi bir öğretmen tüm öğrencilerin aynı olmadığını ve farklı öğrenme ihtiyaçları olduğunu bilmelidir. Bu öğrencilerin tamamının ihtiyaçlarına cevap verebilmek ise oldukça zorlayıcı bir durumdur. Bu kapsamda, eğitim farklı özelliklere sahip öğrencilere eşit ve kaliteli bir eğitim sağlanmasının gerekliliği ile birlikte bunun nasıl olabileceği konusuna odaklanmaktadır.</i></p><p>Eğitime Not: Katılımcıların dile getirdikleri örnek durumlar ve eğitimci tarafından yapılan yukarıdaki açıklama sonrasında, katılımcıların kapsayıcı eğitimden ne anladıkları ve kapsayıcı eğitimin bu örnekler ile nasıl bir ilişkisi olduğu gibi sorular sorulur. Alınan cevaplar dinlenir ve etkinliğe devam edilir.</p>
2. Katılımcılara bireysel olarak Ek-3.1 dağıtılır. Ek-3.1’de katılımcıların kapsayıcı eğitim ile ilgili ön bilgilerini harekete geçirecek çeşitli sorular yer almaktadır. Tüm katılımcılar Ek-3.1’i doldurduktan sonra cevaplar alınır ve Ek-3.2’deki tanım tüm katılımcılara dağıtılır. Katılımcılardan buradaki tanımları incelemeleri istenir.<p><i>Eğitimci tarafından sonraki etkinliğin kapsayıcı eğitimle ilgili kavram karmaşalarını ortadan kaldırmaya ve kapsayıcı eğitimi daha iyi kavramaya yardımcı olacak bir etkinlik olduğu söylenerek sonraki etkinliğe geçer.</i></p>
3. Katılımcılardan kapsayıcı eğitimin gerekçeleri üzerine düşünceleri istenir.<p>Eğitime Not: Gerekçeler ile neyin kastedildiğinin daha iyi anlaşılabilmesi açısından açıklamalar yapılabilir. Örneğin, ekonomik gerekçeler kapsayıcı eğitimin uygulanması durumunda bireysel ve toplumsal anlamda ne tür ekonomik getirileri olacağı veya uygulanmaması durumunda ne tür ekonomik kayıplara sebep olacağı ile ilgilidir. Ayrıca, kapsayıcı eğitimi gerekli kılan ulusal veya uluslararası ekonomik kural veya dengeler de bu gerekçeler arasında sayılabilir.</p>

4. Katılımcılar 4 gruba ayrılır. Her bir gruba kapsayıcı eğitimin bir gerekçesi verilir.
  - Ekonomik gerekçeler
  - Sosyo-kültürel gerekçeler
  - Eğitimsel gerekçeler
  - Hukuki gerekçeler
5. Her bir grubun kendi başlığı ile ilgili olası gerekçeler üzerinde beyin fırtınası yapmaları ve belirledikleri gerekçeleri ilgili forma yazmaları istenir.
6. Eğitim EK-3.3'te yer alan bilgi kartlarını keserek her gruba kendi gerekçesi ile ilgili kısmı verir ve yazdıkları gerekçeleri bu kapsamda tekrar gözden geçirmelerini ister.
7. Gruplar bilgi kartları ışığında yazmış oldukları gerekçelere son halini verir ve bunu oluşturacakları bir afiş aracılığı ile sırayla tüm sınıfa sunar.

Ek-3.1. Bana göre kapsayıcı eğitim nedir?

Aşağıdaki soruları mevcut düşünceleriniz ışığında cevaplayınız.

1. Kapsayıcı eğitim sizce nedir? Kapsayıcı eğitimin temel amacı nedir?

.....

.....

.....

.....

2. Kapsayıcı eğitim hangi grup öğrencilerle ilgilidir? Listeleyiniz.

.....

.....

.....

.....

3. Kapsayıcı eğitim ne tür uygulamalar gerektirir? Örneklendiriniz.

.....

.....

.....

.....

4. Neden kapsayıcı eğitim bağlamındaki bir eğitimde görev aldınız? Hangi açılardan önemli olduğunu düşünüyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

Ek-3.2. Kapsayıcı Eğitim Nedir?

Kapsayıcı eğitim geçmişte özellikle çeşitli engelleri bulunan öğrencilerin engeli bulunmayan öğrencilerle birlikte eğitim görmesi şeklinde algılanmakta iken günümüzde kapsayıcı eğitim, esasında sadece özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklara yönelik bir girişim olmayıp yoksul, farklı etnik ve kültürel geçmişlere sahip, kırsal bölgelerde yaşayan çocuklar ile kız çocukları gibi eşit ve nitelikli eğitim alma konusunda sorun yaşayan diğer gruplara da odaklanmayı ifade etmektedir (UNESCO, 2001). Bu anlamda kapsayıcı eğitim; çeşitliliğe değer vererek cinsiyet, etnik yapı, sosyal sınıf, sağlık, sosyal katılım ve başarı gibi nedenlerle kimsenin eğitim süreçlerinden dışlanmaması ve herkesin sistem tarafından kucaklanmasıdır (UNESCO, 2009, Ouane, 2008).

Kapsayıcı eğitim anlayışında sosyal adalet ve eşitlik kavramları ön plana çıkar ve farklılıkların saygı, değer ve kabul görmesi gerektiği vurgulanır (Corbett, 2001; Farrell, 2001; Wah, 2010). Benzer biçimde UNICEF kapsayıcı eğitimi, öğrenmenin gerçekleşebilmesi için özel desteğe ihtiyaç duyan tüm öğrencileri de içerecek bir sistem olarak tanımlamaktadır (UNICEF, 2003). Bu açıdan kapsayıcı eğitim “her öğrenci eşit derecede önemlidir” (UNESCO, 2017, s.12) anlayışı çerçevesinde, *okulları tüm öğrencilere hizmet verebilecek bir hale getirebilme gayretidir denilebilir* (UNESCO, 1994).

Ek-3.3. Kapsayıcı eğitimin gerekçeleri

Ekonomik Gerekçe

Geçmişte farklı dezavantajlı gruplara yönelik özel programlar geliştirme çabaları olmuşsa da bu çabalar genellikle daha fazla dışlanmaya sebep olmuş ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır (UNESCO, 2005). Bundan dolayı günümüzde kültürel, etnik, dil, din ve sosyo-ekonomik statü açısından farklılıklara sahip tüm bireyleri kapsayıcı eğitim anlayışı çerçevesinde bir arada eğitmenin en etkili yol olacağı düşünülmektedir (OECD, 2010). Dışlanma ve ayrışmanın artması riskine ek olarak, farklı özelliklere sahip öğrenci gruplarının her birisine yönelik okul ya da programların geliştirilmesi ekonomik olarak da maliyetli olacaktır. Bu bağlamda, kapsayıcı eğitim tüm öğrencilere daha az maliyetle nitelikli eğitim sağlamanın yolu olarak görülmektedir. Bu demektir ki kapsayıcı eğitimin *ekonomik gerekçesi* bulunmaktadır (UNESCO, 2001).

Eğitimsel Gerekçe

Kapsayıcı eğitimin bir diğer faydasının da öğrencilerin akademik performansını geliştirme konusunda olduğu düşünülmektedir. Çeşitli farklılıklara sahip öğrencilere, bir arada nitelikli eğitim sağlamaya çabalayan okullar, bireysel ihtiyaçlara cevap verebilecek öğretim yöntemleri geliştirmek zorunda olacak, böylece bütün öğrencilerin öğrenmeleri olumlu yönde etkilenecektir. Bu durum kapsayıcı eğitimin *eğitimsel gerekçesi* olarak gösterilmektedir (UNESCO, 2001). PISA gibi uluslararası sınavlarında yüksek başarı gösteren ülkelerde okullar arasındaki eşitsizliğin en az düzeyde olduğu ve bireylere sosyo-ekonomik statülerinden bağımsız olarak eşit eğitim/öğrenme ortamlarından faydalanma imkânı sağlandığı görülmektedir (OECD, 2010).

Sosyal Gerekçe

Herkesin aynı ortamda eğitim aldığı kapsayıcı okulların, öğrencilerin farklılıklara karşı daha olumlu tutumlar geliştirmesine yardımcı olarak daha adil ve ayrımcı olmayan bir toplum oluşumuna katkıda bulunacağı genel kabul görmektedir. Bu açıdan bakıldığında, kapsayıcı eğitimin toplumlarda kaynaşma, birlikte yaşama ve farklılıkların zenginlik oluşturduğu yönündeki duyguları ortaya çıkarma açısından önemli etkiler yapacağı söylenebilir. Nitekim Salamanca Bildirisi ve Eylem Çerçevesi'nin (1994) 2. maddesinde "Kapsayıcı eğitim oryantasyonuna sahip okulların ayrımcılıkla mücadele edilmesi, herkesi hoş karşılayan ve kabul eden bir toplumun oluşturulması ve herkesin eğitim alma hakkına erişebilmesi" bakımından en etkili araç olduğu belirtilmiştir. UNESCO (2001) bu durumu, kapsayıcı eğitimin *sosyal gerekçesi* olarak izah etmektedir.

Hukuki Gerekçe

Çocuk hakları ile ilgili temel uluslararası düzenlemelere bakıldığında; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin (1989) I. kısım 1. maddesinde yer alan çocuk tanımına göre "Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır". Çocukluk dönemi kendinden sonraki gençlik ve yetişkinlik döneminin önemli bir belirleyicisi olarak aile içi ve dışı ilişkilere şekil veren, mesleki kararların belirmeye başladığı, sevgi ve nefret gibi temel duyguların olduğu ve çevre ve bireyin kendisi hakkında genel yargıların belirginleştiği bir dönem olarak önem arz etmektedir. Bundan dolayı söz konusu bildirmede çocukların eğitim haklarına ve almaları gereken eğitimin içeriğine dair detaylı bilgilere yer verilmiştir. Nitekim 28. maddede eğitim imkânlarından toplum içerisindeki tüm çocukların eşit derecede faydalanabilmelerine, 23. maddede özellikle engelli çocukların eğitime erişimlerinin sağlanması gerektiğine işaret edilmektedir (Convention of the Rights of the Child, 1989).

UNESCO (2005)'ya göre eğitimde hak temelli yaklaşımın şu üç temel prensibi bulunmaktadır:

- Bedava ve zorunlu eğitime her bireyin erişebilmesi,
- Eşitlik, kapsayıcı eğitime dâhil olma ve ayrımcılık yapılmaması,
- Kaliteli eğitim, içerik ve süreçlere erişim hakkı.

ETKİNLİK 4

ETKİNLİĞİN ADI: Ben kimim?
AMAÇ: Öğretmenlerin kapsayıcı eğitimin gerekliliğini ve amaçlarını kavramalarını sağlamak.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Kapsayıcı eğitimin ayrımcılığı ortadan kaldırma amacını kavrarlar.
• Kapsayıcı eğitimin sosyal adaleti sağlama amacını kavrarlar.
MATERYAL: Rol kartları (A4 boyutunda), Ek-4.1 bir adet
SÜRE: 1 ders saati
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Sınıftan gönüllü 8 katılımcı seçilir. Seçilen katılımcılar sınıfın dışına çıkarılır ve öğretmen tarafından daha önceden hazırlanmış üzerinde aşağıdaki öğrenci profilleri yazılı olan rol kartları katılımcılara dağıtılır.<ul style="list-style-type: none">
• Fiziksel yetersizliği olan öğrenci
• Zihinsel yetersizliği olan öğrenci
• Yabancı uyruklu öğrenci
• Aile içi şiddete maruz kalan öğrenci
• Göç, terörden etkilenmiş öğrenci
• Anne ve babası ile birlikte mutlu yaşayan öğrenci
• Ebeveynlerden birini kaybetmiş öğrenci
• Akademik başarısı yüksek olan öğrenci
2. Seçilen katılımcıların rol kartlarında yazanları kimseyle paylaşmamaları ve rol kartının yazılı tarafını etkinlik süresince kendilerine dönük olarak göğüs hizasında tutmaları istenir. Etkinlik sürecinde kendilerine verilen karttaki profile göre hareket etmeleri gerektiği söylenir.
3. Seçilen katılımcıların sınıf içinde uygun bir alanda yan yana sıralanmaları istenir. Eğer uygunsa okul bahçesi veya koridoru da kullanılabilir. Katılımcıların kendilerine verilen rolü hissetmeleri için 1-2 dk. süre verilir ve kendilerini o rolde hayal etmeleri sağlanır. Sonrasında, katılımcılardan öğretmenin okuyacağı her bir ifadenin kendilerine verilen role uygun olduğunu hissediyorlarsa bir adım ileriye çıkmaları, eğer okunan ifadenin kendileri için uygun olmadığını düşünüyorlarsa yerlerinde kalmaları söylenir.
4. Öğretmen sırayla EK-4.1 deki yönergeleri okumaya başlar ve her yönergeden sonra katılımcıların adım atmaları için bekler.
5. İfadelerin okunması tamamlandıktan sonra gönüllü katılımcılardan oldukları yerde kalmaları istenir. Kimlerin nereye kadar ilerlediğini, kendileriyle diğer gönüllü katılımcılar arasındaki mesafeyi gözlemlemeleri söylenir. Birkaç gönüllüye kendilerini buldukları yer itibarıyla nasıl hissettikleri sorulur.

- *Diğerlerinden farklı yerde olduğun için ne hissediyorsun?*
- *Bulduğun konumdan dolayı mutlu musun?*

6. İzleyen katılımcılara bazı öğrencilerin eğitim hakkı açısından daha ileride bazılarının ise daha geride olduğu belirtilir ve bu öğrencilerin kimler olabileceği sorularak tahminler alınır.

7. Gönüllülerden hangi öğrenci rolünde olduklarını ellerinde tuttıkları rol kartını çevirerek tüm gruba açıklamaları istenir.

Gönüllülerin hangi öğrenci profilini temsil ettiklerine yönelik tahminler roller açıklanmadan alınır. Bu kısımda çok detaya girmeden birkaç tahmin aldıktan sonra etkinliğe devam edilir. Daha önce bu etkinlikte yer almış katılımcılar varsa onlardan bu kısımda sessiz olmaları istenir. Rol kartlarının en ileride bulunan gönüllüden başlanarak sırayla çevrilmesi faydalı olabilir.

8. Roller açıklandıktan sonra tüm katılımcılara;

- Farklı öğrenci rollerindeki gönüllülerin ilerlemelerine ya da geride kalmalarına neden olan faktörler nelerdi? Bu faktörlerin kaynakları nerelerdi?
- İlerlemelerine etki eden engelleri ortadan kaldırmak için neler yapılabilir?
- Bir öğretmen olarak eğitim hakkının önündeki engelleri ortadan kaldırmaya yönelik neler yapabiliriz? soruları sorularak katılımcıların görüşleri dinlenir.

Eğitime her çocuk eşit başlıyormuş gibi görünse de çeşitli nedenlerden dolayı aradaki farkın giderek açılmakta olduğu, oysa eğitim hakkının çocuklar için temel haklardan birisi olduğu hatırlatılır. Tartışma bu çerçevede sonlandırılır.

EK-4.1. Yönergeler

- Okula ailem tarafından zamanında kaydettirildim.
- Okulumun fiziki şartları ihtiyaçlarımı karşılıyor.
- Okulumda ayrımcılığa uğramıyorum.
- Derslere aktif bir şekilde katılıyorum.
- Okul bahçesindeki oyunlarda liderlik yapabiliyorum.
- İhtiyaç duyduğumda ödevlerim için ailemin desteğini alıyorum.
- İstersem sınıf başkanı olabilirim.
- Öğretmenlerim bana saygı duyuyor.
- Okul yöneticileri benimle ilgileniyor.
- Okuldaki sportif veya sanatsal etkinliklere katılıyorum.
- Hayatta başarılı olacağıma eminim.
- Okulda rahatlıkla arkadaş edinebiliyorum.
- Öğretmenlerim akademik başarı konusunda beni destekliyor.

ETKİNLİK 5

ETKİNLİĞİN ADI: Kapsayıcı eğitim nedir?
AMAÇ: Katılımcıların kapsayıcı eğitim ile ilgili temel kavramları öğrenmesini sağlamak
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Kapsayıcı eğitimle ilgili temel kavramları öğrenirler.
• Temel kavramlar arasındaki farkları ayırt ederler.
MATERYAL: Ek-5.1 (renkli çıktı) ve Ek-5.2 grup sayısı kadar (renkli çıktı), Ek-5.3 katılımcı sayısı kadar
SÜRE: 1 ders saati
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Katılımcılar 2-3 kişilik gruplara ayrılır. Gruplara kapsayıcı eğitimle ilgili temel kavramlar (<i>Entegrasyon, Kapsayıcılık, Ayrımcılık, Dışlama</i>) eğitmen tarafından sırayla söylenir ve bunların eğitim süreçleri açısından kendilerine neler çağrıştırdığı sorgulanır. Gruplardan dönüt alındıktan sonra kavramların tanımlarını içeren Ek-1 gruplara dağıtılarak okumaları istenir. Daha sonra gruplardan Ek-5.1’de bulunan şekiller ile tanımları verilen kavramları eşleştirmeleri istenir (<i>eğer renkli fotokopi imkânınız yoksa Ek-5.1’i akıllı tahta aracılığı ile de gösterebilirsiniz</i>).<ul style="list-style-type: none">
• <i>Doğru eşleştirme aşağıdaki gibidir:</i><ol style="list-style-type: none">
1. <i>Entegrasyon</i>
2. <i>Kapsayıcılık</i>
3. <i>Ayrımcılık</i>
4. <i>Dışlama</i>
2. Eğitmen yukarıda verilen kavramların eğitim ortamları ile daha iyi ilişkilendirilebilmesi için aşağıdaki örneği katılımcılarla paylaşarak Ek-5.2’ye geçiş yapabilir.<ul style="list-style-type: none">
- <i>8. sınıf öğrencisi olan Faruk fiziksel engelinden dolayı tekerlekli sandalye kullanmaktadır. Ortaokul yılları boyunca Faruk’un derslerine giren üç farklı beden eğitimi öğretmeni aşağıdaki yöntemleri izlemişlerdir.</i>
- <i>Birinci öğretmen beden eğitimi dersinde tüm sınıfı bahçeye çıkarmakta, Faruk’u ise sınıf içerisinde pencereye yaklaştırarak arkadaşlarını izlemesini sağlamaktadır.</i>
- <i>İkinci öğretmen dersler sırasında Faruk’u da bahçeye çıkarmakta ve her hafta başka bir arkadaşını görevlendirerek Faruk’la ayrı bir yerde oyun oynamalarını sağlamaktadır.</i>
- <i>Üçüncü öğretmen ise beden eğitimi dersindeki etkinlikler sırasında Faruk’a kendi bireysel özelliklerine uygun roller vererek grup ile birlikte bulunmasını desteklemektedir. Örneğin, hentbol oynanırken kaleci olmasını istemekte, voleybol etkinliğinde ise bir masanın üzerine tekerlekli sandalyesi ile birlikte koyarak hakemlik yapmasını sağlamaktadır.</i> <p>Eğitmene Not: <i>Bu üç farklı yaklaşımın öğrenilen kavramlarla nasıl ilişkilendirilebileceği katılımcılarla tartışılır. Birinci yaklaşımda öğrenci eğitim sistemine entegre edilmiş ancak diğer öğrenciler ile aynı özelliklere sahip olmamasından dolayı ilgili ders özelinde eğitim hakkından mahrum bırakılmış. Dolayısıyla eğitim sistemi açısından bakıldığında entegrasyon, öğrenme ortamı açısından bakıldığında ise bir dışlama söz konusu. İkinci</i></p>

durumda yine eğitim sistemi açısından bakıldığında öğrencinin eğitim sistemine entegre edildiği görülüyor. Öğrenme ortamı değerlendirildiğinde ise öğrencinin eğitim hakkından mahrum bırakılmadığı ancak özel durumundan dolayı ayrı bir ortamda eğitim aldığı görülüyor. Bu durumda öğrenme ortamı açısından ayrımcılık denebilir. Son durumun ise öğrencinin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak diğer öğrencilerle ortak öğrenme ortamında aktif olarak yer almasının sağlanması açısından kapsayıcılık olarak değerlendirilebileceği vurgulanır.

3. Katılımcılardan Ek-5.2’de yer alan fotoğrafları inceleyerek burada kapsayıcı mı, dışlayıcı mı, ayrımcı mı, yoksa entegrasyona dayalı bir anlayışın mı söz konusu olduğunu tespit etmeleri istenir.

Eğitmene Not: *Bu fotoğraflarla ilgili kesin bir cevap olmadığı, katılımcıların resimlerde ne gördüklerine göre cevapların farklı olabileceği burada önemli olanın öğrenilen kavramlar ile ilgili beyin fırtınası yapmak olduğu vurgulanır. Örneğin, tekerlekli sandalyede bulunan öğrencinin aynı okul içerisinde diğer öğrencilere baktığı kabul edilirse entegrasyon, okula devam etmiyor da öğrencilere uzaktan bakıyor ise dışlama doğru cevap olacaktır. Ayrıca, buradaki cevabımız eğitim sistemi açısından değerlendirdiğimizde farklı, öğrenme ortamı açısından değerlendirdiğimizde farklı olabilir. Benzer şekilde, 6. fotoğrafta yer alan down sendromlu öğrenci eğer normal gelişim gösteren çocuklar ile aynı sınıfta ise, ön sıralarda oturduğu ve derse aktif katılım gösterdiği için bu durum kapsayıcı eğitime örnek verilebilir. Ya da burası bir özel eğitim sınıfı ise ve sınıfın tamamı özel gereksinimli öğrencilerden oluşmakta ise bu durum sistem açısından ayrımcılığa örnek olabilir.*

Doğru eşleştirme aşağıdaki gibidir:

1. Entegrasyon (Öğretmen merkezli, başta dezavantajlı olabilecek öğrenciler olmak üzere bireysel farklılıkların dikkate alınmasının zor olduğu ve muhtemelen her öğrencinin aynı hızla ilerlemesinin beklendiği bir sınıf ortamı olması nedeniyle)
2. Dışlama (Eğitim dışında bırakılmış sokak çocukları olduğu için)
3. Eğitim sistemi açısından Entegrasyon (Muhtemelen okul bahçesinde yani eğitime entegre edilmiş ancak diğer öğrencilerden farklı olduğu için kapsanamamış). Öğrenme ortamı açısından Dışlama (Bireysel farklılıkları dikkate alan kapsayıcı bir ortam oluşturulmadığı için diğer öğrencilerle aynı yaşantıları paylaşmıyor ve öğrenme ortamından dışlanıyor)
4. Ayrımcılık (Çadır kentte okula giden çocuklar. Sadece tek bir grubun ayrı bir eğitim ortamında yer almasına örnek olduğu için)
5. Kapsayıcılık (Farklı ihtiyaçlara ve özelliklere sahip öğrencilerin aynı ortamda farklı etkinlikler yapılan, bireysel farklılıkların dikkate alındığı bir sınıf ortamı olduğu için)
6. Kapsayıcılık (Özel gereksinimi olan bir çocuğun normal gelişim gösteren çocuklarla aynı ortamda eğitim aldığı, aynı zamanda aktif katılım gösterdiği için)

Eğer zaman kalırsa, aşağıdaki etkinlik yapılabilir.

4. Ek-5.3 dağıtılarak katılımcılardan burada yer alan ifadeleri kapsayıcı eğitime uygunluğu açısından sınıflandırmaları istenir. Daha sonra her bir ifade sesli şekilde okunarak sınıftan cevaplar alınır. Tüm katılımcıların aynı cevaplarda hem fikir olduğundan emin olduktan sonra etkinlik sona erdirilir.

Ek-5.1. Kapsayıcılık ve ilişkili kavramlar

Entegrasyon: Dezavantajlı öğrencilerin genel okulların standart gereksinimlerini karşılayabildikleri sürece bu okullara dâhil edilmeleri durumudur. Öğrencilerin bireysel farklılıkları yeterince göz önüne alınmadığı için bu durumdaki dezavantajlı öğrenciler çoğu zaman diğer öğrencilerle eşit haklardan faydalanamazlar.

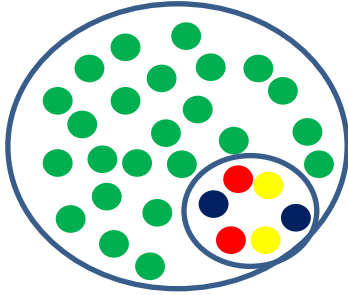
Ayrımcılık: Dezavantajlı öğrencilerin akranları ile birlikte genel okullar yerine kendilerine yönelik olarak hazırlanmış mekânlarda eğitim görmeleri durumudur. Genel okullar içerisinde farklı sınıflarda eğitim verilmesi de bu kapsamda değerlendirilebilir.

Dışlama: Öğrencilerin doğrudan ya da dolaylı olarak eğitim almalarının engellenmesi ya da eğitime erişim haklarının yok sayılması durumudur.

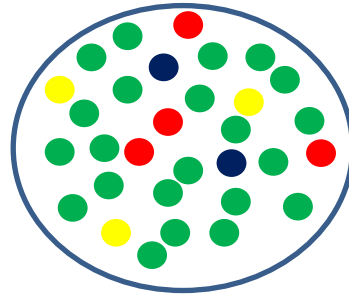
Kapsayıcılık: Okullarda dezavantajlı öğrencilerin önündeki engelleri kaldırmak için içeriğin, öğretim yöntem ve tekniklerinin, stratejilerin vb. sistematik bir reform anlayışı çerçevesinde geliştirilmesi durumudur. Böylece tüm öğrencilere ihtiyaçları doğrultusunda katılımcı, eşit ve adaletli bir öğrenme deneyimi sunmak amaçlanır.

Entegrasyon, Ayrımcılık, Dışlama ve Kapsayıcılık

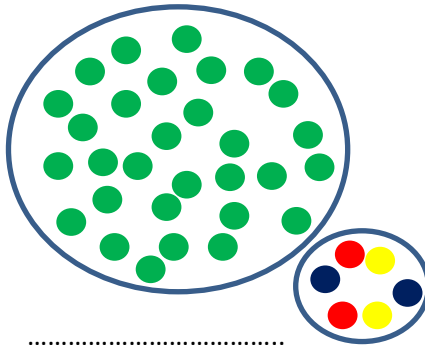
1)

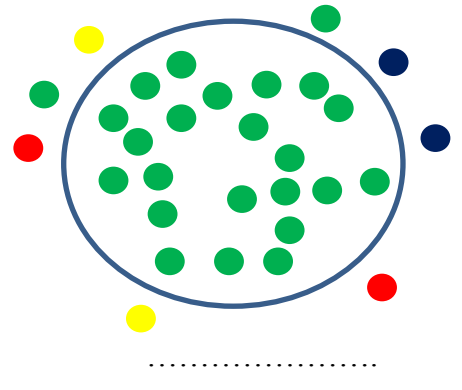
2)

3)

4)

Ek-5.2. Eğitim Ortamları

1) .....

2) .....

3).....

4).....

5).....

6).....

Ek-5.3. Kapsayıcı eğitim nedir ve ne değildir?

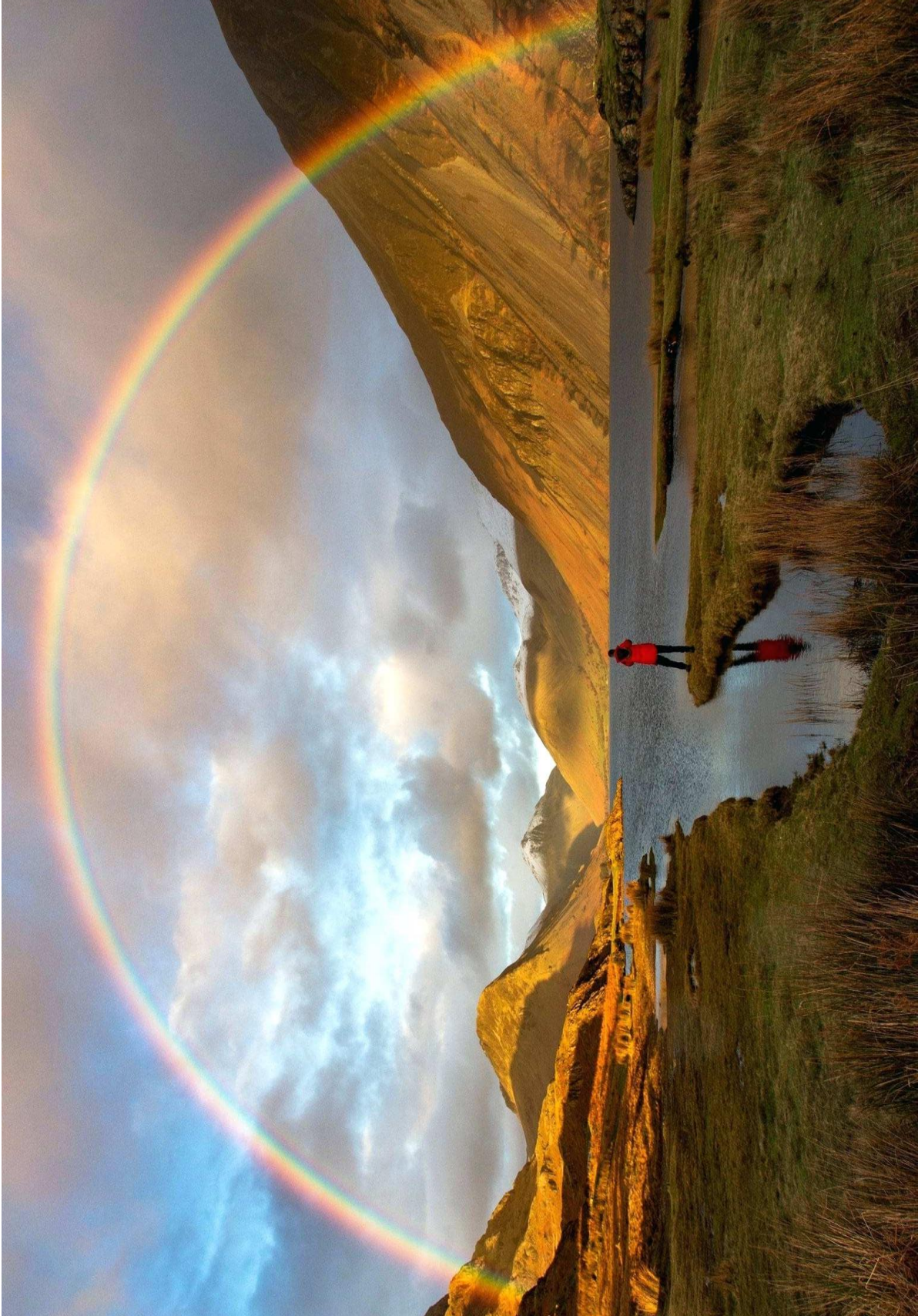
Aşağıda çeşitli ifadeler verilmiştir. Bu ifadeleri “kapsayıcı eğitim budur!” ve “kapsayıcı eğitim bu değildir!” olmak üzere sınıflandırınız. Bu süreçte kendinizin belirlediği bir kodlama sistemi kullanabilirsiniz. Örneğin “kapsayıcı eğitim budur” diye düşündüğünüz ifadelerin yanına **E** (Evet), “kapsayıcı eğitimin bu değildir” şeklinde düşündüğünüz ifadelerin yanına **H** (hayır) koyabilirsiniz.

S	Kapsayıcı Eğitim	Evet	Hayır
1.	Devamlı bir değişim sürecidir.		
2.	Benzer yöntemlerin sürekli kullanımınıdır.		
3.	Farklılaştırılmış öğretimi içerir.		
4.	Tek seferde gerçekleştirilecek bir projedir.		
5.	Tüm paydaşların aktif katılımını gerektirir.		
6.	İşbirlikçi öğrenmeye önem verir.		
7.	Her öğrenci için aynı hedefleri koyar.		
8.	Homojen okul ve sınıflar gerektirir.		
9.	Başarıya göre sıralama ön plandadır.		
10.	Gruba göre uyarılama gerektirir.		
11.	Öğretmen merkezlidir.		
12.	Bireyselleştirilmiş eğitim planı gerektirir.		

ETKİNLİK 6

ETKİNLİĞİN ADI: Kapsayıcı eğitimcilerin temel değerleri neler olmalıdır?
AMAÇ: Kapsayıcı eğitimcilerin temel değerlerinin neler olması gerektiğini kavratmak.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Kapsayıcı eğitim için gerekli değer ve tutumları keşfederler.
MATERYAL: Ek-6.1'deki fotoğraflardan birer adet (renkli çıktı), Ek-6.2 grup sayısınca çoğaltılır.
SÜRE: 2 ders saati
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Sınıfın çeşitli yerlerine kapsayıcı eğitimi çağrıştıran Ek.6.1'de yer alan fotoğraflar asılarak katılımcılardan bu fotoğraflardan hangisinin kapsayıcı eğitimi en iyi yansıttığını düşünmeleri ve o fotoğrafın yanına gitmeleri istenir.
2. Katılımcılardan neden o fotoğrafı seçtiklerini, bu fotoğrafın hangi değeri/değerleri yansıttığını düşündüklerini ve neden bu değerlerin kapsayıcı eğitim için önemli olduğunu açıklamaları istenir.
3. Katılımcıların yanıtlarından yola çıkarak kapsayıcı eğitimde önemsenmesi gereken değerlerin listelenmesi sağlanır.
4. Katılımcılar 3-4 kişilik gruplara ayrılır ve Ek-6.2. dağıtılır. Burada Rauter'a ait metin ve katılımcıların buna dair yansıtıcı düşünmede bulunacakları sorular yer almaktadır.
5. Gruplardan verdikleri cevapları sınıfla paylaşmaları istenir.
6. Gruplar verdikleri cevaplar doğrultusunda kapsayıcı bir eğitmenin sahip olması gereken değer ve tutumlar listesine eklemeler yapılır.
7. Katılımcılardan listeyi yeniden gözden geçirmeleri ve kapsayıcı bir eğitmenin sahip olması gereken değer ve tutumları yansıtan bir poster çalışması oluşturmaları istenir.
8. Grupların oluşturdukları posterlerin sunulması ile etkinlik sonlandırılır.

EK-6.1. Fotoğraflar

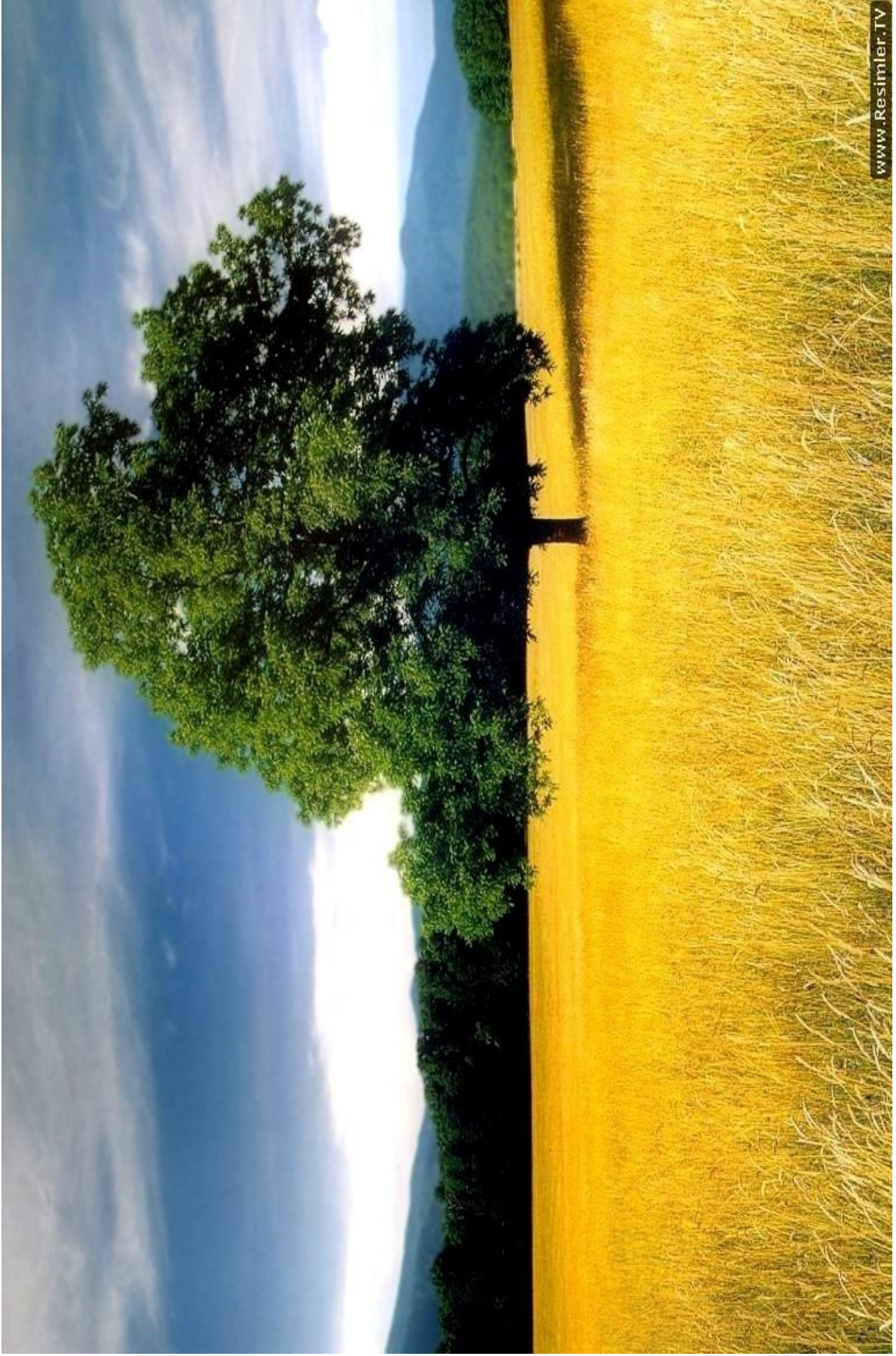

<http://www.dutops.net/serestivos>

Ek-6.2. Rauter

Aşağıdaki Rauter'e ait metni okuduktan sonra soruları cevaplayınız.

“İnsan, olanaklarını tanımadan, olası çıkarlarını... bilemez. Aç bir insan aynı çalışmayla ayrı büyüklükte iki tür besin elde edebiliyorsa, fakat yalnızca az olanına giden yolu biliyorsa, çıkarını bilmiyor demektir. Olanaklar bilgilerle öğrenilir... Kendisinden nelerin gizlendiğini bilmeyen bir öğrenci, çıkarlarını ve ilgi alanlarını tanıyamaz. O, öğretmenlerin hangi yanlıslara karşı mücadele etmesi gerektiğini bilemez... Ders programının [ve öğretmenin] kendisi için ne tür bir yaşamı hasıraltı ettiğini bilemez. İnsan varlığından bile haberdar olmadığı bir şeyi isteyemez.”

1. Rauter ders programının ve öğretmenin öğrenciler için yaşamı hasıraltı ettiğini söylerken ne kast ediyor olabilir?
2. Kapsayıcı eğitimcilerin sahip olması gereken belirli değer ve tutumlar var mıdır? Bunlar nelerdir?
3. Kişisel değer ve tutumlarımız kapsayıcı bir eğitimci olarak verimliliğimize ne kadar etki eder?
4. Kapsayıcı eğitimciler Rauter'in belirttiği gibi bazı öğrencilerin ihtiyaçlarını hasıraltı ettiklerinde nasıl bir sonuç ortaya çıkabilir?

ETKİNLİK 7

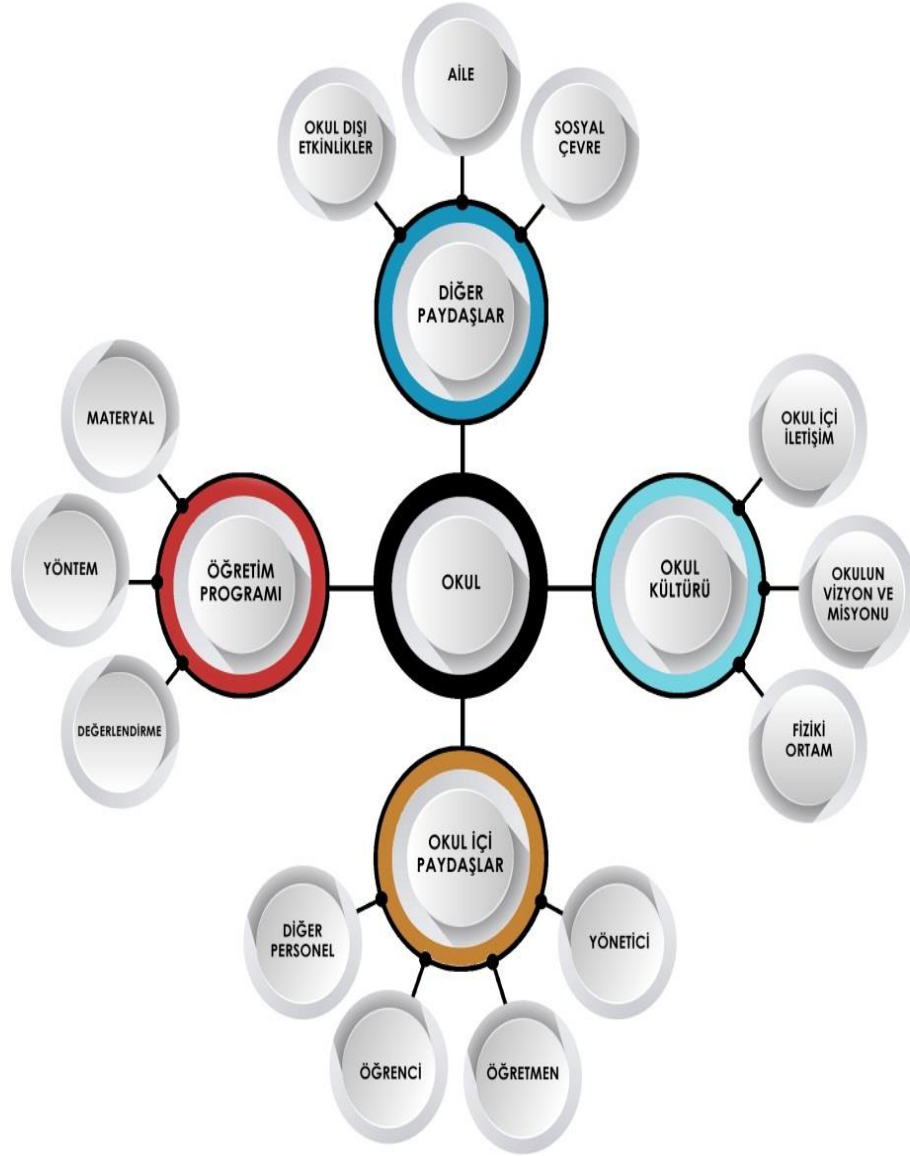
ETKİNLİĞİN ADI: Kapsayıcı eğitimin unsurları
AMAÇ: Katılımcıların kapsayıcı eğitim unsurlarını zihin haritası üzerinde belirlemek
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Kapsayıcı eğitimin unsurlarını ve her bir unsurun rolünü kavrarlar.
MATERYAL: Ek-7.1 ve Ek-7.2 katılımcı sayısı kadar çoğaltılır.
SÜRE: 2 ders saati
İşleniş: <ol style="list-style-type: none">
1. Merkezinde kapsayıcı eğitim ifadesi bulunan zihin haritasını içeren çalışma yaprakları (Ek-7.1) tüm katılımcılara dağıtılır.<ul style="list-style-type: none">
• Zihin haritası 4 ana kola ayrılmıştır. Bu kollardan birine ana unsurlardan biri yazılıdır. Diğer kollar boş bırakılmıştır. Diğer bazı ana kolların alt kollarında ise ipuçları yazılıdır.
2. Katılımcılara bu zihin haritasının kapsayıcı eğitimin unsurlarını temsil ettiği söylenir ve kapsayıcı bir eğitim verebilmek için hangi unsurların önemli olduğunu düşünerek zihin haritasını doldurmaları istenir.
3. Katılımcılar bireysel olarak haritayı doldurduktan sonra grup halinde kendi haritalarını karşılaştırırlar.
4. Daha önce eğitmen tarafından doldurulmuş olan zihin haritası tahtaya yansıtılarak karşılaştırma yapılarak benzerlik ve farklılıklar sınıfça tartışılır.<p>Eğitmene Not: <i>Tek bir doğru harita olmadığı, bahsedilen unsurların neredeyse tamamının kapsayıcı eğitim için önemli olduğu vurgulanır. Zihin haritası üzerindeki kavramlar ve katılımcıların yazdığı farklı kavramlar üzerinde tüm sınıf birlikte tartışır ve her bir unsurun kapsayıcı eğitimdeki önemi üzerinde durulur.</i></p>
5. Katılımcılar 4 gruba ayrılır ve her gruba zihin haritasındaki ana kollarda bulunan unsurlardan (Okul kültürü, okul içi paydaşlar, öğretim programı ve diğer paydaşlar) birisi verilir. Her gruptan kendi unsurlarının kapsayıcı eğitim açısından önemini vurgulayan bir ürün ortaya koymaları istenir. Gruplar ürünlerini ortaya çıkardıktan sonra bu ürünü tüm sınıfla paylaşırlar.
6. Eğitmen, öncelikle gruplara ne tür bir ürün çıkarabileceklerini sorar ve grupların isteği doğrultusunda her bir grup için farklı bir ürün belirler. Gruplardan uygun öneriler gelmemesi durumunda <u>broşür, afiş, öğretmenlere veya velilere mektup, proje, kamu spotu vb.</u> ürünler olabileceği hatırlatılır.

EK-7.1. Kapsayıcı eğitim zihin haritası

Ek-7.2. Kapsayıcı eğitim zihin haritası

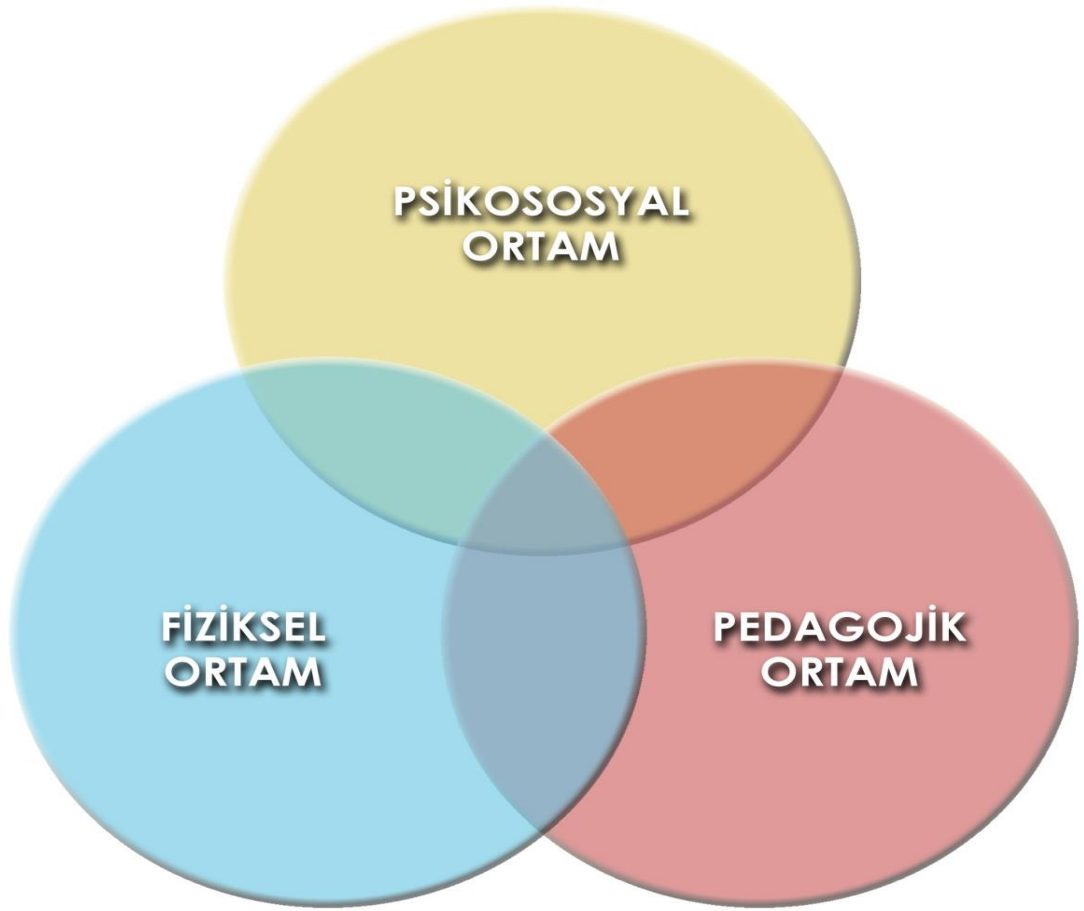
ETKİNLİK 8

ETKİNLİĞİN ADI: Kapsayıcı eğitimde yönetici
AMAÇ: Kapsayıcı bir okul iklimi ve yönetim anlayışının nasıl olması gerektiği üzerinde katılımcıların yansıtıcı düşüncelerini sağlamak
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Kapsayıcı eğitime engel teşkil eden yönetici davranışlarını fark ederler.
• Kapsayıcı eğitimde yönetici davranışlarını fark ederler ve kendi uygulamalarını bu kapsamda değerlendirirler
MATERYAL: Her kişi için A4 kâğıdı ve ortak kullanım için renkli kalemler.
SÜRE: 2 ders saati
İŞLENİŞ <ol style="list-style-type: none">
1. Katılımcılardan kapsayıcı eğitime aykırı uygulamaları olan bir yöneticiyi düşünmeleri istenir (kendi okul yıllarından bir yönetici olabileceği gibi bir dönem beraber çalıştıkları bir meslektaşları da olabilir). <p>Eğitmene Not: <i>Burada seçilen yöneticinin kim olduğunu ortaya çıkaracak detayların verilmemesine özellikle vurgu yapılmalıdır.</i></p> <ol style="list-style-type: none">
2. Katılımcılara A2 boyutunda boş kâğıtlar dağıtılarak bu kişiyi kâğıdın ortasına resmetmeleri ve kâğıdın boş kısımlarına bu kişinin kapsayıcı eğitim bakımından hangi yanlış davranışları gösterdiğini not etmeleri istenir. Ardından katılımcıların bu çizimlerini ve yazdıkları özellikleri sınıfla paylaşmaları sağlanır. <p>Eğitmene Not: <i>Sınıfın fiziki ortamı ve katılımcı sayısı da göz önünde bulundurularak isteyen katılımcıların ayağa kalkarak çizdiği resmi tüm sınıfa göstermesi, özellikleri sayması ya da katılımcıların çizdikleri resimleri sınıfın belirlenen bir köşesine asarak özellikleri paylaşması istenebilir.</i></p> <ol style="list-style-type: none">
3. Eğitimci katılımcıların belirttiği özellikleri tahtaya yazarak kapsayıcılığın önündeki temel engelleri içeren bir liste oluşturur.
4. Ardından sınıf 4-5 gruba ayrılır ve her grubun kapsayıcılığa engel olan yönetici davranışlarından yola çıkarak bir kapsayıcı eğitim yönetici davranışları listesi hazırlaması istenir.
5. Tüm gruplar hazırladıkları listeyi sınıfla paylaşır.

ETKİNLİK 9

ETKİNLİĞİN ADI: Kapsayıcı Öğrenme Ortamları Hangi Bileşenlerden Oluşur?
AMAÇ: Katılımcılar kavramlardan yola çıkarak kapsayıcı öğrenme ortamının bileşenlerini kavrar.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinliğin sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Kapsayıcı öğrenme ortamını oluşturan bileşenleri sıralar.
• Kapsayıcı öğrenme ortamı açısından kendi farkındalığını sorgular.
MATERYAL: Tahta kalemi, bant ya da hamur yapıştırıcı, Ek-9.1 ve Ek-9.2 grup sayısı kadar (6'şar adet), Ek-9.3 sınıf mevcudu kadar çoğaltılır.
SÜRE: 2 saat
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Katılımcılara, <i>“Kapsayıcı bir öğrenme ortamının sınıf yönetiminden, fiziksel koşullara ve psiko-sosyal desteğe uzanan çok çeşitli bileşenlerinin”</i> olduğu söylenerek konuya giriş yapılır.
2. Sınıf 4-5 gruba ayrılır ve her gruba Ek-9.1 ve Ek-9.2 dağıtılır.
3. Kağıtlardaki kapsayıcı öğrenme ortamını oluşturan unsurlardan yola çıkarak <i>“Sizce bu özellikler hangi başlıkla ilişkilidir?”</i> sorusu katılımcılara yöneltilir. <ol style="list-style-type: none">
1. Ek-9.1'deki şemaya dikkat edilerek, Ek-9.2'de yer alan özellikler kesilip, şemaya uygun biçimde yerleştirilir. Bazı maddelerin tüm ortamlarla (fiziksel, psiko-sosyal ve pedagojik ortamlar) ilgili olabileceği belirtilir.
2. Grupların verdiği cevaplar tartışılarak, bu ifadelerin kapsayıcı öğrenme ortamları ile ilişkili olduğu açıklanır ve Ek-9.1'deki şemanın üstüne <i>“Kapsayıcı Öğrenme Ortamları”</i> yazılır.
3. Kapsayıcı öğrenme ortamıyla ilgili farkındalıklarını sorgulayabilmeleri için katılımcılara EK-9.3' deki çalışma yaprağı dağıtılarak doldurmaları istenir. Gönüllü katılımcıların formunu sunması ve düşüncelerini diğer katılımcılarla paylaşması istenir. <p>Eğitmene Not: Çalışma yaprağındaki <i>“Evet”</i> sayısı <i>“Hayır”</i> ve <i>“Kısmen”</i> sayısından daha fazla ise bu durum, katılımcıların kapsayıcı öğrenme ortamını tanıma açısından farkındalıklarının yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir.</p>

Ek-9.1.

Ek-9.2. Kapsayıcı Öğrenme Ortamını Oluşturan Özellikler

Öğrencilerin İçsel Motivasyonunu Arttırma	Sınıfın Fiziksel Özelliklerini Geliştirme/İyileştirme
Öğrencilerin Sınıfa Uyumunu Sağlama	Öğrencilerin Okula Uyumunu Sağlama
Öğrencilerde Aidiyet Duygusu Oluşturma	İlgi Çekici Bir Sınıf Ortamı Oluşturma
Demokratik Tutum Sergileme	Güvenli Sınıf Ortamı Oluşturma
Güvenli Okul Ortamı Oluşturma	Bireylerin Duygularını İfade Etmelerine İmkan Tanıma
Sağlıklı Bir Öğrenci-Öğrenci İletişimi Sağlama	Sağlıklı Bir Öğrenci-Öğretmen İletişimi Kurma
Öğrencilere Birey Olarak Değer Verme ve Tanıma	Öğrencilerin Duygu ve Düşüncelerine Değer Verme
Öğrenme Ortamı Olarak Çevresel Kaynaklardan Yararlanma	Her Bireyi Kabul Eden Bir Sınıf Atmosferi Oluşturma
Farklılıklara Saygı Duyma	Öğrenciler Arasında Etkili Sözlü-Sözsüz İletişim Sağlama
Bireysel Farklılıklara Uygun Sınıf Ortamı Düzenleme	Hijyenik Bir Öğrenme Ortamı Sağlama
Farklılaştırılmış Öğretim Materyalleri Kullanma	Farklılaştırılmış ve Zenginleştirilmiş Yöntem ve Teknikler Kullanma
Sınıfı Demokratik Şekilde Yönetme	Aktif Öğrenme Ortamı Oluşturma
Bilginin Öğrenciler Tarafından Yapılandırılmasını Sağlama	İşbirlikli Öğrenme Ortamı Oluşturma

Ek-9. 3. Kapsayıcı Öğrenme Ortamına Yönelik Öz-Değerlendirme Formu

Bu formu okuldaki son bir aydaki uygulamalarınızı düşünerek cevaplayınız. Bu form sizleri sadece kendi uygulamalarınız hakkında düşünmeye sevk etmek amacıyla hazırlanmıştır ve sizde kalacaktır.

Maddeler	Evet	Kismen	Hayır
Kapsayıcı öğrenme ortamının fiziksel gerekliliklerini bilirim.			
Okulumda kapsayıcı öğrenme ortamına uygun fiziksel düzenlemeleri yaparım.			
Okulumda fiziksel koşullardan hoşnut olmayan öğrencileri fark ederim.			
Öğrencilerimin özelliklerinin (sosyo ekonomik, kültürel özellikler, akademik başarıları, özel yetenekleri vb.) farkındayım.			
Öğretmenlerimden sınıf içerisinde oturma düzenini, etkinliğin doğasına göre değiştirmelerini beklerim.			
Öğrencilerin çalışmalarında ortaya koyduğu ürünleri sınıf-okulda sergilenmesini sağlarım.			
Okulumda kapsayıcı eğitime aykırı davranışlara tolerans gösterilmeyeceği okul içi paydaşlar tarafından bilinir.			
Öğretmenlerimin öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına göre sınıf içi düzenlemeler yapmalarını (Materyal uyarlama, oturma düzenini değiştirme gibi.) desteklerim.			
Öğrencilerim okulda kendini güvende hissederler.			
Öğrencilerim sınıfta kendini güvende hissederler.			
Öğrencilerim arasında olumlu bir iletişim vardır.			
Öğrencilerim onlara değer verdiğimi bilirler.			
Öğrencilerim okulda fikirlerini rahatça ifade edebilirler.			

ETKİNLİK 10

ETKİNLİĞİN ADI: Kapsayıcı Öğrenme Ortamlarının Fiziksel Özellikleri Nasıldır?
AMAÇ: Kapsayıcı öğrenme ortamlarının fiziksel özelliklerini yapılandırma
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinliğin sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Kapsayıcı öğrenme ortamlarının fiziksel özelliklerini bilir.
• Kapsayıcı öğrenme ortamlarının fiziksel özelliklerini zenginleştirir.
MATERYAL: Etkinlik10.1.ppt, Etkinlik10.2.ppt, Etkinlik10.3.mp4 ve Etkinlik10.4.mp4 A3 kağıdı, renkli boya kalemleri
SÜRE: 2 saat
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Katılımcılara bu etkinliğin amacı aşağıdaki şekilde açıklanır:<p><i>“Kapsayıcı öğrenme ortamlarının psikososyal, fiziksel ve pedagojik olmak üzere üç temel bileşeni vardır. Bu etkinlikte fiziksel olarak ortamların nasıl kapsayıcı hâle getirilebileceğine odaklanacağız.”</i></p>
2. “Etkinlik10.1.pptx” de bulunan kapsayıcı öğrenme ortamının fiziksel özelliklerini taşımayan sınıf görselleri tahtaya yansıtılır ve bu görsellerin kapsayıcı öğrenme ortamının fiziksel özelliklerine neden uygun olup olmadığı sınıfça tartışılır.
3. Eğitimci görsellerde yer alan, kapsayıcı eğitim için uygun olmayan ortam koşullarını kapsayıcı eğitime uygun hâle getirmek için neler yapabileceklerini sorar. Bu konuda katılımcılarla beyin fırtınası yapılır.
4. Katılımcılar 5’er kişilik gruplara ayrılır. Gruplara ayırmak için 1’den 5’e kadar saydırıp 1’lerin, 2’lerin, 3’lerin, 4’lerin ve 5’lerin bir araya gelmesi sağlanır.<p>Her gruba bir A3 kağıdı verilir ve grup üyelerinin kapsayıcı öğrenme ortamının fiziksel özelliklerini düşünerek kapsayıcı eğitime en uygun öğrenme ortamını resmetmeleri istenir.</p>
5. Her grup başka bir grubun yaptığı resmi değerlendirir ve değerlendirmelerini sınıfla paylaşır.
6. Eğitimci “Şimdi Ülkemizdeki okullardan sizlere fiziksel şartlar bakımından kapsayıcı bazı sınıf örnekleri sunacağız. Hep birlikte bu örnekleri inceleyelim ve ardından tartışalım.”der. “Etkinlik10.2.pptx ve Etkinlik10.3.mp4 de bulunan kapsayıcı öğrenme ortamının fiziksel özelliklerini taşıyan sunum tahtaya yansıtılır.
7. Video gösteriminin ardından katılımcılara aşağıdaki sorular yönetilerek dönüt alınır:

- Aynı sistem içinde yer aldığımız bu öğretmenler böylesi sınıfları nasıl oluşturmuş olabilirler?
- Benzer sınıfları oluşturmak için ne tür fırsatlara sahibiz? (Bu sorunun cevabında asla olumsuzlukların yer almaması gerektiği, “ama” ve “fakat”lı cümlelerin kullanılmaması gerektiği vurgulanmalıdır.)
- Mimarinin psikolojik iyi oluşumuzla ilgisi var mı?
- Peki, mimari açıdan tamamen farklı bir okul tasarlamak mümkün mü?”

8. Tartışmanın ardından bu defa da Dünya’da mimari açıdan farklı kapsayıcı öğrenme ortamları örnekleri içeren Etkinlik10.4.mp4 videosu da izletilir.

9. Katılımcılardan derste çizdikleri kapsayıcı öğrenme ortamı resimleriyle süreç boyunca gözlemledikleri öğrenme ortamlarını karşılaştırmaları istenir. Değerlendirmeler tüm grupla paylaşılır.

10. Aşağıdaki açıklama ile ders sonlandırılır:

Elimizdeki imkanlar ne olursa olsun kendi sınıflarımızı ve okullarımızı kapsayıcı eğitim için düzenlemeye çabalayabiliriz. Bu bağlamda işe fiziksel düzenlemeler ile başlanabilir. Her öğretmenin ve okul yöneticisinin bu konuda bir yeteneği ve çabası olduğu bir gerçek. Önemli olan eksikliklerin farkına ve gereksinimine varmak, harekete geçmektir.”

ETKİNLİK 11

ETKİNLİĞİN ADI: Okulum Güvenli, Okulum Destekleyici
AMAÇ: Güvenli ve destekleyici bir okulun gerekliliğini fark ettirme
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinliğin sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Güvenli okulların sahip olması gereken özellikleri fark eder.
• Görev yapmakta oldukları okulları “güvenli ve destekleyici okul” kriterleri açısından değerlendirir.
MATERYAL: Göz bantları, akıllı telefon bilgisayar ara kablosu, EK-11.1 (5 adet)
SÜRE: 3 saat
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Dersin amacı aşağıdaki şekilde açıklanır:<p>“Güvenli bir okul, eğitim-öğretim faaliyetlerinin korkudan, şiddetten ve endişeden arınmış, keyifli bir ortamda gerçekleştirilebileceği bir mekândır. Böyle bir ortam, her öğrencinin kendisini özel ve kabul edilmiş hissettiği bir eğitim iklimi sağlar. Güven ortamı oluşmuş okul; zorbalıktan uzak, davranış beklentilerinin açık bir şekilde ifade edildiği ve öğrencileri destekleyen okullardır. Bu derste önce güvenli bir okulun neden gerekli olduğunu ardından da güvenli ve destekleyici bir okul oluşturmak için neler yapmamız gerektiği üzerinde duracağız.”</p>
2. “Pilot Oyunu” oynamak için katılımcılardan iki gönüllü istenir. Bu gönüllülerden biri pilot, diğeri kule görevlisi olacaktır. Pilotun gözleri mendil, fular vb. bir kumaş parçasıyla kapatılır.
3. Geri kalan katılımcılar sınıfta birbirleriyle veya bedenleriyle farklı formlar oluşturarak yolcuların geçişini zorlayacak engeller meydana getirirler.<p>Engellerin bir tarafına pilot diğer tarafına kule görevlisi geçer ve kule görevlisi pilotu “iki adım ileri at, sağa doğru yan yan ilerle, başını eğerek geç, ayağını 45 derece kaldır ve üstünden atla” gibi yönergelerle hiç bir engele çarptırmadan alana güvenle getirmeye çalışır.</p>
4. Oyun farklı katılımcıların pilot ve kule görevlisi rollerine girmesi ve engellerin her seferinde değiştirilmesiyle bir kaç kez oynanabilir.
5. Oyunun sonunda aşağıdaki sorular çerçevesinde sınıf tartışması gerçekleştirilir:<ul style="list-style-type: none">
• (Pilotlara) Gözünüz kapalı engellerin arasından geçerken neler hissettiniz?
• (Pilotlara) Her yerden gelebilecek tehlikelerin bulunduğu bir ortamda gözleri kapalı ve bir başkasına bağımlı bir halde kendinizi nasıl hissettiniz?
• (Kule görevlisine) Pilotu güvenli şekilde alana getirmekte zorlandınız mı? Neden?

- *(Kule görevlisine) Böyle bir ortamda birinin sorumluluğunu almak ve ona zarar gelmemesini sağlamaya çalışmak size nasıl hissettirdi?*
- *Kule görevlisinin öğretmen, pilotunda öğrenci olduğunu düşünürseniz, eğer öğrencilerimiz bize ve okula güven duymazsa böylesi bir yolculuğa bizimle çıkar mı?*
- *Öğrencilerimize güvenli bir yolculuk yaptırmaktan ne anlamalıyız?*

Tartışmanın ardından “güvenli bir ortamın ve ortamda kendini güvenli hissetmenin önemini vurgular”.

6. Katılımcılardan isimlerinin alfabetik sırasına göre 4 gruba ayrılmaları istenir ve gruplara güvenli okulla ilgili Ek-11.1’deki kontrol listesi verilir.
7. Gruplardan bu bilgilendirme notundaki en az on maddeyi kullanarak “Okulda Güvendeyiz” başlıklı bir kamu spotu hazırlamaları ve kamu spotunu “Okulda Güvendeyiz, Mutluyuz!” sloganıyla bitirmeleri istenir. Katılımcılara senaryo oluşturmaları ve çekim yapmaları için 40 dakika verilir.
8. Çekilen kamu spotları birlikte izlenir ve değerlendirilir.

Ek-11.1. Güvenli ve Destekleyici Okul İklimi Kontrol Listesi

Güvenli ve Destekleyici Okul İklimi Kontrol Listesi
1. Öğrenciler okulda kendini güvende hisseder.
2. Öğretmenler öğrencilerle ilgilenir.
3. Öğrenciler kendini okula ait hisseder.
4. Öğrencilerimin liseyi bitirmesini önemserim.
5. Öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve okulda çalışan herkes okulla gurur duyar.
6. Veli okula geldiğinde, ilgiyle karşılandığını hisseder.
7. Okulda, cinsiyet ayrımı yapılmadan erkek ve kız öğrencilere eşit davranılır.
8. Okul kurallarının neler olduğunu herkes bilir.
9. Okulda kimse zorbalığa maruz kalmaz.
10. Okul temiz ve bakımlıdır.
11. Okuldaki öğretmenler, öğrencilere sorunlarını çözmede yardımcı olur.
12. Okuldaki eşyalar ve ortam öğrencilerin zarar görmeyeceği şekilde düzenlenmiştir.
13. Öğrenciler okula giderken ve okuldan dönerken kendini güvende hisseder.
14. Öğretmenler ve öğrenciler birbirlerine saygı ve sevgi gösterir.
15. Veli, okul yönetimi ve öğretmenlerle işbirliği yapar.
16. Öğrenciler bu okulda eğitim almaktan mutluluk duyar.
17. Okulda şiddet ve çatışmayı önlemeye yönelik çalışmalar yapılır.
18. Okuldaki öğrenciler arasında bağımlılık yapan maddelerin kullanılmaması için gerekli tedbirler alınmıştır.
19. Öğrenciler birbirlerinin öğrenmesini engellemezler.
20. Okulda öğrenciler, birbirine güvenirlir.
21. Öğrenciler okulda başarılı olacağına inanır.
22. Okul sıcaklığı yıl boyunca yeterli düzeydedir.
23. Öğrenci davranışlarıyla ilgili net kurallar vardır.
24. Sorunlarını çözmede yardıma ihtiyacı olan öğrenciler okuldan bu desteği alırlar.
25. Farklı kültürden gelen öğrencilere eşit davranılır.
26. Öğrenciler okul eşyalarını korur.
27. Okulda öğrenciler, birbirlerine yardım eder.
28. Okulda öğrenciler, birbirini severler.
29. Okulda öğrenci ailelerinin zengin ya da yoksul olmasına bakılmaksızın tüm öğrencilere eşit davranılır.
30. Okuldaki tuvaletler temizdir.
31. Öğretmenler sınıf düzenini bozan öğrencilerle etkin bir şekilde baş eder.
32. Okul, benim bireysel farklılıklarımı yansıtan öğretim materyalleri sağlar.
33. Öğrenciler okul kurallarına uyar.
34. Okul binası aydınlık ve güzel bir görüntüye sahiptir.
35. Okulda, öğrencilerin kişisel sorunları hakkında konuşabilecekleri biri vardır.
36. Okulda, öğrenciler öğretmenlere güvenir.
37. Öğrencilerin olumlu davranışları, başarıları desteklenir.
38. Okulda öğrenci sağlığı ve güvenliği dikkate alınır.
39. Öğrenciler okul dışında ihtiyaç duydukları zaman öğretmen ve yöneticilere ulaşabilirler.
40. Acil durum telefon numaraları okulda görülebilir yerlere asılmıştır.

Türkçe Kaynak: Ekşi, H., Türk, T. ve Avcu, A. (2017). Maryland Güvenli ve Destekleyici Okul İklimi Ölçeği (MGDOL)'nın Türk kültürüne uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (4), 1882-1899'den düzenlenmiştir. **(Orijinal Kaynak:** Bradshaw, C. P., Waasdorp, T. E., Debnam, K. J. & Johnson, S. L.(2014). Measuring school climate in high schools: a focus on safety, engagement, and the environment. *Journal of School Health*, 84(9): 593-604.

ETKİNLİK 12

ETKİNLİĞİN ADI: Keşke Öğretmenim-Okul Yöneticim Bilseydi!
AMAÇ: Tanılama amaçlı bir değerlendirme aracıyla öğrencilerin duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlama
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinliğin sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Öğrencilerinin duygu ve düşüncelerini öğrenebilecekleri tanılama amaçlı bir değerlendirme yapar.
MATERYAL: Ek-12.1 sınıf mevcudu kadar çoğaltılır. Kutu (1 adet)
SÜRE: 2 saat
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Katılımcılara bu dersin amacı aşağıdaki şekilde açıklanır:<p><i>“Psiko-sosyal açıdan kapsayıcı bir öğrenme ortamının oluşturulabilmesi öncelikle öğrencilerimizin ihtiyaçlarının tespit edilmesi gerekir. Bu amaçla birçok tanılama değerlendirme aracı işe koşulabilir. Bu derste bu araçlardan bir tanesini olan ‘Keşke Öğretmenim-Okul Yöneticim Bilseydi’yi tanyacağız. Bu etkinlik yöneticilere, öğrencilerinin davranışlarının altında yatan duygu ve düşünceleri fark etme konusunda yardım edecektir. Kapsayıcı öğrenme ortamları, duygu ve düşüncelerin dikkate alındığı ortamlardır. Öğrencilerimize ilgi gösterebilmek için öncelikle onların duygu ve düşüncelerini iyi tanımak gerekir.”</i></p>
2. Katılımcılara “Keşke Öğretmenim-Okul Yöneticim Bilseydi” yazan EK-11.1 dağıtılır ve kendi ve/veya öğrencilerinin öğrenme yaşantılarını da göz önünde bulundurarak “Keşke öğretmenim-okul yöneticim ..... bilseydi” şeklinde formu doldurmaları istenir. Alternatif olarak katılımcılardan bizzat içinde buldukları sürece (aldıkları eğitime) yönelik olarak bu etkinliği gerçekleştirmeleri istenebilir.<p>Eğitmene Not: Özel bazı sorunları yazabileceklerini dikkate alarak katılımcıların formdaki adı-soyadı bölümüne kendi ad ve soyadlarını değil bir öğrencilerinin adını veya bir rumuz yazmaları istenmelidir.</p>
3. Katılımcılar kendi formlarını doldurmaya başlamadan önce bu uygulamayı yapmış öğretmenlerin-yöneticilerin deneyimlerinden aşağıdaki örnek verilir.<p><i>Örnek: “Keşke öğretmenim ..... bilseydi.” etkinliğinde 2. sınıf öğrencisi Mustafa “Keşke öğretmenim şimdiye kadar hiç doğum günü kutlamadığımı bilseydi.” yazmış. Bunun üzerine Uğur Öğretmen sınıftaki diğer öğrencilerle birlikte Mustafa için bir doğum günü partisi düzenler. Mustafa sınıfa gelerek duygu ve düşüncelerinin öğretmeni tarafından önemsendiğini anladığında sevinçten ağlamaya başlar.</i></p>
4. Katılımcılar formlarını doldurduktan sonra masanın üstünde duran kapalı kutuya atarlar.
5. Tüm formlar toplandıktan sonra her katılımcı kutudan rastgele bir form çeker ve çektikleri formda yazanları okumaları istenir. Okunanlardan yola çıkarak bu uygulamanın çocukların bazen yüz yüze söyleyemedikleri pek çok farklı sorunun ifade

edilmesini mümkün kıldığı üzerinde durulur.

6. Ancak “Keşke Öğretmenim-Okul Yöneticim Bilseydi” etkinliğinin bazı dezavantajlı öğrenciler için yeterli olmayabileceği söylenerek katılımcılar 3-4 kişilik gruplara ayrılır ve gruplara A0 boyutunda kağıtlar verilir. Katılımcılardan dezavantajlı grupların ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik, uygun bir araç hazırlamaları istenir.
7. Grupların sunumlarının ardından, geliştirilen araca dair dönütler alınarak etkinlik sonlandırılır.

EK-12.1. Keşke öğretmenim-okul yöneticim bilseydi

Keşke Öğretmenim-Okul Yöneticim Bilseydi

Adı soyadı:

Keşke Öğretmenim-Okul Yöneticim Bilseydi!

Adı soyadı:

ETKİNLİK 13

ETKİNLİĞİN ADI: Ben olmak - Biz olmak
AMAÇ: Öğrencileri psiko-sosyal açıdan destekleyen kapsayıcı öğrenme ortamları oluşturmanın gerekliliğini kavrama
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinliğin sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Öğrencilerin psiko-sosyal ihtiyaçlarını fark eder.
• Öğrenme ortamını psiko-sosyal açıdan kapsayıcı hâle getirmek için bir öğretmen-yönetici olarak sorumluluklarını fark eder.
MATERYAL: Ek-13.1 ve Ek-13.2 (10'ar adet çoğaltılır), Etkinlik13.3.mp4)
SÜRE: 2 saat
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Katılımcılara bu dersin amacı aşağıdaki şekilde açıklanır:<p><i>“Kapsayıcı öğrenme ortamları öğrencileri psiko-sosyal açıdan desteklemelidir. Öğrenmenin öncül şartı motivasyondur. Sahip olduğu dezavantajlar nedeniyle psiko-sosyal açıdan sorunları olan öğrenciler öğrenmeye yeterince güdülenmeyeceklerdir. Bu derste öğrencilerin psiko-sosyal ihtiyaçlarını ele alıp bunların karşılanması için bir öğretmenin-yöneticinin ne tür uygulamalar yapabileceği/destekleyebileceği üzerinde duracağız.”</i></p>
2. Katılımcıların 2-3 kişilik gruplar halinde öğrencilerin psiko-sosyal ihtiyaçlarını belirlemeleri istenir ve bir kaç gruptan dönüt alınır.
3. Gruplara Ek-13.1’de yer alan Glasser’in psiko-sosyal ihtiyaçlar listesi dağıtılarak kendi oluşturdukları liste ile karşılaştırmaları istenir.
4. Katılımcılardan Ek-13.1’deki bilgi yaprağında belirtilmiş olan ihtiyaçların karşılanmadığı durumda okulda ne tür problemlerle karşılaşabileceğini düşünmeleri istenir.<p>Bir kaç gruptan dönüt aldıktan sonra, Ek-13.2 dağıtılarak psiko-sosyal ihtiyaçların karşılanmadığı durumlarda karşılaşılacak risklerin neler olduğu tartışılır.</p>
5. Öğrencileri psiko-sosyal açıdan destekleyen öğretmen-yönetici davranışlarına odaklanılacağı belirtilerek dersin ikinci aşamasına geçiş yapılır:
6. Katılımcılardan öğrencileri psiko-sosyal açıdan desteklemeyen öğretmen-yönetici davranışlarına örnekler vermeleri istenir (<i>Bu konuda size yardımcı olmak için aşağıda verilen örnekleri de kullanabilirsiniz</i>).<p><i>Örnek 1: Cevaplayamadığı bir soru nedeniyle, kişiliğiyle dalga geçilmesi.</i></p><p><i>Örnek 2: Annesi ve/veya babasını kaybetmiş öğrenciye, anne temalı bir şiir yazdırılması/okutulması.</i></p><p><i>Örnek 3: Kekemeliğiyle dalga geçilen bir öğrenciye, öğretmenin ısrarla sesli okuma yaptırması.</i></p><p><i>Örnek 4: Öğrencinin görme problemi olduğu halde boyu uzun olduğu için arka sıralarda oturtulması</i></p>

7. Rita Pierson'nun TEDx konuşması (Etkinlik13.3.mp4) izlettirilir. Katılımcılardan videoyu izlerken kapsayıcı bir eğitmenin nelere dikkat etmesi gerektiğini not etmeleri istenir.

8. Katılımcıların aldıkları notlar üzerinde sınıf tartışması gerçekleştirilir. Konuşmada vurgulanan aşağıdaki konular tartışma sırasında dile getirilmezse, eğitmen bunlara vurgu yaparak tahtaya yazar:

- *Bağ kurmak,*
- *İçsel motivasyon sağlamak,*
- *Süreç değerlendirmesine ağırlık vermek,*
- *Yapıcı geri bildirim vermek,*
- *Sevgi ve saygı çerçevesinde iletişim kurmak.*

9. Katılımcılara aşağıdaki açıklama yapılır:

“Bu listede belki de en önemli madde ‘bağ kurmak’tır. Çünkü herşey bununla başlar. Öğrencilerinizle bağ kurmak için;

- *Onların yaşamış olduğu bir sorunla ilgili sizin başınıza gelmiş bir anınızı anlatmanız sizin tarafınızdan anlaşıldıkları hissini oluşturur. Çünkü insanlar kendi kültürlerinden ya da benzer yaşam deneyimlerinden gelmiş insanlarla çok daha kolay etkileşime geçerler.*
- *Ders sonrasında sınıfı hemen terk etmeyip onlarla biraz daha zaman geçirmek,*
- *Oyun oynarken öğrencilerinizin oyunlarına dahil olmak,*
- *Kantinde öğrencilerle çay içmek gibi”*

10. Katılımcılardan, öğrencileri ile ilişkilerini geliştirmek adına neler yaptıklarını sınıfla paylaşmaları istenir ve son etkinliğe geçiş yapılır.

11. Katılımcılardan doğdukları mevsimlere göre 4 gruba ayrılmaları istenir. Her gruptan popüler bir şarkı seçmesi ve bu şarkıya kapsayıcı okulların temel özellikleri olan bağ kurmak, sevgi ve saygı çerçevesinde iletişimde bulunmakla ilgili sözler yazması istenir. Bu şarkının sözleri yazılırken şu beş kelimenin mutlaka kullanılması gerektiği belirtilir: *İletişim, güven, saygı, sevgi, kapsayıcı*

12. Şarkılara söz yazımı bittikten sonra gruplarıyla birlikte bu şarkıları sınıfta söylemeleri istenir. Gruplara hazırlanmaları için 15 dakika süre verilir.

13. Her grubun sunumundan sonra grup alkışlanarak teşekkür edilir.

EK-13.1. Psikolojik ihtiyaçlar

Öğrencilerin öğrenmeye karşı güdülenebilmeleri için Şu dört temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmış olması gerekir:

Ait olma: Bireyin içinde bulunduğu aile başta olmak üzere, akran, sosyal çevre ve toplum ile uyumlu bir biçimde yaşaması için gerekli olan sevgiyi alması ve gösterebilmesidir. Birey içinde bulunduğu sosyal sistemdeki ilişki ve iletişim ağının bir parçası olduğunu hissederek ait olma duygusunu giderebilmektedir.

Güç: Bireyin kişisel gelişmesini ifade eder. Bunun için bireyin bilgi ve beceri kazanması, yaşam kalitesini arttırmaya çalışması, başarıya yönelmesi ve kendini değerli hissetmesi bulunur.

Özgürlük: Bireyin karar vermesi, hareket edebilmesi ve sağlıklı tercihler yapabilecek olgunluğa erişmesini sağlar. Özgürlük, bireyin içinden geldiği gibi davranması ve hayatının kontrolünün mümkün olduğunca elinde olduğu duygusunu yaşamasıdır.

Eğlence: Eğlence ihtiyacı oyun, eğlenme ve öğrenmeyi içerir. Çocuklar için iş birliğini ve diğerleriyle geçinmeyi öğrenmesini sağlar. Stresin azaltılması, yaratıcılığın ortaya çıkarılması ve kişilerarası ilişkilerin kurulmasına da olanak sağlar.

Hayatta kalma/güvenlik: Tüm insanlar temel yaşam gereksinimlerinden mahrum yaşayamazlar. Bunlar barınma, beslenme ve güvenlik gibi faktörleri içerir. Öğrencilerin öğrenmeye karşı motivasyonları açısından değerlendirildiğinde örneğin güvenlik farklı şekilde ele alınabilir. Belirli bir özelliğinden dolayı okulda zorbalığa uğrayan bir çocuk için okul güvenli bir yer olmaktan çıkacaktır.

EK-13.2. Psikolojik İhtiyaçlar

Psikolojik İhtiyaçlar	Psikolojik ihtiyaçlar aile/ öğretmen desteği ile olumlu bir şekilde <u>karşılandığında</u>	Psikolojik ihtiyaçlar aile/ öğretmen desteği ile olumlu bir şekilde <u>karşılanmadığında</u>
Ait olma	Sınıf ortamında kabul gördüğü için kendini okula ait hisseder. Güzel arkadaşlıklar kurar. Okula devamına dikkat eder. Okula devam başlı başına bir koruyucu faktördür.	Kendini kabul edecek okul dışı gruplara yönelir. Çeteler, örgütler vs.
Güç	Aileden / öğretmenden destek gördüğü için derslerde başarı göstererek kendini güçlü hisseder.	Kendini güçlü hissetmek için arkadaşlarıyla kavga eder, okulda sigara içer, kuralları ihlal eder.
Özgürlük	Sınıf içerisinde seçenekler oluşturarak seçimi öğrenciye bırakmak, kendilerini özgür hissetmelerini sağlar.	Verilen sorumluluk ve görevlere nedensiz itiraz ederek, karşı gelme, yapmama.
Eğlence	İyi arkadaşlıklar kurması desteklenirse oyun, eğlence gibi ihtiyaçlarını karşılarken akademik başarısı da artar.	Eğlenme amaçlı arkadaşlarının özellikleri ile dalga geçer.
Güvenlik	Okulda kendini güvende hisseden çocuk okula isteyerek gelir. Akranlarıyla sağlıklı ilişkiler kurar.	İçine kapanır. Tedirgin ve kuşkulu tavırlar sergiler. Öğrenmeye karşı motivasyonu ve başarısı düşer.

ETKİNLİK 14

ETKİNLİĞİN ADI: Kapsayıcı olmayan yönetici davranışları ile başa çıkma
AMAÇ: Katılımcıların kapsayıcı olmayan yönetici davranışları ile başa çıkmalarını sağlamak.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Kapsayıcı olmayan yönetici davranışları konusunda farkındalık kazanırlar.
• Kapsayıcı olmayan yönetici davranışları ile başa çıkabilmek için strateji geliştirirler.
MATERYAL: Ek-14.1 bir adet çoğaltılır.
SÜRE: 1 ders saati
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Katılımcılara (https://www.youtube.com/watch?v=WzeAuvNBby8) linkinde yer alan ikna teknikleri hakkındaki video seyrettirilerek videonun ana mesajı sorgulattılır. İnsanları ikna etmek için hangi stratejilerin işe koşulabileceği katılımcılarla tartışılarak tahtaya sıralanır.
2. Katılımcılara birlikte bir canlandırma etkinliği yapılacağı söylenir. Katılımcılardan gönüllü sekiz kişi seçilir. Gönüllülerin ikiye bölünmüş gruplara ayrılması sağlanır ve her gruba Ek-14.1'deki konu başlıklarından biri verilir.<p>Aşağıdaki adımlar takip edilerek etkinliğe devam edilir.</p><ul style="list-style-type: none">
- Size verilen durumu ve rolleri inceleyin,
- Tüm grup önünde doğaçlama olarak bu durumu canlandırın,
- Canlandırma yaparken kapsayıcı eğitimle ilgili şuana kadar öğrendiklerinizi ve biraz önce değindiğimiz ikna stratejilerini kullanarak karşınızdakini ikna etmeye çalışın (öğretmen rolünde olan kişi için)
<p><i>Eğitmen, yönetici rolünde olan katılımcılara özel olarak konuşabilir ve etkinliğin amacına uygun şekilde gerçekleşmesi için çok hızlı bir şekilde ikna olmamaları veya konuyu çok fazla uzatacak şekilde katı bir profil çizmemeleri uyarısı yapabilir. Dramanın makul bir zaman diliminde sonlandırılmasına ve drama sırasında aşırı sert tartışma ve inatlaşmaların olmamasına özen gösterilir.</i></p>
3. Her drama sonunda (veya eğitmenin el çırpması ile) “öğretmen rolüne geçmek isteyen var mı?” diye tüm sınıfa sorularak aynı rolün farklı katılımcılar tarafından oynanması sağlanır.<p><i>Eğer sınıf içerisinde katılım sağlanamaz ise yönetici ve öğretmen arasında rol değişimi yapılabilir.</i></p><p>Eğitmene Not: Benzer durumların aslında tüm okullarda yaşanabileceği ve bu durumların görmezden gelinmesi halinde zaten dezavantajlı olan öğrencilerin eşit ve nitelikli bir eğitime erişiminin daha da zorlaştırılmış olacağı vurgulanmalıdır. Ayrıca, bu tür olumsuzlukların ortadan kaldırılması konusunda öğretmenler olarak bizlerin önemli bir rol oynayabileceğinin unutulmaması gerektiği belirtilmelidir.</p>
4. Tüm dramalar gerçekleştirildikten sonra genel bir değerlendirme yapılarak etkinlik sonlandırılır.

EK-14. 1. Drama konuları

1. Okulda engelli asansörü bozuldu ve müdürünüz bazı gerekçeler öne sürerek yapımını geciktiriyor. Müdür odasına gittiniz ve müdürünüzü ikna etmeye çalışıyorsunuz.
2. Okul müdürü, bodrum katında ışık almayan bir odayı özel eğitim sınıfı haline getirmiştir. Ayrıca, okul müdürü öğretmen ve öğrencilere az sayıda olmalarına rağmen sürekli sorun yarattıklarını ve masraf çıkardıklarını söylemektedir. Müdürün odasına gittiniz ve bu tutumunun yanlış olduğu konusunda müdürü ikna etmeye çalışıyorsunuz.
3. Sınıfınızda ailesinden şiddet gördüğünü düşündüğünüz bir öğrenci var, durumu okul müdürünüz ile paylaştınız. Müdürünüz “bu konu bizi ilgilendirmez” diyerek durumu görmezden gelmenizi istiyor. Konunun önemi ve ilgili kurumlara bilgi verme yükümlülükleriniz konusunda müdürünüzü ikna etmeye çalışıyorsunuz.
4. Okulunuzdaki yabancı uyruklu öğrencilerin velilerine yönelik hafta sonu okulda bir sosyal etkinlik planı yapmak istiyorsunuz. Müdürünüz zaten velilerin ilgisiz olduğunu ve hafta sonu okulun açılmasının birçok ek iş çıkaracağını öne sürerek izin vermiyor. Müdürünüzü ikna etmeye çalışın.
5. Okulunuzda destek eğitim odası mevcut ve burada bazı öğretmenler eğitim veriyorlar. Ancak, bazı eğitimlerin verilmediğini ve müdürünüz tarafından da bu eğitimlerin takip edilmediğini ve önemsenmediğini gözlemlediniz. Bunu müdürünüze aktardınız ama kendisi zaten “bu öğrenciler başarısız, çok da uğraşmaya gerek yok” dedi. Müdürü ikna edip bu eğitimlerin önemine inandırın.
6. Öğretmenler odasındasınız ve bir öğretmen arkadaşınız zorunlu göçle ülkemize gelen çocukların zaten başarılı olamayacaklarını ve derslerde onlarla çok fazla vakit kaybedilmemesi gerektiğini söylüyor. Bu arkadaşınızı aksi yönde ikna etmeye çalışın.
7. Okul müdürünüz sene başı toplantısı yapıyor ve öğrencilerin akademik başarılarına göre sınıflara dağıtılmasının iyi olabileceğini söylüyor. Bu durumunun kapsayıcı eğitim açısından sakıncalarını, gerekçeleri ile birlikte belirterek müdürünüzü ikna edin.

ETKİNLİK 15

ETKİNLİĞİN ADI: Kapsayıcı Öğretim
AMAÇ: Katılımcıların örnek olaylardan hareketle farklılaştırılmış öğretimin gerekliliğini anlamalarını sağlamak.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Farklılaştırılmış öğretimin neden gerekli olduğunu fark ederler.
• Farklılaştırılmış öğretim yaklaşımını kavrarlar.
MATERYAL: Ek-15.1 ve Ek-15.2 (biri adet).
SÜRE: 2 saat
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Katılımcılara aşağıdaki açıklamayı yapınız:<p><i>Kapsayıcı eğitimin üç temel ortamını (fiziksel, psiko-sosyal ve pedagojik ortamlar) daha önce konuşmuştuk. Şimdi ise, kapsayıcı bir öğretim için (sınıf içi uygulamalar açısından) gerekli olan becerilerin geliştirilmesini konuşacağız.</i></p>
2. Katılımcıları 3-4 kişilik küçük gruplara ayırarak her bir gruba Ek-15.1'i dağıtınız.<p>Ek-15.1'de her sınıfta karşılaştırılması muhtemel örnek olaylar yer almaktadır. Gruplardan böylesi bir durumla karşılaştıklarında ne yaptıklarını Ek-15.1'deki boşluklara yazarak açıklamalarını isteyiniz.</p>
3. Tahtayı 5'e bölünüz. İlk dört bölüme başlık olarak "Olay 1", "Olay 2", "Olay 3" ve "Olay 4" yazınız.<p>Gruplardan her bir olay için belirledikleri stratejileri yapışkanlı kâğıtlara yazarak uygun bölümlere yapıştırmalarını isteyiniz.</p>
4. Özellikle çözüm önerileri üzerine odaklanıp bunları gruplandırınız ve ortaya çıkan ortak çözüm stratejilerini tahtanın beşinci bölümüne listeleyiniz.<p>Daha sonra bu tür problemlerin uygulamada nasıl çözümlendiği üzerine büyük grup tartışması gerçekleştiriniz.</p>
5. Gerçekleştirilen tartışma sonrasında sınıfa aşağıdaki açıklamayı yapınız:<p><i>"Bu örnek olaylardan görüldüğü gibi sınıflarımızda sadece anlatım yöntemiyle ders işlediğimizde farklı öğrenme ihtiyaçları olan öğrencilere yeterli düzeyde öğrenme deneyimi kazandıramayız. Anlatım yönteminin etkili bir yöntem olmadığına yönelik olarak şimdi başka bir etkinlik gerçekleştireceğiz".</i></p>
6. Aşağıdaki etkinlik gerçekleştirilir:<ul style="list-style-type: none">
• Sınıftan bir gönüllü seçilir ve ona Ek-15.2 ya da buna benzer bir görsel sınıfa gösterilmeden verilir.
• Gönüllü kişiden bu şekli sınıfa konuşarak iki dakikada çizdirmesi istenir. Dolayısıyla tüm sınıf kendilerine tarif edilen şekli bir kâğıda çizeceklerdir.
• Şekli çizdiren kişi söylediği bir şeyi tekrar edemez ve kendisine süreç boyunca herhangi bir soru sorulamaz. Bu sebepten katılımcılar ilk duyduklarında ne anlıyorsa çizimlerini ona göre yapmalıdırlar.
• Bu sürecin beş dakikada tamamlanabilmesi için eğitmen gerektiğinde

müdahale ederek süreci hızlandırır. Yine süreç boyunca geride kalanlara hızlı olmaları konusunda baskı yapar.

- Çizme işi tamamlandıktan sonra katılımcıların şekillerini önce birbirleri ile karşılaştırmaları ardından da orijinal şekille karşılaştırmaları istenir.
- Aşağıdaki sorular çerçevesinde sınıf tartışması gerçekleştirilir:
  - *Birbirine ya da orijinale tam olarak benzeyen kaç tane çizim var? Sizce bu durumun sebebi nedir?*
  - *Bu süreçte hangi yanlışlar yapıldı?*
  - *Verilen süre içerisinde tamamlamaya çalışmak ve geride kalmak size ne hissettirdi?*
  - *Benim sizleri acele ettirmem, baskı uygulamam durumu nasıl etkiler?*
  - *Bu içerik daha farklı şekilde nasıl işlenebilirdi?*

7. Bu aşamada aşağıdaki açıklamayı yapınız:

“Bu etkinlik anlatım yöntemiyle ders işlendiğinde öğretmenin anlattığı ile öğrencilerin anladıkları arasındaki farka dikkat çekmek (bu konuda sizleri düşündürmek) için gerçekleştirilmiştir. Burada olduğu gibi öğretmen ile ortak yaşantıları daha çok olan ya da daha hızlı öğrenen kişiler daha iyi bir ürün ortaya koyarken, sınıfın çoğunluğu orijinal çizimden oldukça farklı ürünler oluşturmuştur. Böylesi farklı özelliklere sahip öğrencilerden oluşan sınıflarda etkili bir öğrenme-öğretme sürecinin yaşanabilmesi için eğitimcilerin çok sık kullandığı anlatım ve soru-cevap yöntemleri yeterli değildir. Kapsayıcı bir öğretim için farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının benimsenmesi gerekir.”

Ek-15.1. Örnek Olaylar

Örnek Olay 1: Ders vermeye yeni başladığınız bir sınıfta öğretim programına uygun olarak derslerinizi işlerken, bazı öğrencilerin birkaç hafta sonra işlenen konuların gerisinde kaldıklarını ve işlenen konuların bazılarında öğrenme güçlüğü çektiklerini, bir kısım öğrencinin ise bu konuları zaten bildiğini fark ettiniz. Bu durumda ders anlatma yönteminizi nasıl değiştirirsiniz?

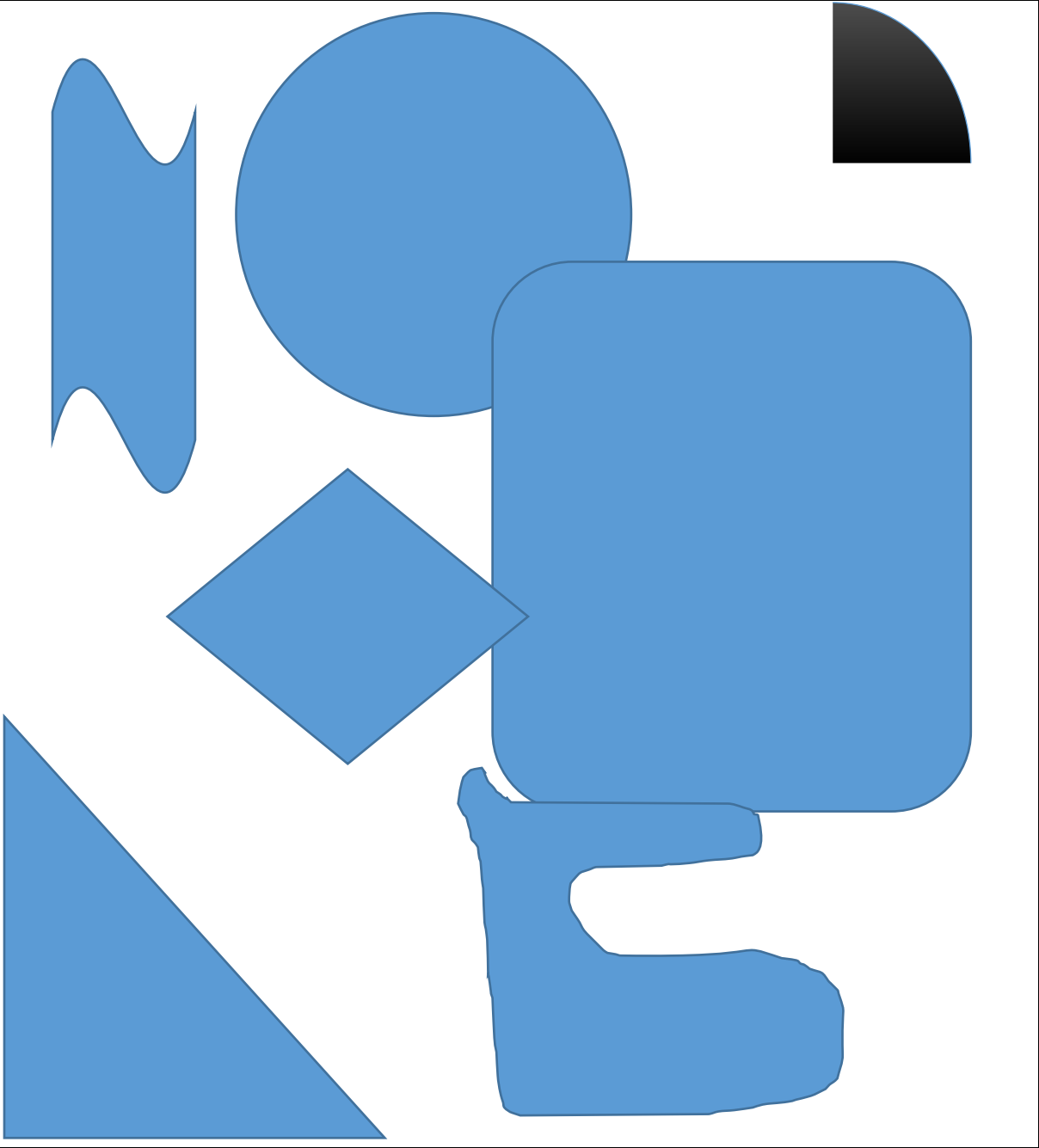
Örnek Olay 2: Öğrencilerden işlediğiniz konu ile ilgili olarak metin okuma ve buna bağlı olarak da çeşitli etkinlikleri uygulamalarını istediniz. 10 dakika sonra sınıftaki bazı öğrencilerin etkinlikleri tamamladığını, bazılarının etkinliklere hiç başlayamadıklarını ve geriye kalanlarının da etkinlikleri ancak, yarısına kadar yapabildiklerini gözlemlediniz. Bu etkinlik için ayırdığınız süre 15 dakikaydı. Bu durumda ne yaparsınız?

Örnek Olay 3: Bir lisede matematik öğretmenisiniz ve dersine girdiğiniz sınıflardan birinde öğrencilerinizin matematik ders başarısı okul ortalamasına göre daha düşük. Ancak bu sınıftaki öğrencilerin el becerisi gerektiren çalışmalarda başarılı olduğunu, okul futbol takımında ise bu sınıftan bazı öğrencilerin bulunduğunu biliyorsunuz. Bu durumda ne yaparsınız?

Örnek Olay 4: Sınıfınızda Türkçe yeterliliği iyi olmayan beş Suriyeli öğrenciniz var. Ayrıca sınıfta bazı öğrencilerinizin içe dönük olup bireysel çalışmayı tercih ettiklerini, bazılarının ise dışa dönük ve grup çalışmalarında daha etkili olduklarını gözlemlediniz. Bu durumda ne yaparsınız?

Ek-15.2. Anlat çizelim

ETKİNLİK 16

ETKİNLİĞİN ADI: Farklılaştırılmış Bir Ders Nasıl Planlanır?

AMAÇ: Katılımcılar bir dersin nasıl farklılaştırılabileceğini kavrarlar.

ÖĞRENME ÇIKTILARI:

- Katılımcılar bir derste en genel olarak içeriğin (öğrenme kaynaklarının), sürecin (öğretim etkinliklerinin) ve ürünün (değerlendirme araçlarının) farklılaştırılabileceğini kavrarlar.
- Katılımcılar içerik, süreç ve ürünü çok çeşitli şekillerde farklılaştırabileceklerini kavrarlar.

MATERYAL: Ek-16.1 ve Ek-16.2'yi grup sayısınca çoğaltınız.

SÜRE: 2 saat

İŞLENİŞ:

1. Etkinliğe başlarken aşağıdaki açıklamayı yapınız:

“Bu aşamada somut olarak sınıf içinde hangi farklılaştırma stratejilerinin kullanılabileceğine odaklanacağız.”

2. Sınıfı 4-5 kişilik gruplara ayırarak Ek-16.1'i dağıtınız. Ek-16.1 farklılaştırmanın nasıl yapılabileceğini açıklayan bir bilgi yaprağıdır. Bu metni grupların okumalarını isteyiniz.
3. Gerçekleştireceğiniz sınıf tartışması ile farklılaştırma stratejilerinin yeterince anlaşılmasını sağlayınız.
4. Gruplara Ek-16.2'yi dağıtınız. Buradaki çalışma yaprağı sınıf içinde uygulanabilecek farklılaştırma stratejilerini grafiksel olarak göstermektedir. Gruplardan burada yer alan stratejileri belirlemelerini isteyiniz. Katılımcılar Ek-16.2'yi tamamladıktan ve tartıştıktan sonra aşağıdaki bilgiyi açıklayınız.

“Bu çizimlerdeki ilk sütun içeriği, ikinci sütun ders sürecini, üçüncü sütun ise değerlendirmeyi temsil etmektedir. Buna göre birinci şekilde öğretmen içeriği ve ders sürecini farklılaştırarak sınıftaki tüm öğrencilere aynı değerlendirme aracını kullanmıştır. Örneğin, öğretmen içeriği farklılaştırmak için üç farklı kaynak hazırlamış olabilir. Seviyesi düşük öğrenciler için konuyu basitçe anlatan bir çalışma yaprağı, ortalama öğrenciler için ders kitabını ve seviyesi yüksek olan öğrenciler için ise akademik makalelerden derlediği bilgileri de içeren başka bir çalışma yaprağı. Birinci şekilde öğretmenin ders içeriğini ve etkinlikleri de farklılaştırdığı görülmektedir. Buna göre örneğin düşük seviyedeki öğrenciler çalışma yapraklarında konu ile ilgili çeşitli soruları cevaplandırırken, orta düzey öğrenciler ders kitabından hareketle konuyla ilgili bir neden sonuç analizi yapabilirler (balık kılıcı tekniğini kullanarak). Üst düzey öğrenciler ise sentez basamağında bir etkinlik gerçekleştirebilirler; buna göre kendilerine verilen daha zor çalışma yaprağındaki bilgilerden hareketle konu ile ilgili bir proje geliştirebilirler.

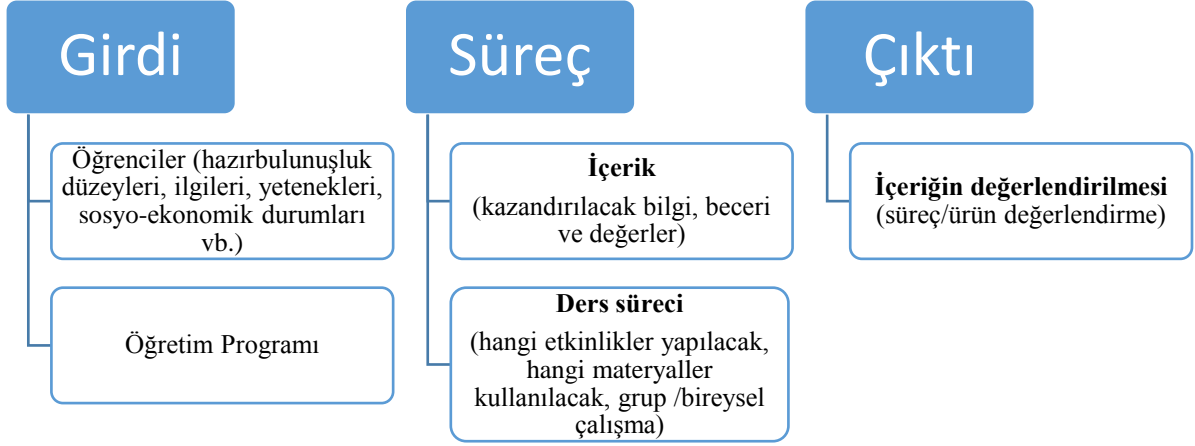
Birinci tasarımda değerlendirme farklılaştırılmamış olduğundan öğretmen tüm gruplardan konuyla ilgili bir poster oluşturmalarını isteyebilir. İkinci şekilde sadece ders etkinlikleri farklılaştırılmış, üçüncü de hem içerik, hem etkinlikler hem de değerlendirme araçları farklılaştırılmıştır. Dördüncü şekilde ise etkinlikler ile

değerlendirme farklılaştırılmıştır.”

5. Graplardan dönüt aldıktan sonra onları branşlarına/alanlarına göre yeniden gruplayınız. Biraz önce yaptıkları etkinliktekiner benzer şekilde belirledikleri somut bir konu üzerinden en az bir farklılaştırma stratejisini tasarlarnalarını isteyiniz.
6. Grpların çalışmalarını sınıfa sunmalarını ve birbirilerine geri bildirim vermelerini sağlayınız.
7. Grplardan kapsayıcı öğretimde anlatım yönteminin yetersizliği ve derslerin öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak şekilde farklılaştırılmış bir anlayışla işlenmesi gerektiğini anlatan bir kamu spotu oluşturmalarını isteyiniz.

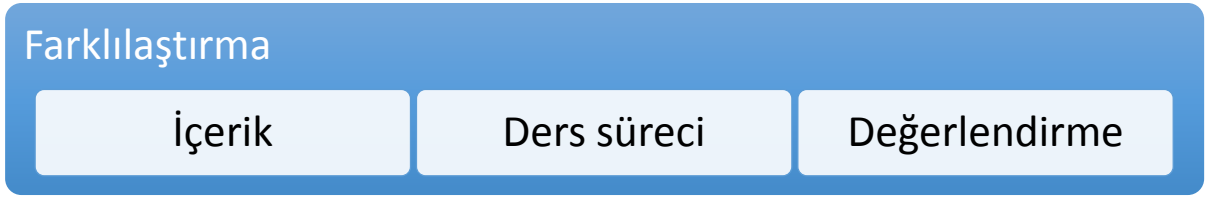
Ek-16.1. Farklılaştırılmış öğretim stratejileri¹

Öğrenme-öğretme sürecini bir sistem yaklaşımı içinde ele alacak olursak bu sistemi aşağıdaki şekilde ifade edebiliriz.

Farklılaştırılmış öğretim öğrencilere süreçte kazandırılacak hususlar ve bunların nasıl değerlendirileceği ile ilgilidir. Buna göre farklılaştırma aşağıda belirtilen üç temel bileşen bağlamında gerçekleştirilebilir. Farklılaştırma,

- İçerik: öğretilecek konu ve kavramlar,
- Ders süreci: öğretim için kullanılacak yöntem ve teknikler,
- Değerlendirme: bilgi ve beceri gelişimini takip etmede kullanılacak araç ve yöntemler.

İçeriği farklılaştırma en basit şekliyle sınıfta işlenen konuyu hâlihazırda bilen ya da daha hızlı öğrenen öğrenciler ile daha az bilen ya da yavaş öğrenen öğrencilere yönelik aynı kaynağı kullanmamayı gerektirir. Buna göre örneğin, alt düzey öğrenciler için sizin hazırladığınız konuyu basitçe ele alan bir çalışma yaprağı ya da ders kitabı kullanırken, üst düzey öğrenciler için daha geniş bilgilerin yer aldığı başka bir kaynak kullanılabilir.

Ders sürecinin farklılaştırılması ise temel olarak etkinliklerin farklılaştırılması esasına dayanır. Örneğin yavaş öğrenen öğrenciler derste ders kitabındaki konuyu okuduktan sonra metnin ana fikrini ortaya çıkaracak bilgi ve kavrama düzeyindeki bazı sorulara cevap verirlerken, hızlı öğrenen öğrenciler aynı ders kitabını kullanarak konu ile ilgili bir analiz basamağında bir etkinlik gerçekleştirebilirler. Örneğin bir kavram haritası yapabilirler.

Değerlendirmenin farklılaştırılması ise öğrencilerin ne öğrendiklerini ölçmek amacıyla farklı araçların kullanılmasını gerektirir. Örneğin, kavrama düzeyinde öğrenme gerçekleştiren yavaş öğrenen öğrencilerden ders sonunda konu ile ilgili özet yazmaları istenirken, hızlı öğrenen öğrencilerden konuyla ilgili eleştirel kısa bir gazete makalesi yazmaları istenebilir.

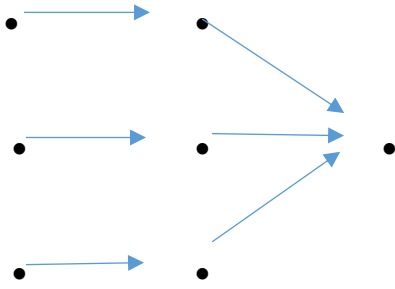
¹Öztürk, M. ve Mutlu, N. (2017), Farklılaştırılmış, Beceri ve Değer Temelli Öğretim: Kavramsal Çerçeve. Öztürk, M. ve Saydam, A. (eds.) Yenilikçi Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi: Teori ve Uygulama'dan alınmıştır. Şuradan erişebilirsiniz: <http://csd.erciyes.edu.tr/turkce/output.php>

Ek-16.2. Farklılaştırma stratejileri

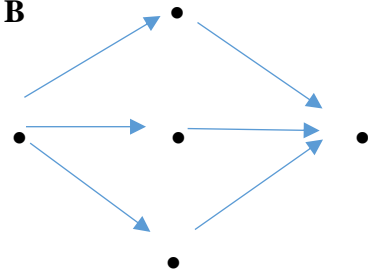
Aşağıda bir öğretmenin farklı zamanlarda gerçekleştirdiği bazı farklılaştırma stratejileri grafiksel olarak gösterilmiştir. Şimdiye kadarki bilgilerinizden hareketle bu stratejileri yandaki boşluğa açıklayabilir misiniz?

Farklılaştırma stratejisi

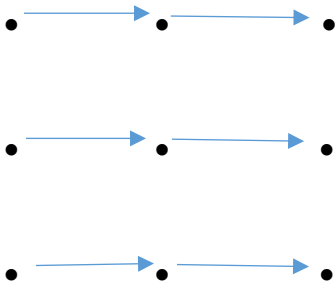
A

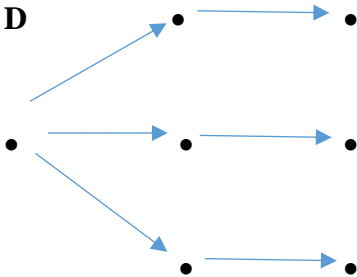
B

C

D

ETKİNLİK 17

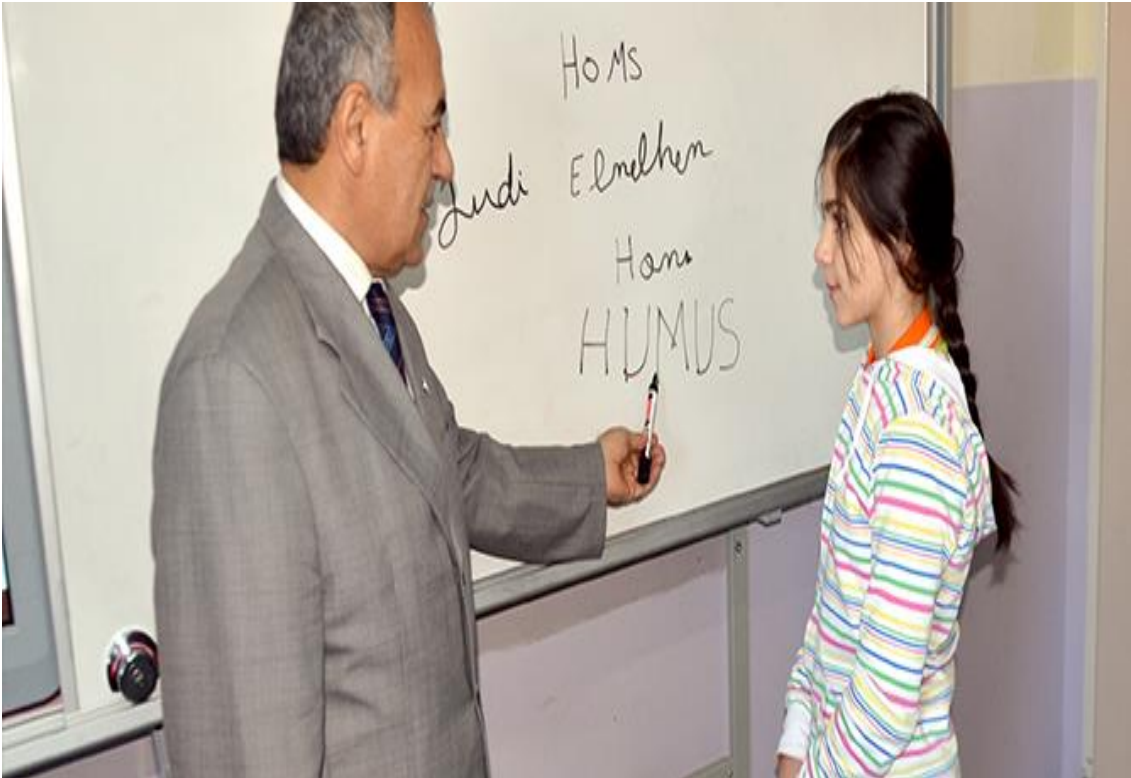
ETKİNLİĞİN ADI: Kapsayıcı Eğitimde Sınıf Yönetimi
AMAÇ: Kapsayıcı eğitimde demokratik bir öğrenme ortamının gerekli olduğunu kavrar.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinliğin sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Demokratik öğrenme ortamı oluşturur.
• Demokratik öğrenme ortamına yönelik uygulamalarını değerlendirir.
MATERYAL: Ek-17.1 ikişer adet, Ek-17.2.1-17.2.6 ve 17.3. sınıf mevcudunca çoğaltılır. Makas, yapıştırıcı, renkli A4 kağıtları temin edilir.
SÜRE: 2 saat
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Katılımcılara bu dersin amacı aşağıdaki şekilde açıklanır: <i>“Kapsayıcı eğitimde sınıf yönetimi demokratik olmalıdır. İnsanların ayrımcı ve dışlayıcı bir tutumla yaklaşması demokratik olmayan ortamların temel göstergesidir. Demokratik ortamlar kimsenin farklılıklarından dolayı dışlanmadığı ve ayrımcılığa uğramadığı ortamlardır. Demokratik bir sınıf ortamı oluşturmak kapsayıcı öğrenmenin adalet ve eşitlik gibi temel değerleri açısından son derece önemlidir. Bu derste sınıflarımızda demokratik öğrenme ortamlarını nasıl geliştirebileceğimiz üzerinde duracağız.”</i>
2. Katılımcılara, 1’den 6’ya kadar sayılar verilip 1’lerin bir grup; 2’lerin bir grup vb. şeklinde 6 farklı grup oluşturmaları istenir ve her gruba farklı renklerde A4 kâğıtları verilerek birer şapka yapmaları istenir.
3. Ek-17.1’deki görseller kesilerek her gruba bir tane dağıtılır. Görseli oluşturdukları şapkanın üzerine yapıştırmaları istenir. Bu fotoğrafın hangi dezavantajlı gruba ait olduğu diğer katılımcılara sorulur.
4. Grup üyelerinden birinin bu şapkayı takarak bu fotoğraftaki çocuğun rolüne girmesi istenir. Başta şapkalı katılımcı olmak üzere grup üyelerinden bu çocuğun okuldan ve öğretmeninden beklentilerini listelemeleri istenir.
5. Daha sonra gruptaki şapkalı katılımcıdan kendisine dair oluşturulan beklenti listesini alarak başka bir gruba gitmesi istenir.
6. Gruplara bu öğrencinin okullarına yeni geldiği ve bir takım beklentileri olduğu belirtilir. Gruplardan bu öğrencinin beklentilerine cevap verebilecek bir eylem planı geliştirmeleri istenir.
7. Gruplar çalışmaya başladıktan bir süre sonra onlara destek olmak amacıyla, her gruba kendi konusu ile ilgili Ek-17.2.1, Ek-17.2.2, Ek-17.2.3, Ek-17.2.4, Ek-17.2.5, Ek-17.2.6’daki bilgi notları dağıtılır.
8. Grup sözcülerinin yapılan eylem planını tüm sınıfla paylaşması istenir.
9. Katılımcılara, Bakanlığın Kapsayıcı Eğitime ilişkin faaliyetlerini içeren Ek-17.3 dağıtılarak etkinlik sonlandırılır.

EK-17.1 Fotoğraflar (1 adet)

Afetten Etkilenmiş Çocuk

Türkçeyi İkinci Dil Olarak Öğrenen Çocuk

Geçici Koruma Altında Olan Çocuk

Şiddete Maruz Kalmış Çocuk

Göç ve Terörden Etkilenmiş Çocuk

Engeli Olan Çocuk

Ek-17.2.1. Göç ve terörden etkilenmiş çocuklara nasıl davranılmalıdır?

Göç ve terör gibi travmatik yaşantıları olan öğrenciler için kapsayıcı bir okul ortamı oluşturabilmek bu konuda okul politikaları oluşturmakla başlar ve başarıya ulaşır. Kapsayıcı ve travmaya duyarlı bir okul politikası oluşturmak için şunlar yapılabilir:

- Okulda liderlik ve işbirliğini sağlama
- Durum ve ihtiyaç analizleri yapma
- İlgili alan yazın ve iyi örnekleri inceleme
- Okul ve çevresini iyi tanıma (okul kültürü, iklimi, okulun güçlü ve zayıf yanları, süreçler, mekanizmalar, kaynaklar, okulun içinde bulunduğu bölgenin özellikleri v.b.)
- Personel eğitimleri gerçekleştirme (bu eğitimler okulun önceliklerine dayalı olarak travma, stres, travmatik stres tepkileri, işlevsel ve işlevsel olmayan baş etme yolları, etkili iletişim v.b. konuları içerebilir)
- Sınıf güvenliği için stratejiler geliştirme (örn. zorbalığa yönelik yaptırımlar geliştirme, stratejiler belirleme)
- Hem personel hem de öğrenciler için güçlendirme stratejileri geliştirme (baş etme becerileri, öz düzenleme, dayanıklılık geliştirme v.b.)
- İşbirlikçi ortamlar yaratmak için stratejiler geliştirme (aile, personel, öğrenci: birbirine güvenen ve yardım isteyen, yardım veren)
- Tüm personel için öz bakım becerilerinin güçlendirilmesini sağlama

Göç ve terörden etkilenmiş çocuklarla iletişim kurmak için ipuçları:

- Çocukları destekleyecek konuşmalar yapın. Cesaretlendirici ve destekleyici bir dil kullanın. Örn. “Sen birçok farklı şeyde iyisin.”, “Elinden geleni yapmaya çalıştığını görüyorum.”
- Açık ve pozitif direktifler verin.
- Açıklamalarınızı basit ve dikkatli bir dil kullanarak yapın.
- Onlara saygı gösterin.
- Çocukları cesaretlendirin ve çabasını destekleyin. Diğer kişiler ile konuştuğunuz gibi çocuklar ile de saygılı bir şekilde konuşun (örn. Lütfen, teşekkür ederim).
- Çocuklar konuşurken onlarla göz kontağı kurun ve onları dikkatli bir şekilde dinleyin.
- Genel, açık uçlu sorular sorun: “Bana bundan bahsetmek ister misin?”
- Gözlemlerinizi paylaşın: “Görüyorum ki bugün daha üzgünsün.”
- Nasıl hissettiğini anladığınızı belli edin: “Senin üzgün olduğunu görüyorum.”
- Endişelerinizi ifade edin: “Senin güvende olduğunu bilmem gerek; biraz yardım almaya çalışalım. ”

Ek-17.2.2. Engeli olan çocuklara nasıl davranılmalıdır?

Öğrencimiz Kim	Öğretimsel Uyarlama
<p>İşitme engelli, kaynaştırma eğitimine devam etmektedir.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Öğretim planına aile katılımı esastır. • Tahta yerine projeksiyon tercih edilmelidir. • Konuşma sırasında yüzünüz öğrenciye dönük olmalıdır. • Sözcükler ve kavramlar önceden tanıtılmalı, tahtaya yazılmalıdır. • Öğretimde somut görsel materyaller tercih edilmelidir. • Öğretmen öğrencinin kendini ifade etmesinde cesaretlendirici olmalıdır. • Mümkün olduğunca alt yazı kullanılmalıdır.
<p>Görme engelli, kaynaştırma eğitimine devam etmektedir.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders ve sunumlarınızda öğretim materyalleri kullanılmalıdır. • Öğrencinin öğretim materyaline dokunması sağlanmalıdır. • Öğretim öncesinde yaşantı eksikliği olduğunu düşündüğünüz konularda çeşitli uyaranlar sağlanmalıdır. İlgili konuda ve sözcüklerin geçtiği bir film, müzik dinleme gibi, konuya ait materyale dokunması gibi. • Az gören öğrenci tahtaya yakın yerde oturulmalıdır. • Yönelim ve bağımsız hareket becerileri desteklenmelidir. Öğretmen cesaretlendirici davranmalıdır.
<p>Fiziksel yetersizlik tanısı bulunmaktadır.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencinizin fiziksel engeline bağlı duygusal tükenmişlik yaşamaması için başarılı olduğu alanlar belirlenmelidir. • Ailelerle görüşmelerde çocuklarının engeli hakkında olumsuz sözcükler kullanmamaya özen gösterilmeli, güçlü yanlarına yönelik bir öğretim süreci izlenmelidir. • Aile ile yardımcı öğretim materyallerine ulaşmaya yönelik bilgi alışverişinde bulunulmalıdır. Örneğin derste takılacak cihazlar, yardımcı teknolojik araç gereçler ve sınıf içinde kullanılabilecek araç gereçlerin temin edilmesi gibi. • Sınıfta akranlarının çocuğun kullandığı ortez, protez gibi araç gereçlerle alay edilmemesi için sınıfın hazırlanmasına dikkat edilmelidir.
<p>DEHB bulunmaktadır.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmenler, aşırı dürtüsel ve dikkatsizlik sorunu yaşayan öğrencileri hakkında aileyle iş birliği yapmalıdır. • Öğrencinin arka sıralar yerine sizinle göz etkileşimini rahat kuracağı süreçte daha az dikkat dağınıklığı yaşayacağı düşünülen sırada oturması sağlanmalıdır (Cam kenarı, kapı önü, farklı nesne ve renkli, ışıklı materyallerin yanı olmamasına özen gösterilmelidir). • Ders anlatırken öğrencinin duyabileceği yerde uygun ses tonu ile konuşulmalıdır.

Ek-17.2.3. Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen çocuklara nasıl davranılmalıdır?

Sınıfında ana dili farklı olan öğrencilerle iletişim kurmak için ipuçları:

- Öğrencilerini bire bir tanımak için çaba gösterilmelidir. Bu bağlamda en önemli husus sınıftaki öğrencilerin adlarının öğrenilmesidir. Bir öğretmenin öncelikle mümkün olan en kısa zamanda öğrencilerinin adını öğrenmesi gereklidir. Çünkü kişi için en hoşagiden kelime kendi adıdır.
- Onların dilinden birkaç kelime öğrenilmelidir. Yeri ve zamanı geldiğinde bu kelimelerin kullanılması onlarla bağ kurmak için etkili olacaktır.
- Onların kültürü hakkında bilgi edinilmesi de önemlidir. Onların için önemli olan günlerde hazırlanacak küçük sürprizler (küçük organizasyonlar, hediyeler gibi) onlarla bağ kurmak için oldukça etkilidir.
- Özellikle küçük yaşlarda ve dili temel düzeyde olan öğrencilerinizle sözlü iletişimden ziyade sözsüz iletişiminiz etkili olacaktır. Örneğin, ana dili Türkçe olmayan bir öğrencinizi motive edebilmek için defterine çizeceğiniz bir gülen yüz simgesi ona, onaylandığını ve başarabileceğini anlatacak, iletişim kurabilmek için istek uyandıracaktır.
- Öğrenciye onu dinlediğini anlatmak için, o konuşurken göz teması kurarak dinlemeli, zaman zaman öğrencinin sözlerini tekrarlayarak beden diliyle onu anladığını veya onayladığını göstermelidir.
- Mümkün olduğunca öğrencilere söz hakkı tanınmalı, onlar sabır ve dikkatle dinlenilmelidir. Öğrenciye ihtiyacı olan zaman tanınmalı, bu esnada öğrencinin cesaretini kırarak söz ve mimiklerden kaçınılmalıdır.
- İletişimde sözcükler kadar etkili olan beden dilini doğru ve etkili kullanarak “Seninle gurur duyuyorum” veya “Siz beni dinlemeyince üzülüyorum.” dendiğinde jest ve mimikler sözleri onaylamalıdır. Eylem ve söylem birbirini tutmalıdır.
- Öğrencilerle ilişkilerde abartılı, yapmacık sevgi gösterilerinden kaçınıp içten olunmalıdır.
- “Anladın mı?” gibi sen dili yerine “Anlatabildim mi?” gibi ben dilini kullanılmalıdır.
- Dilinden dolayı öğrencileri ötekileştirmemelidir. Örneğin; ana dili Arapça olan bir öğrenciye, “Bizim dilimiz soldan sağa yazılır.” demek yerine “Bazı diller soldan sağa, bazı diller de sağdan sola yazılır. Türkçe soldan sağa yazılan bir dildir.” denilebilir.

Sözsüz İletişim

Özellikle ana dili farklı olan öğrencileriniz varsa sözsüz iletişim çok daha önemli hâle gelmektedir. Sözsüz iletişimde jest ve mimiklerin yanı sıra birtakım görseller, afişler, tablolarıdan yararlanılabilir. Türkçenin öğretildiği bir ortamda görsellerden faydalanarak sözsüz iletişim becerisini geliştirme yolları oluşturmak önemlidir. Örneğin, evrensel sembollerin gösterilerek anlamı üzerinde çalışmalar yapmak oldukça faydalıdır. Aşağıda bazı önerilere yer verilmiştir:

- Görsellerin iletişimde etkili olduğu ve anlamayı kolaylaştırdığı kesindir. Bu görüşten hareketle öğrencilerinizi gruplara ayırıp bir etkinlik yaptırabilirsiniz.

- Her gruba haftalık ders programını yazılı olarak dağıtabilirsiniz.
- Öğrencilerin karışık dil seviyelerine göre gruplara dağılımına dikkat edin.
- Gruplardan ders programını günlere ayırmalarını ve her dersin ne olduğunu görsel olarak anlatacak çizimlerle yapmalarını isteyin. Böylece haftalık ders programının görsel hâli oluşacak ve öğrenci için daha anlamlı hâle gelecektir.
- Hazırlanan görsel ders programları sınıf panolarında sergilenebilir. Benzer şekilde sınıf kurallarıyla ilgili afişler de hazırlanabilir. Hazırlanan görseller sınıfta uygun yerlere asılır. Böylece, iletişim kurarken sözsüz öğelerden yararlanmak *anlatma-anlama-anlaşma* süreçlerini kolaylaştıracaktır.
- Öğrencilerinizle oluşturacağınız güvenli iletişim ortamı sınıfınızdaki öğrencilerin kendi aralarında oluşturacağı iletişimi de etkileyecektir.
- Öğrencilerin diğer sınıf arkadaşları ile etkili iletişim kurmaları için öğretmenin iletişim kurabilme etkinlikleri oluşturması gerekebilir.
- Öncelikle öğrencileriniz istisnasız hepsini sınıfın paydaşı olarak görüp onayladığınızı hissetmelidir. Örneğin, sınıfınızdaki bir öğrenciye sevgiyle gülümsemeniz ona öğretmen tarafından diğer öğrenciler kadar kabul gördüğünü hissettirecektir.
- Böylece, öğretmenin onun dışlanmasına fırsat vermeyeceğine dair güven geliştirmeye başlayacak ve bulunduğu ortama dair aidiyet duygusu oluşarak çevresiyle iletişim kurma çabası olumlu etkilenecektir.
- Sınıfa ilk geldiği gün gerçekleştirilecek bazı tanışma etkinlikleriyle öğrencinizin sınıf arkadaşlarıyla iletişim kurmaya başlamasını sağlayabilirsiniz. Hangi yaşta olursa olsun öğrenciler için oyun formatındaki süreçler daima etkili ve eğlenceli olacaktır.

Ek-17.2.4. Şiddete maruz kalmış çocuklara nasıl davranılmalıdır?

0-6 yaş arası çocukların kendilerini ifade etmeleri için yapabileceğiniz şeyler:

- Özel bir battaniye, emzik ya da uyku oyuncuğu ile rahatlamasını sağlayın.
- Onlara duygularını anlatmalarına yardımcı olacak sorular sorun.
- Örneğin “Korkmuş görünüyorsun. Seni tutmamı ister misin?” “Üzgün görünüyorsun. Daha iyi hissetmen için ne yapabilirim?”
- Hikâye kitaplarını kullanarak ne hissettikleri hakkında konuşun.
- Nasıl hissettikleri ya da ne bildikleri ile ilgili resim çizmelerine izin verin. Resimde neler çizdiğini ya da neden o rengi kullandığını sorun.

0-6 yaş arası çocukları rahatlatmak için yapabileceğiniz bazı şeyler:

- Onları sallayarak, tutarak, kucaklayarak ya da onlara şarkı söyleyerek sakinleştirin. Örneğin çocuklara kitaplar ve ses kayıtları yardımıyla nefes egzersizi yaptırabilirsiniz.
- Onların yönergelerini takip edin. Örneğin, bir çocuk kucağa alınmak istiyorsa onu kucağınıza alın.
- Korkularını göstermeleri için izin verin ve yakınında durarak ve sakin kalarak destek olun. Örneğin, “Evet ben de korktum ama şimdi güvendeyiz.” diyerek konuşabilirsiniz.
- Yaşanan şeyin onun hatası olmadığını ifade edin.
- Düzenli bir liste takip ederek yeni ve tutarlı bir rutin oluşturun.
- Yapabildiğiniz kadarıyla şiddet içerikli TV programı, kitap, dergi, oyun ya da müzikten uzak tutun.
- Onu yalnız ya da iyi tanımadığı kişilerle baş başa bırakmayın.
- Sorularına fazla açıklama yapmadan cevap verin. Yetişkinlere verdiğiniz gibi her şeyi açıklamak zorunda değilsiniz. Örneğin 4 yaşındaki bir çocuğa “Bazen yetişkinler kötü şeyler yapabilir ve bu çok korkunç olabilir.” demeniz yeterlidir.
- Herhangi bir değişiklik olacağına çocuğu önceden haberdar edin.
- Ne giyeceği, neyi okuyacağı ya da hangi oyunu oynayacağı ile ilgili tercihlerde bulunmasına izin verin.

7-11 yaş arası çocukların ne düşündükleri ve hissettikleri konusunda kendilerini ifade etmeleri için yapabileceğiniz şeyler:

- Yargılamadan dinleyin
- Kaygılanmadan ve sinirlenmeden sakin tepkiler verin. Örneğin, “Beni incinirken görmek durumunda kaldığın için üzgünüm. Ne kadar üzgün olduğun hakkında hiçbir fikrim yok. Bu senin için çok zor olmalı.”
- Duygularını tespit etmelerine yardım edin. Örneğin, “Bugün okulun önünde yaşananlar bana oldukça korkutucu geldi. Sen neler hissediyorsun?”
- Zor bir soruya ne cevap vereceğinizi bilmiyorsanız bunu itiraf edin. Daha sonra çocuğun doğru cevabı bulması için ona yardım edin ve bununla ilgili olarak onunla konuşun.
- Çocukların kendilerine özgü korkularını not alın ve bunların her biri hakkında tek tek konuşun.
- Hazır olduklarında düşüncelerini ve duygularını yazarak ya da çizerek bir günlük haline getirme konusunda onlara cesaret verin.

7-11 yaş arası çocukların kendilerini güvende hissetmeleri için yapabileceğiniz bazı şeyler:

- Yaşanan şeylerin onun hatası olmadığını söyleyin.
- Bunalmış hissettiklerinde gidebilecekleri güvenli bir yer bulmalarına yardım edin. Örneğin, rahat bir okuma köşesi ya da sessiz bir yerde müzik dinlemek vb.
- Tetikleyici olaylar (yüksek ses ya da korkutucu olayı hatırlatan durumlar) karşısında nasıl davranacakları hakkında bir plan yapın. Örneğin, müzik dinlemek ya da yürüyüşe çıkmak vb.
- Kendini güvende hissedeceği okul sonrası bir kursa ya da etüt merkezine kayıt yaptırmasına yardım edin.
- Onların yanında ne söylediğinize dikkat edin. Nefret içeren ya da kızgın yorumlar yapmayın.
- Sorularına yaşlarına uygun cevap verin. Örneğin, okul yönetiminin onların güvenliği için aldığı önlemler gibi somut şeyler hakkında konuşun. Mesela, yabancıları okulun içine almamaları vb.
- Ödevlerini nerede yapacakları, keyif için hangi kitapları okuyacakları ya da hangi etkinlikleri yapacakları konusunda kararları kendilerinin vermelerine izin verin.
- Çatışma çözme konusunda onlara model olun. Örneğin, bir tartışma sırasında diğer kişiyi sakince dinlemek ve sırası gelince konuşmak ve anlaşmaya varmak gibi. Şiddet kullanmak yerine duyguları ifade etmek gibi.
- Tutamayacağınız sözler vermeyin. Örneğin “Seni her zaman koruyacağım” demek yerine “Hadi korktuğun zaman senin kendini güvende hissetmeni sağlayacak bir plan yapalım” demek vb.
- Bir daha şiddet içeren bir olay gerçekleştiğinde güvende olması için bir plan yapmasına yardım edin.

12-18 yaş arasındaki çocukların ne düşündükleri ve hissettikleri konusunda kendilerini ifade etmeleri için yapabileceğiniz şeyler:

- Ergene özel bir şekilde yaklaşip “Neyin var?” diye sorun. Örneğin “Son zamanlarda farklı görünüyorsun” “Üzgün görünüyorsun” ya da “Seni üzen bir şey mi var?” gibi sorularla sohbeti başlatın.
- Duyguları hakkında konuşması ve hikâyeyi kendi tarafından anlatması için ergeni cesaretlendirin.
- Bazı zor davranışlar göstermesi beklenebilir fakat ergenlerin sempatinizden faydalanıp kurallara karşı gelmesine izin vermeyin.
- Ergenlerin söyleyeceklerine sakince tepki verin.
- Yargılamayın.
- Olayın gerçekleştiği günün yıl dönümünde ya da ay dönümünde ergenin verebileceği tepkilere hazırlıklı olun.
- Ne hissettiğini anladığınızı ona davranışlarınızla ve kendi cümlelerinizle ifade edin. Bu duyguların normal olduğunu bilmesini sağlayın.
- Duygularını fark etmelerine ve ayırt etmelerine yardım edin. Örneğin, “Bunun seni neden kızdırdığını anlayabiliyorum.”
- Düşünce ve duygularını sizinle paylaşma çabalarını takdir edin. Örneğin, “Benimle bu olayı paylaştığın için çok mutluyum.”
- Olayı size anlattıklarında destekleyici bir şekilde tepki verin. Karşı çıkmayın ya da duygularının yoğunluğunu azaltmaya çalışmayın.
- Duygularını ve düşüncelerini yazmaları için onları cesaretlendirin.

12-18 yaş arası çocukların kendilerini güvende hissetmeleri için yapabileceğiniz bazı şeyler:

- Kendilerini rahat hissettikleri kişilerle konuşmaları için onları cesaretlendirin. Yakın arkadaşlarını ya da güvendikleri bir öğretmenlerini, antrenörlerini ya da psikolojik danışmanlarını seçebilirler.
- Çok sabırlı olun. Dikkatleri dağınık olabilir, okul ödevlerini ve bazı görevlerini unutabilirler.
- Onları üzen konularla ilgili mümkün olduğunca net açıklamalarda bulunun.
- Onların güvende hissetmesini engelleyen şeyleri öğrenin ve bir güvenlik planı yapın.
- Rahatlatıcı rutin aktiviteler yapmaları konusunda onları destekleyin. Müzik dinleme, spor yapma, günlük tutma, fotoğraflara bakma vb. etkinlikler onlara umut verebilir.
- Streslerini azaltacak güvenli ve eğlenceli fiziksel etkinlikler yapmalarını sağlayın. En iyi seçenekler başarılı oldukları ve eğlendikleri etkinlikler olacaktır.
- Çatışma çözme becerilerinin öğretildiği programlara devam etmelerini sağlayın.
- Tutamayacağınız sözler vermeyin. Örneğin, “Bundan sonra hep güvende olacaksınız” gibi şeyler söylemek yerine “hadi senin güvende olmanı sağlayacak bir plan yapalım” gibi ifadeler kullanın.
- Yapabilecekleri somut şeyler önerin. Örneğin, şöyle bir başlangıç yapabilirsiniz. “Bunları yaşadığın için çok üzgünüm ama yalnız değilsin. Hadi neler yapabileceğimize bakalım.”
- Olumlu şeyler düşünerek meşgul olabilecekleri etkinlikler yapmalarına yardım edin. Örneğin, spor yapmak, arkadaşlarla gezmek, sanat ve müzikle uğraşmak gibi.

Ek-17.2.5. Afetten etkilenmiş çocuklara nasıl davranılmalıdır?

Sınıfın duvarları arasındaki her şey çocukların kendilerini güvende hissetmeleri, günlük rutinlerini sağlamaları ve kendilerini geliştirmeleri için hazırlanmış donanımlardır. Afet sonrasında öğrencilerin yeniden “normale” dönebilmeleri için öğrenme ortamının da normalleşmesi gerekir. Çocuklar bazen yaşanan afet sonrasında aniden okul ve/veya şehir değişiklikleri yaşamak zorunda kalabilirler. Bu durum çocuk için zor ve başlı başına bir problemdir. Böyle bir durumda öğretmenin öncelikli görevi çocuğun bu problemle daha hızlı baş edebilmesini sağlamaktır. Bu amaçla da fiziksel mekânlarda bir takım düzenlemeler yapmaya ihtiyaç olacaktır. Fiziksel çevrenin yeniden oluşturulmasının ardından günlük ders ve etkinliklere tekrar başlamak gerekmektedir.

Afetten etkilenmiş çocuklarla iletişim kurmak için ipuçları:

- Öncelikle öğretmen sınıf ortamında çocuğun dikkatini çekecek ve ona yaşadığı afet durumunu hatırlatacak görselleri buldurmamalıdır. Varsa bu tür görseller ivedilikle ortadan kaldırılmalıdır.
- Afetten etkilenmiş olan öğrencinin dersleri daha iyi dinlemesi ve konsantre olabilmesini sağlamak uygun bir yere oturtulmalıdır. (İlk zamanlarda öğretmen ile temas kurabilmesi ve ortama alışması adına biraz daha ön sıralarda bir yerde oturtulması sağlayabilirsiniz.)
- Sınıf içerisinde dolap, ayakkabılık, askı gibi kişisel alanlar varsa bu kısımlarda hızlı bir şekilde çocuk için yer oluşturulmalı ve diğer çocukların kendi özel alanlarını nasıl bir sembolle belirledilerse çocuğun da benzer sembollerle (isim yazma, resim yapıştırma, çocuğun kendi ürününü yerleştirme vb.) kendi özel alanını işaretlemesine fırsat sağlanmalıdır.
- Okul öncesi eğitim kurumlarına katılan bir çocuksa yedek kıyafet, nevresim, yastık vb. gibi öz bakım malzemelerinin hızlı bir şekilde tedarik edilip çocuğun görebileceği bir yere (yedek eşyaların konulduğu kutu dolap vb.) yerleştirilmesi sağlanmalıdır.
- Öğretmen öncelikle çocuk ile ilk defa karşılaşacağı zaman gayet sakin olmaya ve ona son derece kabul edici bir şekilde yaklaşmaya çalışmalıdır. İlk karşılaşmanın çocuk için oldukça önemli olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle öğretmen(ler)in sakin ve sevecen bir tavırla çocuğu karşılaması gerekmektedir.
- Öğretmen(ler) afet sonrasında çocukların güven duygularının kaybolduğunu, belki büyük kayıplar yaşadıklarını ve çocuğun yeni bir düzen arayışında olduğunu unutmamalıdır. Çocuk ile kuracakları ilk iletişim ve ilişkide güven unsurlarını sağlam bir şekilde yerleştirmeye çalışmalıdır.
- Öğretmen sınıftaki diğer çocukları afetten etkilenmiş ve sınıfa yeni gelmiş olan çocukla oyun oynamaya veya onu oyunlarına almaya zorlamamalıdır. Her iki tarafa da zaman vermeli ve iletişim probleminin çözümü için fırsat tanınmalıdır.
- Oyunun çocukların gizli becerilerini keşfetmede önemli bir araç olduğu, tüm çocukların oyunun gücü ile birleşmelerinin ve kaynaşmalarının daha kolay olduğu unutulmamalıdır.

- Afetten etkilenmiş olan çocuklara asla “afetzedede” sınıflandırması yapılarak bakılmamalıdır. Böyle bir sınıflandırmayı ya da kelimeyi kullanmayı özellikle çocukların yanındayken yapmamaya özen gösterilmelidir. Bu durumun iki tarafında engelleyemeyeceği bir ön yargıyı oluşturduğu unutulmamalıdır.
- Çocuğun yaşadığı travmalar ve zorluklar bilinmediği için çocuk afetin nasıl gerçekleştiğini/afetten ne kadar etkilendikleri/afet anında ne yaşadıkları vb. konularında konuşması ve anlatması için zorlanmamalıdır. Kendini dilediği zaman ifade etmesi için çocuğa zaman tanınmalıdır. Sınıfta bulunan diğer akranları da bu hususta önceden bilgilendirilmelidir.
- Okul ve sınıf içindeki ekranlarda afetin boyutları, ölüm sayıları, yaşanan travmatik hikâyeler hakkında yayınları göstermemeye, sürekli afet hakkında konuşmalar yapmamaya özen gösterilmelidir. Afetten etkilenmiş olan çocukların bir de görseller yolu ile örselenmelerinin önüne geçilmeye çalışılmalıdır.
- Afetten etkilenmiş çocuklara okula uyumlarının ilk haftalarında ödevler, sunumlar ve yazılı/sözlü değerlendirmeler için biraz anlayış gösterilmeli ve bunlar ertelenmelidir. Tercihen sonuç değerlendirme araçları yerine süreç değerlendirme araçları kullanılmaya çalışılmalıdır.
- Afetten etkilenmiş olan çocukların derslerle ilgili panik yaşamamaları ve eksiklerinin giderilmesi hususunda okul rehber öğretmeni ile birlikte çalışılmalıdır. Gerektiğinde onlar için öğretmenlerden ekstra zaman aralıkları istenmeli ve çocuklara bireysel olarak kaçırdıkları, görmedikleri müfredat konularının anlatılması için bir çalışma programının yapılması sağlanmalıdır.
- Afetten etkilenmiş olan çocukların sportif faaliyetler, dramalar, tiyatrolar, oyunlar, korolar, sanatsal faaliyetler, edebi faaliyetler gibi yollar ile kendilerini keşfetme, yaşadıklarını geride bırakma ve rahatlamaya ihtiyacı vardır. Bu nedenle okullarda bu tür sosyal faaliyetlere yönlendirilmeleri sağlanmalıdır.
- Çocukların çeşitli destek programları ya da düzenlenecek etkinlikler aracılığı ile problem çözme becerilerini desteklemek önemlidir. Problem çözme becerilerini desteklemek çocukların karşılaştıkları sosyal ve akademik her türlü problemi kendi başlarına çözmeye başlamalarına yardımcı olacaktır.
- Çocukların afet sonrasında görülebilecek agresif davranışlarının önüne geçmek için sosyal sorumluluk projelerine yönlendirilmelidirler. Böylelikle kendisinden başka zorluklar yaşayan bireyler ile tanışarak onlara yardım ederek rahatlamaları, empati kurmaları ve kendilerini teskin etmeleri sağlanabilir.
- Çocuk(lar) sınıfa ilk geldiklerinde bir süre diğer çocuklar ile iletişim kurmakta, tanışma ve kaynaşmada sorun yaşayabilir. Bu nedenle afetten etkilenmiş olan çocuğun yanına oturtulacağı sıra arkadaşı da oldukça önemlidir. Mümkünse sınıfta uyumlu olan, akranları ile iletişimde başarılı, anlayışlı ve kabullenici bir çocuk varsa ilk zamanlarda onun yanına oturması sağlanmalıdır. Böylelikle çocuğun sınıfa uyumu biraz daha kolaylaşacaktır.

Ek-17.2.6. Geçici koruma altındaki yabancı uyruklu çocuklara nasıl davranılmalıdır?

- Öğrencilerinizin risk ve koruyucu faktörlerini belirlemeye, öğrencilerinizi bir bütün olarak tanımaya çalışın.
- Öğrencilerinizin içinde bulunduğu gelişimsel dönemlerini dikkate alın. Buna bağlı olarak çevresel faktörler, kültürel faktörler ve kullanılan dilin gerektirdiği yazım çalışmaları gelişimsel olarak farklılık yaratabilir. Tüm bu farklılıklara yönelik her öğrencinin biricik ve değerli olduğunu düşünerek çalışmalar yapın.
- Öğrencilerinizin kültürel uyum sürecinde sahip olduğu özellikler ve kendine katabileceği özelliklere göre değerlendirme yapın.
- Risk grubundaki öğrenciler belirlendikten sonra koruyucu ve önleyici çalışmalar için planlama yaparak en kısa sürede uygulamaya başlayın.
- Aile ile okul arasındaki iletişimi güçlendirmeye çalışın. Bu çalışmalarda okul yöneticileri, okul psikolojik danışmanı (rehber öğretmen) ve diğer öğretmenler ile birlikte hareket edin.
- Aileyi okul sürecine dahil ederek hem toplumsal birlik hem de kültürel bir yakınlık kurularak öğrenci için sağlıklı ve güvenli bir okul ortamı oluşturulabilir.
- Kendinizin ve öğrencilerinizin çok kültürlülük konusunda bilgi ve anlayış geliştirmesi için etkinlik ve uygulamalara yer verin.
- Öğrencilerinize adıyla hitap edin, birbirlerine adlarıyla hitap etmeyi öğrenmelerini sağlayın.
- Öğrencilerinize etkin dinleme becerisi kazandırın.
- Öğrencilerinizin empati becerisini geliştirin, birbirlerini anlamaları için pratikler yapın.
- Tanışma ve ısınma etkinliklerine önem verin, uygulayın.
- Selamlaşma konusunda öğrencilerinizle etkinlikler yapın.
- Öğretmen olarak yeterli düzeyde kişisel bilgilerinizi öğrencileriniz ile paylaşın.
- İş birlikli öğrenme tekniklerini kullanın.
- Öğrenme süreçlerinizde takım çalışmasına yer verin.
- Öğrenme ortamınızı öğrencilerin birbirleriyle sağlıklı iletişim kurabilecekleri şekilde düzenleyin.
- Öğrencilerinize değer verin ve bu değeri onlara hissettirin.
- Her öğrenciye sınıfın üyesi olmaktan gurur duyacakları yaşantılar geçirmesini sağlayın.

Ek-17.3. Kapsayıcı Eğitim Projesi

Kapsayıcı Eğitim Projesi, üç faz halinde uygulanan projelerin devamı olarak geliştirilen bir projedir. UNICEF tarafından da desteklenen bu projenin ilk safhası, ‘Suriyeli Öğretmenlerin Eğitimi’ başlığı altında Geçici Eğitim Merkezlerinde yürütülen eğitimin kalitesini yükseltmek için Suriyeli öğretmenlere verilen destek eğitimleridir. Bu kapsamda 08 Ağustos-18 Eylül 2016, 02 Ocak-03 Şubat 2017 ve 05-14 Eylül 2017 tarihlerinde yapılan eğitimlerle 1582 eğitici yetiştirildi, eğitimcilerin eğitimi ile toplam 50,348 kişilik Suriyeli öğretmen eğitimi yapıldı.

İkinci aşamada proje geliştirilerek ‘Sınıfta Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Öğretmen Eğitimi’ başlığı altında sınıfta yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenlerin desteklenmesi için yapılan eğitimlerdir. Bu kapsamda 21 Kasım 2016-14 Nisan 2017, 06 Eylül-29 Kasım 2017 tarihleri arasında 1185 rehber öğretmen eğitici olarak yetiştirildi ve onların verdiği eğitim ile 105,512 öğretmen desteklendi.

Üçüncü aşamada ise Erciyes Üniversitesi ve UNICEF desteği ile proje, 10 modül halinde detaylandırılarak ‘Kapsayıcı Eğitim’ başlığı altında yeniden geliştirildi:

Modül 1. Kapsayıcı eğitime giriş: teorik ve kavramsal çevre

Modül 2. Kapsayıcı öğretim ve değerlendirme

Modül 3. Kapsayıcı öğrenme ortamları (Fiziksel ve psikososyal)

Modül 4. Okul, aile ve toplum ortaklığı

Modül 5. Engeli olan çocuklarla çalışmak

Modül 6. Türkçe’yi ikinci dil olarak öğretmek

Modül 7. Şiddete maruz kalmış çocuklarla çalışmak

Modül 8. Geçici koruma altındaki çocuklarla çalışmak

Modül 9. Göç ve terörden etkilenmiş çocuklarla çalışmak

Modül 10. Doğal afetlerden etkilenmiş çocuklarla çalışmak

Bu proje kapsamında 06 Ağustos-09 Eylül 2018 tarihlerinde 1672 öğretmen eğitici olarak yetiştirildi, 81 ilde mahalli eğitimlere başlandı. Eğitimci eğitimi ve mahalli eğitimler ile tüm öğretmenlerin bu eğitimlerle desteklenmesi devam etmektedir.

Kapsayıcı eğitim uygulaması ile öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerine destek sağlamak, entelektüel, duygusal ve sosyal gelişimlerini desteklemek öğretmenler üzerinden toplumsal bir dönüşüm sağlayabilmek amaçlanmaktadır. Uzun soluklu, derinlikli sosyal ve felsefi içeriklere sahip bu eğitimler etkinlik temelli olarak geliştirilmiştir. Öğretmenlerden alınan geri bildirimler bu eğitimlerin öğretmenler üzerinde düşünsel ve sosyal dönüşümler oluşturduğu ve önemli sosyal gelişmeleri destekleyeceği yönündedir.

Bu eğitimlerin açık amacı insan merkezli yaklaşımla sosyal adalet gelişimine katkı sunmak, her çocuğun farklılıklarının ve özelliklerinin eğitim öğretim faaliyetlerine dâhil edilmesini sağlamak, okullarda çocuklara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak, sınıflarda kişiliklerin değişim ve ayarlanmaya zorlanmasına engel olmak, farklılıklarıyla birlikte her çocuğun değerli bir birey olarak görülmelerine katkı sunmaktır. Bu eğitimlerdeki örtük amaç ise etkinlik temelli eğitim uygulamalarıyla öğretmenlerde yapılandırmacı öğretim tekniklerinin beceri olarak kazandırılmasını sağlamaktır.

ETKİNLİK 18

ETKİNLİĞİN ADI: Kapsayıcı Sınıf Kültürü
AMAÇ: Kapsayıcı bir sınıf kültürünün temel özelliklerini kavrama.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinliğin sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Farklı sınıf kültürlerini tanır.
• Kendi sınıflarının hangi sınıf kültürüne sahip olduğunu fark eder.
• İşbirliğine dayalı bir sınıf kültürünün gerekliliğini fark eder.
• Kapsayıcı bir sınıf kültürü oluşturmak için neler yapabileceklerini kavrar.
MATERYAL: 5'er paket Pipet, bant, Ek-18.1, Ek-18.2 (5'er adet)
SÜRE: 2 saat
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Katılımcılara bu etkinliğin amacı aşağıdaki şekilde açıklanır:<p><i>“Kapsayıcı öğrenme ortamları tüm öğrencilerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda birlikte öğrenmeleri amaçlar. Bu derste farklı sınıf kültürlerini tanıyıp kapsayıcı bir sınıf ortamı oluşturmak için çeşitli stratejiler geliştireceğiz.”</i></p>
1. Katılımcılar 4 gruba ayrılır ve her gruba birer paket pipet, bir adet bant verilir. Gruplara 15 dakika içerisinde birer kule yapacakları ve bunu yapmak için de ellerindeki pipetlerden, banttan yararlanacakları söylenir. Bu iki malzemeyi istedikleri gibi kullanabilecekleri belirtilir.
2. Gruplara süre bittiğinde en yüksek ve en sağlam kuleyi yapan ekibin oyunu kazanacağı söylenir. Süre aynı anda öğretmen tarafından “Başla” yönergesi verilerek başlatılır.
3. Sürenin sonunda öğretmen oyunu durdurur ve kulelerin birbirleri ile kıyaslanmasını sağlar. En yüksek ve sağlam kuleyi zamanında yapan grup yarışmayı kazanır.
4. Kazanan grup alkışla ödüllendirilir ve diğer gruplara (iyi bir ürün ortaya çıkarmış olmalarına rağmen) <i>“yeterince iyi olmadıkları ve eğer bu şekilde devam ederlerse, her zaman başarısız olacakları”</i> söylenir.<p>Kazanan gruptan ise özellikle bir katılımcı seçilerek <i>“grubun en iyisi olduğu”, “o olmasaydı grubun bunu başaramayacağı”</i> söylenerek o ayrıca tebrik edilir. Diğerlerine de o katılımcı örnek gösterilerek bir dahaki sefere onun gibi olunması gerektiği vurgulanır.</p>
5. Etkinliğin ardından katılımcılara aşağıdaki sorular yönlendirilir:<ul style="list-style-type: none">
• <i>(Kaybeden gruplar) ne hissettiniz?</i>
• <i>(Kazanan grup) ne hissettiniz?</i>
• <i>Bir kişinin özellikle övülmesi ve örnek gösterilmesi sizleri nasıl hissettirdi?</i>
• <i>Bir öğretmen olarak neyi yanlış yaptım?</i>
• <i>Kendi öğrencilik yıllarınızda buna benzer durumlar yaşadınız mı?</i>

Sonuçları ne oldu?

- *Burada yaşananlar sizleri/öğrencileri daha iyi çalışmaya motive eder mi?*

6. Daha sonra alkışlanmayan grupların yaptığı kulelerin de olumlu özellikleri (en yüksek değil belki ama en yaratıcı, en sağlam değil belki ama en uzun gibi...) öne çıkarılarak alkışlanması sağlanır. Sürece aktif şekilde katıldıkları için katılımcılara teşekkür edilir.

7. Aşağıdaki açıklama yapılarak sonraki etkinliklere geçiş yapılır:

“Hepinizin de çok iyi bildiği gibi öğrenmede en önemli ön şart motivasyondur. Öğretmen olarak biraz önce takındığım tavır bir grubu veya bir kişiyi motive ederken, diğerlerinin motivasyonunu düşürecek şekildeydi. Öğrencileri motive etmenin çeşitli yolları vardır (gerçek hayatla ilişki kurmak, süreçte eğlenmesini sağlamak gibi.) Ancak onları en çok motive eden şey başarıma hissidir. Eğer onlarda, ortaya çıkardıklarından ötürü başarı hissi oluşturmazsak orta vadede yetersizlik hissi oluşturma ihtimalimiz vardır. Bu ise öğrenmenin daha temel gereksinimi olan içsel motivasyonun uzun vadede yok olmasına yol açacak ve öğrencileri “öğrenilmiş çaresizlikle” baş başa bırakacaktır.”

8. İki-üç kişiye bir adet gelecek şekilde Ek-18.1 katılımcılara dağıtılır ve burada yer alan soruyu kendi sınıflarını düşünerek cevaplamaları istenir. Katılımcılardan dönüt alınır.

Eğitmene Not: Bu tartışmada mutlaka ülkemizdeki sınav sistemi ile veli ve yönetici baskısı gündeme getirilecektir. Bu tür yorumlara karşı bir değişimin eşiğinde olduğumuz, öğretim programlarımızın beceri ve değer öğretimini her zamankinden daha fazla önemseyeceği ve mevcut sistemin ve algılarımızın aynı şekilde kalmayacağı belirtilir. Bu eğitimlerin temel amacının da bizlerin bu değişen şartlara hazırlıklı olmamızı sağlamak olduğu söylenir.

9. Katılımcılardan sınıflarını işbirliğine dayanan sınıflar haline getirebilmek için uyguladıkları ya da bildikleri stratejileri paylaşmaları istenir. Verilen cevaplar tahtaya not edilir.

10. Gruplara 2-3 kişiye bir adet gelecek şekilde Ek-18.2 dağıtılarak bu amaç için diğer öğretmenlerin gerçekleştirdikleri uygulamalar hakkında fikir sahibi olmaları sağlanır.

11. Aşağıdaki açıklama yapılarak ders sonlandırılır:

“Farklı sınıf kültürlerinden bahsetmek mümkündür. Yarışmacı sınıf kültürleri bireysel başarı ve kıyaslanmanın önemli görüldüğü sınıflarken, işbirliğine dayanan sınıf kültürleri öğrencilerin birbirlerini destekledikleri, bir bütün olarak öğrendikleri sınıflardır. Yarışmacı sınıf kültürlerinin en temel özelliği ödül ve cezaya bağlı dışsal motivasyonken, işbirliğine dayanan sınıfların temel özelliği meraka ve ilgiye bağlı olarak gelişen içsel motivasyondur. Kapsayıcı öğretimde yarışmacı değil işbirliğine dayanan sınıfların oluşturulması amaçlanır. Sınıflarımız kadar okullarımız da önemlidir. Çünkü okulumuzun kültürü sınıf kültürünü doğrudan etkiler. Kapsayıcı okullar öğrenciler için güvenli ve destekleyicidirler. Şimdi bu kavramlarla ne kast ettiğimize odaklanacağız.”

Ek-18.1. Sınıf kùltürleri

En genel olarak üç sınıf kùltürünün varlığından bahsetmek mümkündür. Bunlar:

Yarışmacı (*competitive*) sınıflar: Bazı öğrenciler kazanırken bazılarının kaybettiği ve kimin “en iyi” olduğunu ortaya çıkarmak için öğrencilerin birbiriyle yarıştığı sınıflardır.

Bireysel (*individualistic*) sınıflar: Diğerlerinin ne yaptığıyla ilgilenmeksizin kendi amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencilerin tek başına çalıştığı sınıflar.

İşbirliğine dayalı (*cooperative*) sınıflar: Grup üyelerinin ya birlikte kazandığı ya da birlikte kaybettiği, ortak amaçlar çerçevesinde birlikte çalışmayı gerektiren, üyelerin öğrenmede birbirlerine destek oldukları sınıflardır.

- Sizin sınıflarınızda bu üç tipten hangisine daha yakın bir kùltür var?

Ek-18.2. İşbirliğine dayalı sınıflar oluşturmak için bazı stratejiler

1. Dönem başı ve sınıfınıza yeni üyelerin katıldığı zamanlarda sınıflarınıza ait ritüeller oluşturabilirsiniz. Öğrencilerimize kendini önemli ve değerli hissettirecek farklı selamlaşma çalışmaları yapabilir.
2. Dönem başı ve sınıfınıza yeni üyelerin katıldığı zamanlarda sınıfın kapısına asılacak “Hoşgeldin” yazısı ve etkinlikleri yapabilirsiniz.
3. Öğrenciler sınıflara girdiğinde aidiyet duygusu oluşturabilecek sınıf görselleri, öğrenci çalışmalarının yer aldığı panolardan faydalanabilir.
4. Ders süreçlerinde gerek duyduğunuz zamanlarda çeşitli kaynaştırma oyunlarının oynatılması öğrenciler arasındaki bağların güçlenmesine katkı sağlayacaktır.
5. Öğrencilerin sınıfa girdiğinde bu sınıfta pozitif davranış kalıplarının önemsendiğini anlamalarını sağlayacak sınıf kurallarının yazılı olduğu poster gibi unsurların uygun yerlere asılmasını sağlamak.
6. Öğrenciler arasındaki paylaşımı ve olumlu iletişimi desteklemek amacıyla “Sınıf Toplantıları” düzenlenebilir. Bu toplantılar tatil dönüşü, sınav önceleri, öğrencilerin duygusal olarak etkilendikleri olaylar ardından gerçekleştirilebilir (örneğin, milli maçlar sonrası, ulusal veya bölgesel bir afet gibi.). Bu tür toplantılar sırasında öğrenciler sınıfça ya da küçük gruplar halinde duygularını paylaşarak “biz” duygusunu geliştirebilirler.
7. Dönem başlarında, ortalarında ve uygun gördüğünüz diğer zamanlarda sınıfın bir grup olarak neleri henüz yapamadıklarını ortaya çıkarmak amacıyla “Henüz.....yapamıyoruz” etkinliği gerçekleştirilebilir. Öğrencilerden sınıfça henüz neyi yapamadıklarını belirlemeleri istenir ve bu etkinlik süreç boyunca tekrarlandığında gelişim gözlenebilir. Örneğin “sınıf olarak henüz piknik yapamıyoruz”, “sınıf olarak henüz birlikte ortak karar alamıyoruz” gibi.
8. Dönemin başında öğrencilerin ortak noktalarını keşfetmelerini sağlamak amacıyla “Ben de” etkinliği gerçekleştirilebilir. Bu etkinlikte bir öğrenci “ben mantı severim” dedikten sonra sınıfta mantıyı sevenler “ben de” diyerek karşılık verir. Bu şekilde sınıftaki herkes kendinin ilgilendiği ya da yapmaktan hoşlandığı hususları dile getirir ve ortak noktalar keşfedilebilir.

ETKİNLİK 19

ETKİNLİĞİN ADI: Nasıl Bir Liderim?
AMAÇ: Katılımcıların farklı liderlik tiplerinin farkına vararak kendi liderlik tipi hakkında düşünmelerini sağlamak.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Farklı liderlik tiplerinin farkına varır.
• Sahip oldukları liderlik özelliklerinin farkına varır.
• Kapsayıcı bir liderin özelliğini özelliklerini kavrarlar.
MATERYAL: Ek-19.1 (Üç kişiye bir adet gelecek şekilde), Ek-19.2 (1 Adet), Ek-19.3 (Katılımcı sayısı kadar) .
SÜRE: 2 saat
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Katılımcılara üç kişiye bir adet gelecek şekilde Ek-19.1 dağıtılır ve incelemeleri istenir.
2. Ek-19.2 de yer alan liderlik tipleri sınıfın farklı köşelerine yerleştirilir.
3. Ek-19.1 de yer alan liderlik tipleri incelendikten sonra duvarda asılı olan liderlik tiplerinden kendilerinde en baskın olanı belirleyip önünde durmaları istenir.
4. Daha sonra eğitmen tarafından aşağıdaki sorular katılımcılara yönlendirilir;<ul style="list-style-type: none">
• Bulduğunuz liderlik tipinin genel özellikleri nelerdir?
• Bulduğunuz liderlik tipine uygun bir deneyiminizi paylaşabilir misiniz?
• Uygun bulmadığımız liderlik tipleri hangileridir? Neden?
5. Büyük grup tartışması tamamlandıktan sonra eğitmen tarafından Ek-19.3 katılımcılara dağıtılır ve ‘‘Kapsayıcı Liderin Sahip Olması Gereken Özelliklere’’ ilişkin bir kontrol listesi oluşturması istenir.
6. Oluşturulan kontrol listeleri büyük grupta paylaşarak eksiklikler giderilerek ve etkinlik sonlandırılır.

Ek-19.1. Liderlik Tipleri

Bürokratik Liderlik

Kuralların egemen olduğu, personelin kurallara tam manasıyla uymalarının beklendiği liderlik tipidir. Bu tip liderlik anlayışı, çalışanlara problemlerin çözümü için yeni yollar bulmaları için hareket alanı sağlamaz. Güvenliğin ön planda olduğu hastane ve banka gibi kurumlarda daha sık görülür. Öz motivasyonu yüksek, yeni şeyler denemeyi seven ve mevcut sistemi geliştirmek isteyen bireyler için bu liderlik tarzı önemli bir engel olarak görülür.

Otokratik Liderlik

Karar alma süreçlerinin tek elde toplandığı liderlik yaklaşımıdır. Lider kararlarını ya kendi başına ya da çok sınırlı bir grupta alır. Liderin kararları çalışanların davranışlarını doğrudan etkiler. Yaratıcı yönleri ağır basan personeller böylesi bir liderlik yaklaşımı karşısında moral ve motivasyon kaybı yaşarlar. Çünkü kendi katkıları yeterli düzeyde dikkate alınmamaktadır. Uzun vadede çalışanların işlerin sonuçları sonucunu doğurabilir. Özellikle askeri kurumlar için daha uygundur.

Serbest liderlik

Kurumdaki süreçlerin ve iş akışının lider tarafından izlenmediği liderlik yaklaşımıdır. Personelin profesyonelliklerine güven duyulduğundan onların uygun gördüğü şekilde davranmalarına imkân tanınır. Özellikle çalışanların profesyonel oldukları ve yaratıcılığın gerekli görüldüğü kurumlarda benimsenebilir (bilgisayar programcılığı gibi). Ancak eğer lider tarafından çalışanların performansları izlenmezse, orta vadede standartların düşmesi söz konusu olabilir.

Dönüştürücü Liderlik

Değişimi kolaylaştıran liderlik tipidir. Lider ve takipçileri değişim sürecinde birbirlerinin moral ve motivasyonlarını yükseltirler. Bu liderlik tarzının amacı kurum personelinin tutum ve inançlarını etkilemeyi ve bu bağlamda herkesin kurumun vizyon ve misyonu altında birleşmesini sağlamayı amaçlar. Yönetici ve çalışanlar arasında yüksek düzeyde bir iletişim vardır. Dönüştürücü liderler çoğunlukla çalışanlara ilham verirler ve entelektüel-yaratıcı bir çalışma ortamının oluşmasını sağlarlar. Ancak bazen gerçeklerden bağımsız olarak aşırı idealizme kayabilirler. Bu bağlamda kurumun stratejik hedeflerini benimsemiş orta düzey yöneticiler tarafından destek görmeleri gerekir.

Hizmetkâr liderlik

Güç paylaşımına açık liderlik tipidir; kararlarında daima çalışanların ihtiyaçlarını öncelerler. Örneğin bir okulda kurumun stratejik hedefleri yerine çalışanların ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda kararlar alır. Kurumda çeşitliliğin ve moralin yükselmesini sağlayabilir ancak bu tür liderler gerektiği durumlarda göstermeleri gereken otoriteyi sergileyemeyebilirler. Çalışanlar arasındaki çatışmalarda adil çözümler üretmemesi kurumun enerjisinin yanlış yerlere kanalize olmasına yol açabilir.

Demokratik liderlik

Karar verirken çalışanların düşüncelerini de önemseyerek göz önünde bulunduran lider tipidir. Değişimin kurumda yönetilmesi sürecine personeli de dâhil eder. Bu sayede onlarda kurumsal aidiyeti geliştirir. Bu tür bir liderlik tarzı çalışanların sorumluluk düzeyleri ve öz-motivasyonlarının yüksek olduğu kurular için idealdir.

Ek-19.2. Liderlik Tipleri

BÜROKRATİK

OTOKRATİK

SERBEST

DÖNÜŞTÜRÜCÜ

HİZMETKAR

DEMOKRATİK

Ek-19.3. Kapsayıcı Liderlik Özellikleri Kontrol Listesi

S	Kapsayıcı Liderlik Özellikleri	Evet	Hayır
1.	Karar alma süreçlerine okul personelini dahil ederim.		
2.	Öğretmenlerin kendilerini geliştirme konusundaki faaliyetlerine daima destek veririm.		
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			
13.			
14.			
15.			

ETKİNLİK 20

ETKİNLİĞİN ADI: Birlikten Kuvvet Doğar!

AMAÇ: Eğitim sürecinde rol alan tüm paydaşların öğrencilerin eğitim ve öğretim hayatında başarıya ulaşmasında önemli bir yere sahip olduğunu fark etmelerini sağlamak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Eğitim sürecindeki iç ve dış paydaşların öğrencinin eğitim ve öğretimi için vazgeçilmez olduğunu kavrar.

MATERYAL: 30 adet kağıt bardak, ip (1 yumak) , lastik (kalın paket lastiği 4-5 adet), Ek-20.1 (katılımcı sayısı kadar)

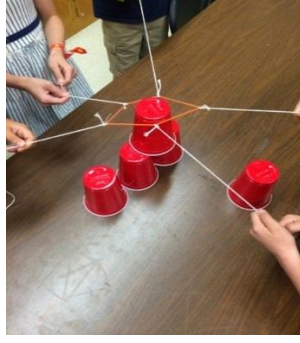
SÜRE: 2 saat

(Bu oyun özellikle grup dinamiğini yakalamak, katılımcıların iş birliğinde çalışmasını ve birbirlerini tanımalarına destek olmak amacıyla oynatılabilir. Grup dinamiğini desteklemek için oyundaki grup sayıları sınıfın durum ve koşullarına göre azaltılabilir)

1. Katılımcıların 2 gruba ayrılması sağlanır.
2. Gruplara lastik ve ip verilir. Lastiğin çevresine gruptaki kişi sayısı kadar ip bağlanır ve bir tutma aparatı hazırlanır.
3. 15 adet bardak verilir ve bardakların birbirinden ayrılarak masa üzerine karışık bir şekilde yayılması sağlanır.
4. Katılımcılardan 15 adet bardak kullanılarak Görsel 1 dekine benzer şekilde bardakları üst üste dizerek görseldekinden daha zor olan bir kule oluşturmaları istenir. *(Görsel temsili olması için konulmuştur. Aynı kule 15 bardakla oluşturulacaktır. Dolayısı ile en altta 5 bardak olması gerekmektedir.)*

Görsel 1

5. Grup üyelerinden ipi yukarıdaki resimde olduğu gibi tutarak ve bardakları taşıyarak görsel 1'deki kuleyi oluşturmaları istenir. Kuleyi ilk tamamlayan grubun oyunu kazanacağı söylenir ve oyun başlatılır.

Eğitmene Not: Oyunun nasıl oynanacağına ilişkin ipuçları için aşağıdaki linkte yer alan video izlettirilir.

(https://www.youtube.com/watch?time_continue=19&v=4ILcHlpLAis)

6. Etkinlik sonunda eğitmen tarafından katılımcılara:

“Siz bu nesneyi başarılı bir biçimde istenilen hedefe taşıdınız mı? Bu nesneyi taşıyan bireyler olarak sizler kimleri temsil ettiniz?” gibi sorulara cevap aranır. Katılımcıların *“öğretmen, müdür, öğrenci, veliler, STK’lar, dernekler, bakanlıklar vb.”* gibi paydaşlardan birini temsil ettiğini fark etmeleri sağlanır. Daha sonra katılımcılara bardakları başarılı bir biçimde taşıyamama sürecinde nerelerde/neden hata yaptıkları, başarılı bir biçimde nesneyi karşıya taşıyabilmek için neler yapmaları gerektiği, Taşıdıkları nesnenin kimi temsil ettiği şeklinde sorular yönelir.

Ardından eğitmen *“Taşıdığımız nesne çocuğunuzu temsil etmektedir. Bu çocuğun başarılı bir biçimde gelişimini desteklemek için tüm katılımcıların işbirliği yapması, karşılıklı etkileşimde bulunması gerekmektedir”* vb. şekilde bir açıklamada bulunur.

7. Eğitmen tarafından katılımcılara Ek-20.1 dağıtılır ve bireysel olarak doldurmaları istenir. Bireysel olarak doldurulduktan sonra katılımcılarla 4-5 kişilik gruplar oluşturulur. Gruplar paydaşlarla işbirliği sürecinde güçlü ve zayıf yönleri üzerinde tartışır ve her bir madde için zayıf yönlerin ortak bir listesi oluşturulur.
8. Eğitmen her bir madde için zayıf yönleri tüm gruplara sırayla sorar. Gruplardan gelen yanıtlardan bazı maddeleri tahtaya yazar. Böylece her bir madde için ortak zayıf yönler listesi oluşturulur.
9. Oluşturulan ortak zayıf yönler listesinde yer alan her bir madde bir gruba verilerek, bu madde ile ilgili ortaya çıkan zayıf yönlerin giderilmesine yönelik stratejiler ve öneriler geliştirmeleri istenir. Tüm gruplar önerilerini sınıfa sunarlar ve genel bir değerlendirme yapılır.

Eğitmene Not: *Öğrenci için tüm paydaşların işbirliği içinde çalışmasının kapsayıcı eğitim anlayışı açısından önemli olduğunu vurgulayınız.*

Ek-20.1. Birlikten Kuvvet Doğar

<i>Paydaşlarla işbirliği içinde çalışma noktasında ne kadar etkilisiniz?</i>	
Güçlü yönlerim	Zayıf yönlerim
<i>Öğrencilerinizin ailelerini ne kadar iyi tanıyorsunuz?</i>	
Güçlü yönlerim	Zayıf yönlerim
<i>Paydaşlarla işbirliği sağlamada okul yönetiminden nasıl destek alıyorsunuz?</i>	
Güçlü yönlerim	Zayıf yönlerim
<i>Veliler okula geldiğinde nasıl karşılıyorsunuz? Sorularına ya da beklentilerine nasıl karşılık veriyorsunuz?</i>	
Güçlü yönlerim	Zayıf yönlerim
<i>Öğrencilerinizin akademik ve sosyal gelişimi için paydaşlarla nasıl iletişim kuruyorsunuz?</i>	
Güçlü yönlerim	Zayıf yönlerim

ETKİNLİK 21

ETKİNLİĞİN ADI: Aileleri Kapsayıcı Eğitim Uygulamalarına Nasıl Dâhil Ediyorum?
AMAÇ: Okul içi/dışı eğitim faaliyetleriyle aileleri kapsayıcı eğitim ortamlarına dâhil etme uygulamaları hakkında bilgi/deneyim kazandırmak.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
Aileleri okul içi/dışı eğitim faaliyetleri yoluyla kapsayıcı eğitim sürecine nasıl dâhil etmenin önemini kavrarlar.
MATERYAL: Kalem, kalemtraş, renkli fon kağıtları, yapıştırıcı, renkli kalemler, silgi, Ek - 21.1 , Ek-21.2, Ek-21.3 ((Katılımcı sayısı kadar) , Ek-21.4 (1 adet)
SÜRE: 2 saat
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
Katılımcılara Ek-21.1’de sunulan bilgi notu verilir ve her katılımcının bilgi notunu okuması istenir.
Kendilerine verilen bilgi notuna da dayanarak okul-aile-toplum ilişkisinin kapsayıcı eğitim açısından neden önemli/gerekli olduğuna dair en önemli gördükleri temel bileşenleri belirlemeleri istenir. Belirlenen bileşenler öğretmen tarafından tahtaya yazılır.<p>Eğitmene not: Eğer katılımcılar tarafından bileşenler tespit edilemez ise metinde yer alan beş temel bileşen (değerler, paydaşlar, deneyimler, kültürel çeşitlilik, duygular) örnek olarak verilir.</p>
Ek-21.2’de yer alan ‘Aileleri Kapsayıcı Eğitim Uygulamalarına Nasıl Dâhil Ediyorum?’ formu katılımcılara dağıtılır. Ek-21.2’de yer alan sorulara ilişkin görüşleri alınır.
Katılımcılara aile tutumlarına ilişkin Ek-21.3’deki bilgi notu dağıtılır. Katılımcıların okul aile işbirliğinde karşılaşabilecekleri aile tutumlarına ilişkin bilgi edinmeleri sağlanır.
Katılımcılar dört farklı gruba ayrılarak Ek-21.4’de sunulan drama senaryoları gruplara rastgele dağıtılır (Ek-21.4’deki çalışma kağıdı dört parçaya ayrılacaktır). Gruplardan kendilerine verilen senaryoyu drama şeklinde sunmaları için hazırlanmaları istenir.
Hazırlanan senaryolar gruplar tarafından drama yoluyla katılımcılara sergilenir.
Tüm katılımcılar dramalarını sergiledikten sonra katılımcılara aşağıdaki sorular yönlendirilir:<ul style="list-style-type: none">
Sunulan senaryodaki bireyler (veli/öğretmen/çocuk) yerinde siz olsaydınız neler hissederdiniz?

- Senaryoda sunulan ikna çalışmaları sizce yeterli miydi? Daha farklı neler yapılabilirdi?

Eğitmene Not: Farklı tutumlara sahip olan ailelerin okul-aile işbirliğini kolaylaştırmaya yönelik ikna tekniklerinin geliştirilmesi amacıyla bu etkinliğin gerçekleştirildiğini katılımcılara vurgulayınız.

Ek 21.1. Nitelikli Bir Kapsayıcı Eğitim İçin Temel Bileşenler Nelerdir?

Başarılı bir kapsayıcı eğitim uygulamasının üç önemli bileşeni bulunmaktadır: Okul, aile ve toplum. Aile ve toplum, henüz tam olarak organize edilmemiş, kurumsallaşmamış kültürel eğitim ve öğrenme durumları sunmada okula öncülük etmektedir. Bu nedenle kapsayıcı eğitimin ilk uygulama basamağı olması nedeniyle aile oldukça önemli rol ve sorumluluklara sahiptir.

İnformal eğitim sürecinin başlama noktası olan aile, çocuğun yaşamsal bilgileri ilk edindiği; saygı, sevgi, iletişim, empati kurma gibi sosyal becerilerin ilk temellerinin atıldığı yer olması nedeniyle kapsayıcı eğitimde önemli bir işleve sahiptir. Çünkü çocuklar hayata dair ilk bilgi ve becerilerinin ipuçlarını ailelerini izleyerek ve gözlemleyerek edinirler. Bu nedenle ailelerin birçok kapsayıcı davranışı sergilemesi ve örnek teşkil etmesi gerekmektedir.

Nitelikli bir okul aile işbirliği, eğitimde yer alan tüm paydaşların kültürel çeşitliliğinin, duygularının, değerlerinin, deneyimlerinin farkında olmak demektir. Aile katılımı her yaşta çocuğun eğitimi için oldukça önemlidir, ancak etkili bir kapsayıcılık ve her türlü farklılığa sahip özel gereksinimli öğrencilerin başarısı için daha büyük bir önem taşımaktadır.

Toplum, ailenin rolünün bir uzantısıdır. Aile dışında arkadaşlar, okul, diğer eğitim ortamları, tatil mekânları, mahalleler, alışveriş ve iş ortamları gibi yerler bireyler için sosyal çevreyi oluşturmakta ve gittikçe gelişmesini sağlamaktadır. Bireyler ailelerinde ve okulda edindikleri davranışları sosyal çevrelerinde sergilemekte ve sınamaktadır. Sosyal çevre bireyin davranışları üzerinde oldukça etkilidir. Sosyal çevre tarafından kabul edilmeyen davranışlar bireyler tarafından zamanla değiştirilir ve farklılaştırılır. Bu nedenle bireylerin kapsayıcı davranışlarının edinilmesinde aileden sonra sosyal çevrenin ve toplumun da önemli bir etkisi bulunmaktadır.

Kapsayıcı eğitimin başarıyla gerçekleştirilebilmesi nitelikli bir okul-aile-toplum işbirliğine dayanmaktadır. Kapsayıcı bir eğitim ortamının oluşturulabilmesi ve kapsayıcı öğrenme fırsatlarının sunulabilmesi için aile, okul ve toplum çocukların okul dışı hayat deneyimleri ile okulda kurgulanan eğitim arasında ilişki kurmaya çaba göstermelidir. Çocukların sosyal çevre içerisinde kapsayıcı davranışlar edinmesine, edindiği davranışları denemesine, hatalarının farkına varabilmesine ve bu hataları nasıl düzeltebileceği hususunda destek olunmasına yardımcı olunmalıdır.

Ek-21.2. Aileleri kapsayıcı eğitim uygulamalarına nasıl dâhil ediyorum?

Genellikle hangi konularda aile katılımını sağlamaya çalışıyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

Aileleri kapsayıcı eğitim sürecine dâhil etmek için hangi çalışmaları kullanıyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

Aileleri sürece dâhil ederken ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Bu sorunları nasıl çözüyorsunuz? Kullandığınız etkili stratejiler var mı?

.....

.....

.....

.....

.....

Okul aile işbirliğinde eşitliği, adaleti ve çeşitliliği hangi yollarla sağlamaya çalışıyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

Ek-21.3. Okul aile işbirliğinde karşılaşılabileceğim ebeveyn tutumları

Kapsayıcı eğitimin başarılı bir biçimde gerçekleştirilebilmesi okul ve aile arasında kurulacak etkili bir işbirliğine ve kurulan iletişimin niteliğine bağlıdır. Anne-baba ya da çocuğun gelişiminden doğrudan sorumlu bireylerin (veli) çocuklarına karşı tutumları, okul ve öğretmen ile kurulan iletişimin ve gerçekleştirilecek işbirliğinin niteliğini de etkilemektedir. Ailelerin çocuklarına karşı sergiledikleri davranışlar, olaylar karşısında sergiledikleri tutumlar okul ve aile arasındaki ilişkinin yönünü ve şeklini de belirlemektedir.

Ailelerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumları şu şekilde özetlemek mümkündür:

Baskıcı/otoriter aileler: Bu tür aileler katı, otoriter ve aşırı disiplinlidir. Bu tür ailelerin çocukları ürkek, çekingen, kendine güveni olmayan, başkalarından kolay etkilenebilen, korkak, özgüveni düşük ve yeteneği gelişmemiş bir yapıya sahip olabilirler.

Aşırı hoşgörülü aileler: Bu tür aileler çocuğu hayatlarının merkezine alarak çocuğun istek ve arzusunu temel alır, çocuğa aşırı sevgi gösterirler. Dengeli bir eğitim yaşantısı sunamazlar. Tüm istekleri yerine getirildiği için bu tür ailelerde yetişen çocuklar bencil, sevgi arsız, kural tanımayan, doyumsuz kişilik yapısına sahip olabilir.

Aşırı koruyucu aileler: Her an çocuğun tüm hareketlerini kontrol altında tutan, aşırı ilgi gösterilen, çevreden gelebilecek zararlardan

korumak için sürekli kısıtlayan bireylerdir. Bu ailelerin çocukları aileye aşırı bağımlı, özgüveni düşük, duygusal açıdan zayıftır.

Kararsız ve dengesiz aileler: Bu tür ailelerde anne ve baba baskın karaktere sahip olduğu için genellikle iyi anlaşamamaktadır. Anne ve baba çocukla ilgili kararların alımında genellikle kararsız kalarak tepkisiz davranabilmektedir. Bu ailelerin çocukları da kararsız, her türlü etkiye açık, tutarsız ve çabuk karar değiştirebilen kişilik özelliklerine sahiptir.

Tutarsız aileler: Bu tür ailelerde bireyler tarafından ortaya konulan kurallar bulunmamaktadır. Anlık sorunlar, mutluluklar ve çözümler bulunmaktadır. Ya çok kuralcı ya da oldukça serbest bir tutum içinde olduklarından bu tür ailelerin çocukları güvensiz, kurallara karşı kayıtsız, kararsız ve kişiliksiz bir yapıya sahip olabilmektedir.

Hoşgörülü ve güven veren aileler: Genellikle tercih edilen aile tipini oluşturmaktadır. Bu tür ailelerde belirli kurallar ve kısıtlamalar yer almaktadır. Çocuklar özgür fakat sorumluluklarının bilincindedir. Bu nedenle çocukların özgüvenleri tam, sosyal ilişkileri kuvvetlidir.

Mükemmeliyetçi aileler: Kendilerinin sahip olmadıklarını çocuklarından bekleyen aile tipidir. Bu tür aileler genellikle benmerkezci bireyler yetiştirir. Çocuklarının yaptığı işi beğenmemekte, yetersizlik hissi taşımakta, devamlı olarak başkalarını memnun etme anlayışına sahip olmaktadır.

Reddedici aileler: Bu tür aileler çocuklarının sağlık hizmetlerini aksatmakta, çocukta istenmediği hissi uyandırılmakta, çocuğa karşı düşmanca tutumlar beslemektedir. Bu tür ailelerin çocukları kendilerinden daha zayıf olanı ezme, kin-nefret besleme, güvensizlik, çevresindekine düşmanca tutum sergileme gibi davranışlar sergiler.

Ayırım yapan aileler: Çocukları arasında ayırım yapan, sevdiği çocuğu diğerlerinden ayırarak ona özel imtiyazlar sağlayan, onu kayıran ve diğerlerini dışlayan bir tutum sergilemektedir. Bu tür aileler dışladıkları çocuklarında duygusal kırıklıklar oluşturmaktadır.

Ek-21.4. “İkna ediyorum!” etkinliği drama senaryoları

Aslı 10 yaşında, görme engelli, başarılı bir öğrencidir. Geçen hafta yapılan veli toplantısına ailesinden kimsenin gelmediğini fark ettiniz ve Aslı'nın ailesini arayarak neden gelmediklerini sordunuz. Aile Aslı'nın engelinden dolayı utandıklarını, bu nedenle gelmediklerini belirtti. Bu aileyi bir sonraki veli toplantısına katılmaları hususunda ikna etmeye çalışın.

Ali 12 yaşında başarılı ve girişken bir öğrencidir. Sınıfa çok kolay uyum sağlamakta, etkinliklere aktif katılmaya çalışmaktadır. Ayrıca çok iyi piyano çalmaktadır. Ülkelerinde yaşanan afetlerden dolayı ailesi ile birlikte Türkiye'ye yerleşmek zorunda kalmışlardır. Ailesinin Ali ile hiç ilgilenmediğini fark ettiniz ve aileye ulaşmaya çalışmaktasınız. Aileye ulaşmak ve onları okula çağırarak için neler yapabilirsiniz?

Sevgi 12 yaşında sınıfın en hareketli öğrencisidir. Bu konuda sıkıntılar yaşamakta ve çözüm bulmak için aileye ulaşmaya çalışmaktasınız. Aileye ulaştınız ancak aile Sevgi'nin evde de bu şekilde olduğunu ve artık bıktıklarını söyleyerek telefonu yüzünüze kapattı. Aileyi okula gelmesi için ikna etmeye çalışın.

Suhel ilkokul 4. Sınıfa giden bir öğrencidir. Kendi ülkesinde tank olduğu savaştan sonra ailesi ile birlikte Türkiye'ye göç etmişlerdir. Ailesi, Suhel'in eğitiminin aksamaması için onu evlerine en yakın okula kayıt etmek istemektedirler. Annesi, babası ve Suhel, okula kayıt yaptırmak için giderler. O sırada başka bir öğrencinin kaydı yapılmaktadır. Kayıt yaptırmakta olan aile, Suhel'in kendi sınıflarına kayıt yaptıracaklarını duyunca problem yaratarak kendi çocuklarının sınıfında Suhel'i istemediklerini ifade etmişlerdir. Okul müdürü, diğer sınıflarda kontenjan kalmadığını ısrarla söylese de aile bir türlü ikna olmamıştır...

ETKİNLİK 22

ETKİNLİĞİN ADI: Önerim Var!

AMAÇ: Okul yöneticileri kapsayıcı eğitim bağlamında diğer paydaşlarla işbirliği yapması için kullanılabilecek stratejileri tanıtmak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliğini sağlamada okul yöneticileri ve liderlerinin rol ve sorumluluklarını anlarlar.
- Okul toplum işbirliğini sağlamada okul yöneticileri ve liderler için uygulama örnekleri ve stratejiler geliştirirler.

MATERYAL: Renkli kalem ve kağıtlar/kartonlar, Ek-22.1 ve Ek-22.2 (katılımcı sayısı kadar)

SÜRE: 1 saat

İŞLENİŞ:

1. Eğitimden tarafından Ek-22.1 dağıtılarak, katılımcıların incelemesi sağlanır.
2. Katılımcılara Ek-22.2 verilir ve grupların Ek-22.1'e göre, kendi ihtiyaçları doğrultusunda okul-toplum işbirliğini sağlamaya yönelik bir etkinlik geliştirmeleri istenir. Etkinlikler gönüllü katılımcılar tarafından paylaşılır.

Eğitmene not: Eğitsel yaşantıların zenginleştirilmesinde okul dışı öğrenme ortamlarının katkılarının önemli olduğunu katılımcılara vurgulayınız. Okul dışı öğrenme ortamlarını zenginleştirmede farklı kurum ve kuruluşların desteğini alma konusunda katılımcılarınızı bilgilendiriniz.

Ek-22.1. Okul-Toplum İşbirliğini Sağlamada Okul Yöneticileri/Liderlerine Uygulama Önerileri

Uygulamalar	Uygulama için stratejiler
Toplumsal kurum/kuruluş/organizasyonlar ile etkileşimde bulunun.	<ul style="list-style-type: none"> Okul çevresindeki kurum/kuruluş/organizasyonların sunduğu hizmetler hakkında bilgi edinme, gerekli durumlarda bu kurum/kuruluşlardan yararlanma. Kurum/kuruluş/organizasyon yöneticileri ile işbirliği amacıyla iletişim kurma. Okul çevresindeki sosyal ve kültürel etkinliklere katılma Topluluklarla etkileşime geçmek ve iletişimi sürdürmek için bir personel ayarlama.
Karşılıklı ilgi/yarar ve amaçların belirlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> Yerel işletme/kurum/kuruluş ve organizasyon yetkililerini karşılıklı çıkarları ve hedefleri tartışmak için okula davet etme (yemek etkinliği düzenlenebilir) Öğrenciler ve aileler için gereksinim duyulan alanlarda sunulabilecek katkılarına yönelik anketler düzenleme
Karşılıklı işbirliği/ortaklık sağlama	<ul style="list-style-type: none"> Kurumların ortak çıkarlarını ve hedeflerini belirlemek ve güncellemek için düzenli olarak toplantılar gerçekleştirme Okulun topluma sunacağı hizmet alanlarını belirleme (örn. Hizmet içi eğitimler düzenleme, açık bina kullanımı vs.) Aileleri ve öğrencileri okul ortamında desteklemek için kurum, kuruluş ve organizasyonların kaynaklarını ve sağlayabilecekleri hizmetleri kullanma yollarını belirleme
“Açık Kapı” Politikası Uygulama	<ul style="list-style-type: none"> Aileleri, okul yetkililerini, sivil toplum üyelerini okul programları ve politikaları, uygulamaları ve hedefleri hakkında anlamlı geri bildirimler almak amacıyla okula davet etme; karar alma sürecine dahil etme. Yerel kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri temsilcilerini okulu gezme, dersleri gözlemlenme ve derslere katılma, sınıf ya da okul çapında düzenlenen etkinliklere (seminer, kermes, atölye çalışmaları vs.) davet etme Okul binasını toplulukların kullanımı için kullanılabilir hale getirme (örn. hizmet içi eğitimler, atölye çalışmaları vs.)
Sivil toplum kuruluşları üyelerini çeşitli rollerde okula hizmet vermeleri için davet etme	<ul style="list-style-type: none"> Topluluk üyelerini yönetim kararlarına katkıda bulunmak, komitelerde görev almak vs. gibi konularda aktif katkı sağlamaya davet etme Projeler, saha gezileri, sınıf dersleri ve kutlamalar gibi etkinliklere toplum üyelerini etkin katılımcılar olarak davet etme

Ek.22.2

ETKİNLİĞİN ADI:
AMAÇ:
ÖĞRENME ÇIKTILARI:
MATERYAL:
SÜRE:
İŞLENİŞ:

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ETKİNLİK 23

ETKİNLİĞİN ADI: Yumak ve Süreç Değerlendirme
AMAÇ: Eğitim süreci ile ilgili duygu ve düşüncelerin paylaşılması
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; <ul style="list-style-type: none">
• Modül boyunca öğrendiklerinin kendilerine yansımalarını fark ederler.
• Birlikte yaşamanın birbirleri üzerindeki etkilerini fark ederler.
MATERYAL: Bir yumak ip
SÜRE: 1 ders saati
İŞLENİŞ: <ol style="list-style-type: none">
1. Katılımcılara aşağıdaki açıklama yapılarak Ek-23.1 dağıtılır. <i>Eğitimin etkililiğini farklı yönlerden değerlendirmeniz için hazırlanan Süreç Değerlendirme Formu, hem sürecin etkililiğinin değerlendirilebilmesi hem de sizlerin eğitim süreci boyunca öğrendiklerinizi pekiştirmeniz için faydalı olacaktır.</i>
2. Katılımcılardan bir çember oluşturmaları istenir. Eğitimci kapsayıcı eğitim ile ilgili düşüncelerini bir cümle ile ifade ederek elindeki ip yumağını bir ucu kendisinde kalacak şekilde rastgele çemberden birisine atar. Yumağı tutan katılımcı da kapsayıcı eğitim ile ilgili düşüncelerini içeren bir cümle söyleyerek yumağı bir başka katılımcıya atar ve süreç yumak tüm katılımcılara ulaşmaya kadar devam eder.
3. Yumağın tüm grubu dolaşması ile ortada bir ağ oluşur. Eğitimci ağın bir ucunu çeker ve dolayısıyla birbirine bağlantılı olan herkes bundan etkilenir. Ardından, eğitimci bu durum ile öğretmenlerin eğitim süreci içerisindeki rolü arasında ilişki kurar. <i>Eğitim ortamlarının da aslında bu ağa benzer bir yapı olduğu ve süreç içerisindeki en küçük değişikliğin bile sistemdeki herkesi etkilediği (kelebek etkisi) belirtilir. Kapsayıcı eğitimin eğitim süreci içerisinde yer alan herkesin bu ağın değerli bir parçası olduğunu kabul etmekle başladığı ve katılımcıların paylaştığı diğer düşüncelerin de daha kapsayıcı eğitim ortamlarının oluşabilmesi açısından oldukça önemli olduğu söylenir. Ayrıca, öğretmenler olarak bizlerin sınıf içindeki olumlu veya olumsuz davranışlarının çarpan etkisi yaratarak tüm öğrencileri etkileyebileceğine vurgu yapılır.</i>
4. Son olarak, yumak en son kimde kaldı ise bu kişi yumağı kendisine atan kişiye geri atar ve tüm eğitim süreci ile ilgili duygusunu tek kelime ile ifade eder. Bu şekilde yumak aynı sıra ile geriye doğru giderek çözülür ve son olarak eğitimciye gelir. Eğitimci süreçle ilgili olumlu duygularını paylaşır ve iyi dilek-temennileri ile etkinlik sonlandırır.

Ek-23.1. Süreç Değerlendirme Formu

Değerli katılımcılar,

Bu form bugün almış olduğunuz eğitimin etkililiğini farklı yönlerden değerlendirmeniz için tasarlanmıştır. Sorulara vereceğiniz cevapların samimi olması bundan sonraki eğitim süreçlerinin daha etkili olmasını sağlayacaktır. Teşekkür ederiz.

1. Süreçte öğrendiğiniz üç şey nedir? Yazınız 1. 2. 3.	2. Süreç itibariyle kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Çizerek belirtiniz.
3. Aldığınız eğitimle bir eğitmen olarak hayatınızda neler değişecek? Açıklayınız.	4.Yapılan eğitimde kavrayamadığınız hususlar var mı? Varsa yazınız.
5.Süreçte hangi etkinlikleri faydalı buldunuz? Neden?	6. Süreçte hangi etkinlikleri faydasız buldunuz? Neden?
7. Eğitim süresince kapsayıcı eğitime uymayan herhangi bir durum/olay ile karşılaştınız mı? Varsa belirtiniz.	